

Oikeusministeriön julkaisuja
Justitieministeriets publikationer

Mietintöjä ja lausuntoja
Betänkanden och utlåtanden

2021:14

Velkajärjestelylain muuttaminen

Yrittäjän uusi alku ja velallisen aseman parantaminen

Velkajärjestelylain muuttaminen

Yrittäjän uusi alku ja velallisen
aseman parantaminen

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Oikeusministeriö

© 2021 tekijät ja oikeusministeriö

ISBN pdf 978-952-259-889-9

ISSN pdf 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021

Velkajärjestelylain muuttaminen Yrittäjän uusi alku ja velallisen aseman parantaminen

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:14		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Yhteisötekijä	Velkajärjestelytyöryhmä		
Kieli	suomi	Sivumäärä	146
Tiivistelmä	<p>Mietinnössä ehdotetuilla muutoksilla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/1023 (direktiivi uudelleenjärjestelystä ja maksukyvyttömyydestä) III osaston säännökset veloista vapauttamisesta ja elinkeinotoiminnan harjoittamiskielloista. Lisäksi hallituksen esityksen muotoon kirjoitetussa mietinnössä ehdotetaan muita muutoksia, jotka helpottaisivat pääsyä velkajärjestelyyn, edesauttaisivat velallisten selviytymistä maksuohjelmasta ja yksinkertaistaisivat menettelyä.</p> <p>Mietinnössä ehdotetaan, että yritystoiminnassa epäonnistuneiden yrittäjien velkajärjestelyyn pääsyä helpotettaisiin ja uutta alkua nopeutettaisiin muuttamalla velkajärjestelyn edellytyksiä ja esteperusteita aikaisempaa kevyemmiksi, mahdollistamalla velkajärjestelyhakemuksen tekeminen konkurssimenettelyn vaiheesta riippumatta ja parantamalla konkurssiin asetetun velallisen tiedonsaantia velkajärjestelyyn hakeutumisen mahdollisuudesta. Myös elinkeinotoimintaa yhä harjoittavien luonnollisten henkilöiden velkajärjestelyyn pääsyn mahdollisuuksia laajennettaisiin. Suurin osa mietinnön ehdotuksista koskisi kuitenkin kaikkia velallisia riippumatta siitä, ovatko he harjoittaneet elinkeinotoimintaa.</p> <p>Muutosten ehdotetaan tulevan voimaan kevään 2022 aikana, kuitenkin viimeistään maksukyvyttömyysdirektiivin täytäntöönpanon määräaikaan 17.7.2022 mennessä.</p>		
Asiasanat	maksukyvyttömyys, maksukyvyttömyysmenettely, velkajärjestely, konkurssi, yrittäjät		
ISBN PDF	978-952-259-889-9	ISSN PDF	2490-1172
Asianumero	VN/13298/2019		
Julkaisun osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-889-9		

Skuldsaneringslagen ändras

Nystart för företagaren och förbättrad ställning för gäldenären

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2021:14		Tema	Betänkanden och utlåtanden
Utgivare	Justitieministeriet		
Utarbetad av	Arbetsgruppen för skuldsanering		
Språk	finska	Sidantal	146
Referat	<p>Genom de ändringar som föreslås i betänkandet genomförs bestämmelserna om skuldbefrielse och näringsförbud i avdelning III i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1023 (rekonstruktions- och insolvensdirektivet). I betänkandet, som skrivits i form av en regeringsproposition, föreslås dessutom andra ändringar som underlättar tillgången till skuldsanering, främjar gäldenärernas möjligheter att klara av betalningsprogram och förenklar förfarandet.</p> <p>I betänkandet föreslås det att tillgången till skuldsanering för företagare som misslyckats i företagsverksamheten skulle underlättas och att nystarter skulle påskyndas genom att ändra på förutsättningarna och hindren för skuldsanering och göra dem lättare än tidigare, genom att möjliggöra ansökan om skuldsanering oberoende av skedet i konkursförfarandet samt genom att förbättra möjligheterna för en gäldenär som försatts i konkurs att få information om möjligheten att ansöka om skuldsanering. Möjligheterna för fysiska personer som fortfarande bedriver näringsverksamhet att få skuldsanering föreslås också bli utvidgade. Största delen av förslagen i betänkandet gäller dock alla gäldenärer oberoende av om de bedrivit näringsverksamhet.</p> <p>Ändringarna föreslås träda i kraft våren 2022, dock senast före tidsfristen för genomförande av insolvensdirektivet 17.7.2022.</p>		
Nyckelord	insolvens, insolvensförfarande, skuldsanering, konkurs, företagare		
ISBN PDF	978-952-259-889-9	ISSN PDF	2490-1172
Ärendenr.	VN/13298/2019		
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-889-9		

Sisältö

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	9
PERUSTELUT	10
1 Asian tausta ja valmistelu	10
1.1 Tausta	10
1.2 Valmistelu	11
1.2.1 EU-säädöksen valmistelu	11
1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu	11
2 EU-säädöksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö	13
3 Direktiivin sisältö ja muutostarpeiden arviointi	14
4 Nykytila ja sen arviointi muilta osin	47
4.1 Direktiivistä aiheutuvien muutosten soveltaminen muihin velallisiin kuin yrittäjiin	47
4.2 Velallisen työttömyys väliaikaisena syynä evätä velkajärjestely	49
4.3 Pesäluettelon vahvistaminen velkajärjestelyn edellytyksenä	50
4.4 Yrittäjän tiedonsaanti talous- ja velkaneuvonnan palveluista sekä mahdollisuudesta velkajärjestelyyn	52
4.5 Elinkeinonharjoittajan velkajärjestely	53
4.6 Velkajärjestelyn elinkustannusnormi	58
4.7 Luovutusvoittovero	63
4.8 Saldopäivä	65
5 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	69
5.1 Keskeiset ehdotukset	69
5.1.1 Direktiivistä johtuvat ehdotukset	69
5.1.2 Muut ehdotukset	70
5.2 Pääasialliset vaikutukset	71
5.2.1 Vaikutukset valtiontalouteen ja viranomaisten toimintaan	71
5.2.2 Vaikutukset yrityksiin	73

5.2.3	Vaikutukset velallisten ja velkojien asemaan.....	74
6	Muut toteuttamisvaihtoehdot	77
6.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	77
6.2	Muiden jäsenvaltioiden suunnitelmat tai toteuttamat keinot	79
7	Säännöskohtaiset perustelut.....	84
7.1	Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä	84
7.2	Konkurssilaki	98
7.3	Laki velkajärjestelyrekisteristä.....	99
8	Lakia alemman asteinen sääntely	100
8.1	Velkajärjestelyasetus	100
8.2	Maksukykyasetus.....	102
9	Voimaantulo	104
10	Toimeenpano ja seuranta	106
11	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	107
	LAKIEHDOTUKSET	111
	RINNAKKAISTEKSTIT	120
	ASETUSLUONNOKSET	133
	LAGFÖRSLAG	138

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Oikeusministeriö asetti 29.1.2020 työryhmän valmistelemaan EU:n maksukyvyttömyysdirektiivin edellyttämät ja hallitusohjelman tavoitteita toteuttavat muutokset yksityishenkilön velkajärjestelyä koskevaan lainsäädäntöön. Työn tavoitteeksi asetettiin erityisesti nopeuttaa konkurssin tehneiden yrittäjien pääsyä velkajärjestelyyn. Työryhmän tuli laatia mietintönsä hallituksen esityksen muotoon ja työn määräajaksi asetettiin 30.4.2021.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin lainsäädäntöneuvos Mari Aalto oikeusministeriöstä ja jäseniksi kärjätuomari Tero Uitto Varsinais-Suomen kärjäoikeudesta, asianajaja Olli Pohjakallio Suomen Asianajajaliitosta, lakimies Antti Laitila Finanssiala ry:stä, lainsäädäntöasioiden päällikkö Tiina Toivonen Suomen Yrittäjät ry:stä, talous- ja velkaneuvoja Kirsi Määttä Velkaneuvonta ry:stä, varatuomari Lotta Joronen Suomen Perimistoimistojen Liitto ry:stä sekä erityisasiantuntija Pekka Heinonen oikeusministeriöstä, joka toimi myös työryhmän sihteerinä. Työryhmän pysyvänä asiantuntijana toimi talous- ja velkaneuvoja Marko Niiranen Satakunnan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonnasta.

Työryhmän kokoonpano on toimikauden aikana muuttunut siten, että joulukuussa 2020 työryhmän jäseneksi nimettiin talous- ja velkaneuvoja Kirsi Määtän tilalle talous- ja velkaneuvoja Jaana Vartia. Pekka Heinosen siirryttyä elokuussa 2020 toisiin tehtäviin työryhmän jäseneksi ja sihteeriksi nimettiin hänen tilalleen erityisasiantuntija Johanna Mäkitalo oikeusministeriöstä joulukuusta 2020 lukien.

Työryhmä kuuli työnsä aikana myös johtava asiantuntija Seija Kareista Verohallinnosta sekä kehityspäällikkö Jari Leskistä Yritys-Suomi Talousapu-palvelusta (Etelä-Savon ELY-keskus/Työ- ja elinkeinohallinnon asiakaspalvelukeskus).

Koronavirusepidemian vuoksi työryhmän kokoukset järjestettiin etäkokouksina maaliskuusta 2020 alkaen. Työryhmä kokoontui toimikautensa aikana yhteensä 19 kertaa. Työryhmän ehdotuksia käsiteltiin seurantaryhmän kokouksessa 18.1.2021.

Työryhmä ehdottaa, että yritystoiminnassa epäonnistuneiden yrittäjien velkajärjestelyyn pääsyä helpotettaisiin ja uutta alkua nopeutettaisiin muuttamalla velkajärjestelyn edellytyksiä ja esteperusteita aikaisempaa kevyemmiksi, mahdollistamalla velkajärjestelyhakemuksen tekeminen konkurssimenettelyn vaiheesta riippumatta ja parantamalla konkurssiin asetetun velallisen tiedonsaantia velkajärjestelyyn hakeutumisen mahdollisuudesta. Samalla myös elinkeinotoimintaa yhä harjoittavien luonnollisten henkilöiden velkajärjestelyyn pääsyn mahdollisuuksia laajennettaisiin. Vaikka valmistelun painopiste on ollut yrittäjävelallisissa, työryhmä ehdottaa, että valtaosa ehdotetuista muutoksista koskisi kaikkia velallisia. Tällaisia ehdotuksia ovat esimerkiksi eräät velkajärjestelyyn pääsyä koskevat muutokset, muutokset, jotka helpottavat velallisten selviytymistä maksuohjelmasta sekä menettelyä yksinkertaistavat muutokset.

Saatuaan työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa kunnioittavasti mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä 12 päivänä huhtikuuta 2021

Mari Aalto

Tero Uitto

Olli Pohjakallio

Antti Laitila

Tiina Toivonen

Lotta Joronen

Jaana Vartia

Johanna Mäkitalo

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annettua lakia, konkurssilakia ja velkajärjestelyrekisteristä annettua lakia. Esityksellä pantaisiin täytäntöön veloista vapautumista koskevilta osin EU:n direktiivi uudelleenjärjestelyistä ja maksukyvyttömyydestä. Esityksessä ehdotetaan myös useita muita muutoksia, joiden tavoitteena on helpottaa velallisten pääsyä velkajärjestelyyn ja selviytymistä maksuohjelmasta. Velallisten yhdenvertaisuuden turvaamiseksi valtaosa ehdotetuista muutoksista koskisi kaikkia velallisia.

Esityksessä ehdotetaan useita muutoksia yritystoiminnassa epäonnistuneiden yrittäjien velkajärjestelyyn pääsyn helpottamiseksi ja uuden alun nopeuttamiseksi. Velkajärjestelyn edellytykset ja esteperusteet olisivat jatkossa aikaisempaa kevyemmät, velkajärjestelyhakemus voitaisiin tehdä konkurssimenettelyn vaiheesta riippumatta ja konkurssiin asetetun velallisen tiedonsaantia velkajärjestelyyn hakeutumisen mahdollisuudesta parannettaisiin. Myös elinkeinotoimintaa yhä harjoittavien luonnollisten henkilöiden pääsyä velkajärjestelyyn helpotettaisiin.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan keväällä 2022, mutta kuitenkin viimeistään 17.7.2022.

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1023 ennaltaehkäiseviä uudelleenjärjestelyjä koskevista puitteista, veloista vapauttamisesta ja elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellosta sekä toimenpiteistä uudelleenjärjestelyä, maksukyvyttömyyttä ja veloista vapauttamista koskevien menettelyjen tehostamiseksi ja direktiivin (EU) 2017/1132 muuttamisesta (direktiivi uudelleenjärjestelystä ja maksukyvyttömyydestä), jäljempänä *direktiivi*, on annettu 20.6.2019. Direktiivi koskee varhaisen vaiheen saneerausta (II osasto), konkurssin tehneiden yrittäjien uutta mahdollisuutta (III osasto) ja kaikkien maksukyvyttömyysmenettelyjen (konkurssi, yrityssaneeraus ja velkajärjestely) tehostamista (IV osasto).

Esityksessä ehdotetulla sääntelyllä on tarkoitus panna täytäntöön direktiivin vaatimukset III osastoa (veloista vapauttaminen ja elinkeinotoiminnan harjoittamiskielto) koskevilta osin. Samalla velkajärjestelymenettelyyn ehdotetaan tehtäväksi muutamia muita kuin suoraan direktiivistä johtuvia muutoksia. Näillä muutoksilla tähdätään ennen kaikkea siihen, että velkajärjestelyyn pääsy nopeutuisi ja helpottuisi ja menettely tehostuisi. Näiltä osin esityksen taustana on pääministeri Marinin hallituksen ohjelma, jonka mukaan hallitus selvittää yksityishenkilön velkajärjestelyn ja yrityssaneerausta koskevien lakien muutostarpeet tavoitteena velkajärjestelyjen ja niiden kattavuuden parantaminen. Edelleen hallitusohjelman mukaan maksukyvyttömyyttä koskevan lainsäädännön uudistamista selvitetään, tavoitteina etenkin pienten ja keskisuurten yritysten toimintaedellytysten vahvistaminen. Lisäksi riskinottoa edistetään kehittämällä yrittäjälle entistä parempia mahdollisuuksia ”uuteen alkuun” muun muassa konkurssitilanteissa.

1.2 Valmistelu

1.2.1 EU-säädöksen valmistelu

Komissio antoi 22.11.2016 ehdotuksen maksukyvyttömyysdirektiiviksi ([COM\(2016\) 723 final](#)). Direktiiviehdotuksen käsittely aloitettiin neuvoston työryhmässä tammi-kuussa 2017 ja neuvoston yleisnäkemyks hyväksyttiin lokakuussa 2018. Lopullinen direktiivi hyväksyttiin Euroopan parlamentin kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen 20.6.2019.

Suomi tuki neuvottelujen kuluessa direktiiviehdotuksen tavoitteita, mutta piti tärkeänä muun muassa sääntelyn tasapainoisuuden varmistamista sekä sitä, ettei direktiivi sisältäisi Suomen maksukyvyttömyys- tai prosessilainsäädännön peruseriaa- poikkeavia pakottavia säännöksiä. Suomen neuvottelutavoitteet ilmenevät tarkemmin valtioneuvoston kirjelmästä U 13/2017 vp sekä sen johdosta annetuista eduskunnan kannanotoista LaVL 5/2017 vp, TaVL 13/2017 vp ja SuVEK 33/2017 vp. Mainitut asiakirjat sekä neuvoston yleisnäkemyksen hyväksymiseen liittyvät asiakirjat (UJ 19/2018 vp, LaVL 19/2018 vp ja SuVEK 111/2018 vp) ovat ladattavissa sivulta https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/U_13+2017.aspx.

1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu

Oikeusministeriö asetti 29.1.2020 työryhmän valmistelemaan direktiivin edellyttämät ja hallitusohjelman tavoitteita toteuttavat muutokset yksityishenkilön velkajärjestelyä koskevaan lainsäädäntöön. Työn tavoitteeksi asetettiin erityisesti nopeuttaa konkurssin tehneiden yrittäjien pääsyä velkajärjestelyyn. Työryhmässä oli oikeusministeriön lisäksi edustus Varsinais-Suomen käräjäoikeudesta, Suomen Asianajajaliitosta, Finanssiala ry:stä, Suomen Yrittäjät ry:stä, Velkaneuvonta ry:stä ja Suomen Perimistoi- mistojen Liitto ry:stä sekä pysyvä asiantuntija Satakunnan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonnasta. Työryhmä on kokoontunut tämän mietinnön valmistumiseen mennessä 19 kertaa. Työryhmä kuuli työnsä aikana Verohallinnon johtavaa asiantun- tijaa Seija Kareista sekä kehityspäällikkö Jari Leskistä Yritys-Suomi Talousapu-palve- lusta (Etelä-Savon ELY-keskus/Työ- ja elinkeinohallinnon asiakaspalvelukeskus). Työryhmällä sekä toisella samaan aikaan asetetulla, yrityksen saneerausta käsitel- leellä työryhmällä oli yhteinen seurantaryhmä. Seurantaryhmä on kokoontunut tämän mietinnön valmistumiseen mennessä kerran.

Oikeusministeriön edustaja osallistui työn kuluessa komission järjestämiin täytäntöönpanokokouksiin, jotka pidettiin 20.2.2020 ja 28.10.2020.

Esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM018:00/2020>.

2 EU-säädöksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

Direktiivillä pyritään muun muassa vähentämään rajat ylittävien investointien esteitä, edistämään elinkelpoisen liiketoiminnan jatkumista sekä parantamaan konkurssin tehneiden yrittäjien mahdollisuutta päästä uuteen alkuun. Direktiivin taustalla ovat ennen muuta pääomamarkkinaunionin tavoitteet.

Direktiivissä on seuraavat kolme pääkokonaisuutta: 1) varhaisen vaiheen saneeraus (II osasto), 2) konkurssin tehneiden yrittäjien uusi mahdollisuus (III osasto) ja 3) kaikkien maksukyvyttömyysmenettelyjen (konkurssi, yrityssaneeraus ja velkajärjestely) tehostamiseen tähtäävät toimenpiteet (IV osasto), minkä lisäksi V osastoon sisältyy tilastotietojen keräämiseen liittyviä velvoitteita. Tässä esityksessä ei käsitellä direktiivin II, IV tai V osastoa.

Direktiivin III osastossa säädetään yritystoiminnassaan epäonnistuneiden, maksukyvyttömiksi ajautuneiden yrittäjien toisesta mahdollisuudesta. Pääperiaatteena on, että tällaisten rehellisesti toimineiden yrittäjien olisi vapauduttava heille jääneestä henkilökohtaisesta velkavastuusta kolme vuotta kestävästä maksuohjelman myötä tai kolmessa vuodessa konkurssin alkamisesta. Samassa ajassa olisi lähtökohtaisesti vapauduttava myös elinkeinotoiminnan harjoittamista rajoittavista kielloista.

3 Direktiivin sisältö ja muutostarpeiden arviointi

Säännösten henkilöllinen soveltamisala

Direktiivin 1 artiklan 2 kohdan mukaan direktiiviä ei sovelleta henkilöihin, jotka eivät ole yrittäjiä. Saman artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat ulottaa maksukyvyttömin yrittäjiin sovellettavan veloistavapauttamismenettelyn koskemaan myös luonnollisia henkilöitä, jotka eivät ole yrittäjiä. Koska kysymyksessä on vähimmäisharmonisointiin tähtäävä direktiivi, tämä olisi oikeustila ilman nimenomaista säännöstäkin.

Esityksessä ehdotetaan, että direktiivi pannaan täytäntöön yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993, jäljempänä *velkajärjestelylaki*) säännöksiä muuttamalla. Velkajärjestelylakia sovelletaan kaikkiin luonnollisiin henkilöihin riippumatta siitä, ovatko he harjoittaneet aiemmin elinkeinotoimintaa vai eivät. Velkajärjestelylaki ei erottele velallisia sen perusteella, johtuuko velallisen maksukyvyttömyys epäonnistuneesta yritystoiminnasta vai jostain muista syistä. Kunkin direktiivistä aiheutuvan muutostarpeen osalta on harkittava, sovelletaanko sitä kaikkiin velkajärjestelyä hakeviin velallisiin vai ainoastaan velallisiin, joiden velkaantumisen taustalla on yritystoiminnan epäonnistuminen. Tältä osin tarvittava arviointi sisältyy jaksoon 4.

20 artikla. Mahdollisuus vapautua veloista.

Artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että maksukyvyttömillä yrittäjillä on mahdollisuus ainakin yhteen menettelyyn, joka voi johtaa täysimittaiseen veloista vapauttamiseen direktiivin mukaisesti. **Artiklan 1 kohdan toisen alakohdan** mukaan jäsenvaltiot voivat vaatia, että elinkeino- tai liiketoiminta, käsityöläisyys tai ammattitoiminta, johon maksukyvyttömän yrittäjän velat liittyvät, on lopetettu.

Direktiivin 2 artiklan 1 kohdan 10 alakohdan mukaan *täysimittaisella veloista vapauttamisella* tarkoitetaan sitä, että yrittäjien jäljellä olevien vapautettavissa olevien velkojen täytäntöönpano poissuljetaan tai että jäljellä oleva vapautettavissa oleva velka sellaisenaan peruutetaan osana menettelyä, johon voi sisältyä omaisuuserien rahaksi muuttaminen tai takaisinmaksuohjelma tai molemmat. **Johdanto-osan kapaleen 73** mukaan on pyrittävä vähentämään yrittäjille ylivelkaantuneisuudesta tai maksukyvyttömyydestä aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia, erityisesti mahdollistamalla täysimittainen veloista vapauttaminen tietyn ajan kuluttua ja rajoittamalla yrittäjille ylivelkaantumisen tai maksukyvyttömyyden vuoksi määrättävien elinkeinotoiminnan har-

joittamiskieltojen kestoja. Jäsenvaltioiden olisi voitava päättää, miten veloista vapauttamiseen päästään ja myös mahdollisuudesta edellyttää, että velallinen hakee veloista vapauttamista.

Yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 1 §:n 1 momentin mukaan maksukyvyttömän yksityishenkilön taloudellisen tilanteen korjaamiseksi voi tuomioistuin määrätä hänen velkojaan koskevista järjestelyistä ja vahvistaa hänelle hänen maksukykyään vastaavan maksuohjelman. Velkajärjestely tulee velkajärjestelylain 8 §:n 1 momentin nojalla vireille velallisen hakemuksesta. Saman pykälän 2 momentin mukaan aviopuolisot, yhteisvastuulliset kanssavelalliset sekä velallinen ja takaaja voivat hakea velkajärjestelyä yhdessä. Yksityishenkilön velkajärjestely on menettely, jonka nojalla direktiivin vaatimus täysimittaisesta veloista vapauttamisesta voidaan toteuttaa.

Direktiivin 2 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan *maksukyvyttömyyden* käsite on ymmärrettävä niin kuin se on määritelty kansallisessa lainsäädännössä. Velkajärjestelylain 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, että velallinen on muuten kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Koska direktiivi viittaa maksukyvyttömyyden käsitteen osalta kansalliseen lainsäädäntöön, ei maksukyvyttömyyden käsitettä ole tarvetta muuttaa.

Direktiivin mukaiset velvoitteet koskevat vain yrittäjiä. **Direktiivin 2 artiklan 1 kohdan 9 alakohdan** mukaan *yrittäjällä* tarkoitetaan elinkeino- tai liiketoimintaa, käsiteollisuutta tai itsenäistä ammattitoimintaa harjoittavaa luonnollista henkilöä. **Johdanto-osan kappaleen 73** mukaan yrittäjän käsite direktiivin mukaisessa merkityksessä ei saisi vaikuttaa johtajien asemaan yrityksessä, jota olisi kohdeltava kansallisen lainsäädännön mukaisesti. **Direktiivin 1 artiklan 3 kohdan** mukaan jäsenvaltiot voivat ulottaa menettelyjen, joiden avulla maksukyvyttömät yrittäjät voivat vapautua veloista, soveltamisen koskemaan myös muita maksukyvyttömiä luonnollisia henkilöitä kuin yrittäjiä. Jäsenvaltioilla ei kuitenkaan ole velvollisuutta soveltaa direktiivissä edellytettyä veloistavapauttamismenettelyä muihin kuin yrittäjiin.

Velkajärjestely voidaan myöntää kenelle tahansa luonnolliselle henkilölle riippumatta siitä, harjoittaako hän tai onko hän harjoittanut elinkeino- tai liiketoimintaa, käsiteollisuutta tai itsenäistä ammattitoimintaa. Velkajärjestelylain soveltamisala on siten direktiivissä edellytettyä laajempi.

Elinkeinotoimintaa harjoittavan velallisen elinkeinotoiminnan velat ja yksityistalouden velat voidaan järjestellä yrityssaneerauslain mukaisesti. Tietyissä tilanteissa molemmat velkatyytit voidaan järjestellä myös velkajärjestelylain mukaisessa menettelyssä. Tällöin kysymys on kuitenkin elinkeinotoimintaa edelleen jatkavasta velallisesta ja edellytykset menettelyyn pääsemiselle ovat verrattain tiukat. Direktiivin 20 artiklan 1

kohdan toinen alakohta mahdollistaa sen, että jäsenvaltiot voivat vaatia, että elinkeinotoiminta on lopetettu ennen kuin velallinen voi päästä veloista vapauttavaan menettelyyn. Velkajärjestelylaissa velallisen aiemmin harjoittamaan elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja pidetään yksityistalouden velkoina, jos kyseinen elinkeinotoiminta on lopetettu. Tämän vuoksi jatkossa ei ole tarpeen tarkastella elinkeinotoiminnan velkojen järjestelemiselle velkajärjestelylaissa asetettuja vaatimuksia.

Velkajärjestelylain 7 luvun säännökset koskevat velallisia, jotka harjoittavat elinkeinotoimintaa velkajärjestelyyn hakeutumisen hetkellä. Tällaisten velallisten osalta lain 45 §:ssä säädetty lisäedellytykset tulevat sovellettaviksi myös silloin, kun järjestelyään ainoastaan päättäneen elinkeinotoiminnan velkaa. Direktiivin veloista vapautumissäännöksissä ei nimenomaisesti käsitellä tilannetta, jossa velallinen on käynnistänyt uuden elinkeinotoiminnan ennen hakeutumista veloistavapauttamismenettelyyn aikaisemman elinkeinotoiminnan aiheuttaman velkavastuun vuoksi. Johdanto-osan 74 kappaleen mukaan jäsenvaltioiden olisi voitava säätää, että yrittäjiä ei estetä aloittamasta uutta toimintaa samalla tai eri alalla takaisinmaksuohjelman täytäntöönpanon aikana. Toisaalta 22 artiklan perusteella maksukyvyttömyys ei saa asettaa estettä uuden elinkeinotoiminnan aloittamiselle tai jatkamiselle veloistavapautumisajan päättymisen jälkeen. Edellä esitetyn perusteella jäsenvaltio voisi edellyttää, ettei elinkeinotoimintaa käynnistetä uudelleen ainakaan ennen maksuohjelman vahvistamista. Siten direktiivin on katsottava jättävän liikkumavaraa myös sellaisten lisäedellytysten asettamiselle, jotka koskevat kaikkia velkajärjestelyyn hakeutumisen hetkellä elinkeinotoimintaa harjoittavia velallisia. Direktiivin ei siten voida katsoa edellyttävän muutoksia velkajärjestelylain 7 luvun säännöksiin tältäkin osin.

Direktiivin 20 artiklan mukaiseen veloista vapauttamista koskevaan menettelyyn pääsee maksukyvytön yrittäjä. Muita edellytyksiä ei ole asetettu. Tämän vuoksi velkajärjestelylain 9 §:n mukaisia menettelyyn pääsyn edellytyksiä on arvioitava suhteessa direktiivin 23 artiklan sallimiin poikkeusperusteisiin. Myös sillä, ketä pidetään yrittäjänä, on merkitystä menettelyyn pääsyn edellytyksiä arvioitaessa.

Velkajärjestelylain 9 §:n mukaan velkajärjestely voidaan myöntää velalliselle, joka on maksukyvytön eikä kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään voidakseen selviytyä veloistaan aiheutuvista menoista, jos: 1) maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on velallisen maksukyvyn olennainen heikentyminen sairauden, työkyvyttömyyden, työttömyyden tai muun olosuhteiden muutoksen vuoksi pääasiassa ilman velallisen omaa syytä; tai 2) velkajärjestelyyn on muuten painavat perusteet ottaen huomioon velkojen ja niihin liittyvien velvoitteiden määrä suhteessa velallisen maksukykyyn.

Velkajärjestelylain 9 §:n 1 kohdassa tarkoitettussa sosiaalisessa suoritusesteessä on kyse tilanteesta, jossa velallisen maksukyvyn heikentyminen johtuu sellaisesta yllättävästä seikasta tai tapahtumasta, johon velallinen ei ole voinut itse vaikuttaa. Se johtuu

jostakin erityisestä tapahtumasta, joka vaikuttaa velallisen taloudelliseen tilanteeseen siten, että hänen tulo- ja varallisuustasonsa laskee tai hänen maksunsa kasvavat. Lopputuloksena velallisen maksukyky heikkenee.

Direktiivin 23 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat evätä mahdollisuuden veloista vapauttamiseen esimerkiksi silloin, kun maksukyvytön yrittäjä toimi kansallisen lainsäädännön mukaan velkoja tai muita sidosryhmiä kohtaan epärehellisesti tai vilpillisessä mielessä velkaantumisen yhteydessä. **Johdanto-osan kappaleen 79** mukaan sen selvittämiseksi, onko yrittäjä toiminut epärehellisesti, lainkäyttöviranomaiset saattavat ottaa huomioon esimerkiksi velan luonteen ja määrän, sen milloin velka on syntynyt ja miten yrittäjä on pyrkinyt maksamaan velkaa takaisin ja noudattamaan lakisääteisiä velvollisuuksiaan.

Velkajärjestelylain 9 §:n 1 kohdan soveltaminen edellyttää, että velallisen maksukyvyyn olennainen heikentyminen on tapahtunut pääasiassa ilman velallisen omaa syytä. Direktiivin 23 artiklan 1 kohdan poikkeus sen sijaan edellyttää velallisen epärehellisyyttä tai vilpillisyyttä. Poikkeussäännöstä ei voida soveltaa pelkästään siitä syystä, että velallinen olisi voinut vaikuttaa maksukyvyyn heikentymiseen johtaneisiin olosuhteisiin tai että hän on omilla toimillaan heikentänyt maksukykyään. Velkajärjestelylain 9 §:n 1 kohta ja direktiivin 23 artiklan 1 kohta eivät ole tältä osin soveltamisalaltaan yhtenevät.

Velkajärjestelylain 9 §:n 2 kohdassa tarkoitetaan tilannetta, jossa velkojen riittävän suuri määrä suhteessa maksukykyyn on itsessään riittävä edellytys velkajärjestelylle. Ratkaisevaa merkitystä ei tämän säännöksen mukaan ole maksukyvyttömyyden syyllä ja sillä, johtuuko se velallisen olosuhteissa tapahtuneista muutoksista. Velkajärjestely voi siten tulla kysymykseen silloinkin, kun velallinen on alun perin arvioinut maksukykynsä väärin, jollei velkaantumista voida pitää lain 10 §:n 7 kohdassa tarkoitetun esteperusteen mukaisena. Säännöksen keskeisintä soveltamisalaa ovat tapaukset, joissa velallisen maksukyvyyn ja velkojen välillä vallitsee niin olennainen epäsuhte, että velallinen ei ilman velkajärjestelyä kykene selviytymään veloistaan. Painavia perusteita velkajärjestelyyn voi olla erityisesti, jos voidaan havaita, että velallinen ei useiden vuosienkaan aikana kykene lyhentämään velkaansa kuin osaksi. Hallituksen esityksessä todetaan nimenomaisesti, että entisillä elinkeinonharjoittajilla saattaa usein olla elinkeinotoiminnasta aiheutuneita huomattavia velkoja ja että epäonnistuneesta yritystoiminnasta henkilökohtaiselle vastuulle jäänyt velkamäärä voi olla maksukykyyn nähden ylivoimainen (HE 183/1992 vp s. 48–49 ja 25).

Velallisen maksukyvyttömyys merkitsee aina epäsuhdetta velallisen maksukyvyyn ja velkojen määrän välillä. Toisaalta velallinen voi olla muuten kuin tilapäisesti kykenevätön velkojen maksamiseen riippumatta mainitun epäsuhteen olennaisuudesta. Direktiivin mukainen edellytys yrittäjän maksukyvyttömyydestä ei sellaisenaan salli velkajärjestelylain 9 §:n 2 kohdan mukaisen lisäedellytyksen huomioimista. Direktiivin 23

artikla ei myöskään sisällä sellaista poikkeusperustetta, jonka nojalla veloista vapauttaminen voitaisiin evätä velallisen maksukyvyn ja velkojen määrän välillä vallitsevaan epäsuhteeseen liittyvistä syistä.

Velkajärjestelylain 9 §:n viimeisen lauseen perusteella velkajärjestely ei ole yleisesti ottaen perusteltu silloin, kun velallinen omatoimisesti pystyisi parantamaan maksukykyään. Esimerkiksi työkykyiseltä velalliselta voidaan yleensä edellyttää, että hän tekee kokoaikatyötä, jos hänellä on siihen mahdollisuus eivätkä erityiset syyt ole sille esteenä (HE 183/1992 vp s. 49). Maksukyvyn parantaminen voi liittyä myös menojen vähentämiseen. Direktiivi ei salli veloistavapauttamismenettelyyn pääsyn epäämistä sillä perusteella, ettei velallinen kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään.

Edellä esitetyistä syistä velkajärjestelylain 9 §:ään on perusteltua lisätä säännös maksukyvttömiä yrittäjien pääsystä menettelyyn ilman, että 9 §:ssä säädettyjä muita edellytyksiä tutkitaan. Direktiivi ei kuitenkaan edellytä, että entinen yrittäjä pääsee velkajärjestelyyn, jos hänen velkansa kokonaisuudessaan johtuvat muista syistä kuin harjoitetusta elinkeinotoiminnasta. Direktiivin 20 artiklan 1 kohdan perusteella voidaan edellyttää, että yrittäjällä on hänen aiemmin harjoittamaansa elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja. Sen sijaan lisäedellytykseksi ei ole mahdollista säätää esimerkiksi sitä, että elinkeinotoiminnan harjoittaminen olisi ennen toiminnan päättymistä jatkunut jonkin vähimmäisajan tai että yrittäjän velat pääosin liittyisivät harjoitettuun elinkeinotoimintaan. Mahdollisiin väärinkäytöksiin ja muihin estetilanteisiin on pyrittävä puuttamaan direktiivin 23 artiklan mukaisten poikkeusperusteiden puitteissa.

Velkajärjestelylain 9 a §:n 1 momentin mukaan velkajärjestelyä ei voida myöntää, jos velallisella ei väliaikaisena pidettävästä syystä ole maksuvaraa tai velallinen ei sellaisen syyn vuoksi kykene maksuvarallaan maksamaan tavallisia velkojaan vähäisenä pidettävää määrää enempää. Syyn väliaikaisuutta ja maksuvaran määrää arvioitaessa on otettava huomioon erityisesti velallisen ansaintamahdollisuudet. Syytä ei voida pitää väliaikaisena, jos maksuvaran puuttuminen tai vähäisyys johtuu työttömyydestä, joka on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin kestänyt yli 18 kuukautta. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentin säännöstä ei sovelleta yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana elinkeinotoimintaa harjoittaviin velallisiin.

Säännöksen tarkoitus on estää tilanteet, joissa velallinen tarkoituksellisesti ajoittaa velkajärjestelyn sellaiseen aikaan, jolloin hän ei maksaisi velkojaan ollenkaan tai maksaisi niitä vain vähän. Tätä on pidetty välttämätöntä velkojen aseman ja järjestelmän yleisen hyväksyttävyyden turvaamiseksi (HE 83/2014 vp s. 11).

Toisaalta säännöksen velkajärjestelyn estymisestä väliaikaisesta syystä on todettu johtavan velallisen passivoitumiseen. Tämä johtuu muun muassa siitä, että työttömäksi joutuneen velallisen työttömyyden tulee olla vakiintunutta ennen kuin hänelle

voidaan myöntää velkajärjestely. Säännöksen on katsottu johtavan velallisen passi-voitumiseen tilanteessa, jossa velallinen voisi työllistää itsensä yrittäjänä. (HE 83/2014 vp s. 11–12)

Direktiivin johdanto-osan kappaleen 16 mukaan yrittäjien veloista vapauttamisen helpottamisella edistettäisiin sitä, että yrittäjät eivät syrjäydy työmarkkinoilta vaan voivat aloittaa liiketoiminnan uudelleen aiemmista kokemuksistaan viisastuneina. **Johdanto-osan kappaleen 72** mukaan maksukyvyttömyyden vaikutukset, erityisesti sosiaalinen leimautuminen, oikeudelliset seuraukset, kuten yrittäjille määrättävä elinkeinotoiminnan harjoittamiskielto, ja jatkuva kyvyttömyys maksaa velkoja takaisin, ovat merkittäviä pidäkkeitä yrittäjille, jotka pyrkivät aloittamaan liiketoimintaa tai saamaan uuden mahdollisuuden, vaikka on näyttöä siitä, että maksukykynsä menettäneet yrittäjät onnistuvat todennäköisemmin seuraavalla kerralla. Direktiivin tavoitteena on karsia uuden yrittäjyyden esteitä ja antaa velalliselle uusi mahdollisuus.

Direktiivistä ei löydy perustetta, joka mahdollistaisi velkajärjestelylain 9 a §:n mukaisen velkajärjestelyn estymisen. Kyseinen säännös vaikuttaa olevan ristiriidassa direktiivin tavoitteiden kanssa. Sen vuoksi kyseistä säännöstä ei tulisi soveltaa tilanteessa, jossa velallisella on elinkeinotoimintaan liittyvää velkaa.

Artiklan 2 kohdan mukaan niiden jäsenvaltioiden, joissa täysimittainen veloista vapauttaminen edellyttää, että yrittäjä maksaa takaisin osan veloista, on varmistettava, että tällainen takaisinmaksuvelvoite perustuu yrittäjän henkilökohtaiseen tilanteeseen ja erityisesti, että se on oikeasuhteinen yrittäjän ulosmittauskelpoiseen tai veloista vapauttamiseen kuluvana aikana käytettävissä oleviin tuloihin ja omaisuuseriin nähden ja että siinä otetaan huomioon velkojen kohtuudenmukaiset intressit.

Direktiivin 2 artiklan 1 kohdan 11 alakohdan mukaan takaisinmaksuohjelmalla tarkoitetaan maksuohjelmaa, jossa maksukyvytön yrittäjä maksaa velkojille tietyt summat tiettyinä päivinä, tai säännöllistä siirtoa, jossa hän siirtää velkojille tietyn osan veloista vapauttamiseen kuluvana aikana käytettävissä olevista yrittäjän tuloista. **Johdanto-osan kappaleen 74** mukaan ei olisi vaadittava, että velkojen enemmistön olisi kannatettava takaisinmaksuohjelmaa.

Velkajärjestelylain 5 §:n 1 momentin mukaan velkajärjestelyssä velallisen on käytettävä velkojensa suorituksiksi kaikki ne tulot, joita hän ei tarvitse välttämättömiin elinkustannuksiinsa ja elatusvelvollisuudesta aiheutuviin menoihin. Velkajärjestelylain 23 §:n 1 momentin mukaan velkajärjestelyssä velalliselle on vahvistettava hänen maksukykyään vastaava maksuohjelma.

Velkajärjestelylain 4 §:n 1 momentin mukaan velallisen maksukykyä arvioitaessa on otettava huomioon: 1) velallisen varallisuuden rahaksi muuttamisesta saatavat varat; 2) velallisen tulot sekä hänen ansaintamahdollisuutensa ottaen huomioon hänen ikänsä, työkykynsä ja muut olosuhteet; 3) velallisen välttämättömät elinkustannukset; 4) velallisen elatusvelvollisuus; sekä 5) muut velallisen taloudelliseen asemaan vaikuttavat seikat.

Velkajärjestelylain 30 §:n 1 momentin mukaan velallisen maksuvara mahdollisen vakuusvelkaosuuden vähentämisen jälkeen ja velallisen varallisuuden rahaksimuutosta saadut varat on käytettävä tavallisten velkojen maksamiseen siten kuin 34 §:ssä säädetään. Velkajärjestelylain 34 §:n 1 momentin mukaan velallisen varallisuuden rahaksimuutosta saatavat varat, jotka jäävät jäljelle, kun rahaksimuuttokustannukset ja velat, joista varallisuus on vakuutena, on maksettu, on käytettävä tavallisten velkojen maksamiseen.

Velkajärjestelylain 33 §:ssä todetaan, että jos havaitaan, että velallinen, jolla on omistusasunto, ei kykenisi enintään 10 vuotta kestäväen maksuohjelman avulla omistusasuntonsa säilyttäen suorittamaan tavallisia velkojaan 32 §:ssä tarkoitettua vähimmäiskertymää, on asunto muutettava rahaksi. Velallisen omistusasuntoa ei kuitenkaan ole muutettava rahaksi, jos se lisäisi tavallisille veloille tulevaa kertymää tai jakosuutta vain vähän taikka jos kohtuullista muuta asuntoa ei ole saatavissa. Velkajärjestelylain 34 §:n 2 momentin mukaan mahdollisesta velallisen omistusasunnon rahaksimuutosta saaduista varoista käytetään tavallisten velkojen maksuun enintään tavallisten velkojen vähimmäiskertymää vastaava määrä. Tuomioistuimien voi määrätä, että velallinen saa maksaa tavallisille veloille tulevaa osuutta maksuohjelman mukaan kertyvillä suorituksilla kertasuorituksen sijasta, jos se on kohtuullista velallisen asumisen järjestämiseksi. Tuomioistuimien voi määrätä velallisen omistusasunnon rahaksimuutosta velalliselle jäävien varojen käyttämisestä velallisen asumisen järjestämiseksi tai maksuohjelman mukaisten suoritusten turvaamiseksi. Jos velallinen laiminlyö määräyksen, maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan.

Velkajärjestelylain 25 §:n 3 momentin mukaan velkaan on sovellettava velkojan kannalta lievintä 1 momentin mukaista keinoja, joka riittää korjaamaan velallisen taloudellisen tilanteen. Velan määrää voidaan alentaa tai velan maksuvelvollisuus poistaa kokonaan vain, jos velkajärjestelyä ei muuten voida toteuttaa.

Velkajärjestelylaki ei sisällä säännöksiä, joiden nojalla olisi edellytettävä, että velkojen enemmistön olisi kannatettava maksuohjelmaa. Velkajärjestelylain 56 §:n mukaan velkojat voivat kirjallisesti tuomioistuimen määräämässä ajassa tai istunnossa, jos sellainen toimitetaan, suullisesti esittää maksuohjelmaehdotukseen sisältyviä velkoja kos-

kevat väitteet. Lain 57 §:n mukaan väitteet käsitellään velkajärjestelyn käsittelyn yhteydessä ja ratkaistaan maksuohjelmassa, tai tuomioistuimen on osoitettava osapuoli saattamaan asia tutkittavaksi eri oikeudenkäynnissä tai muussa menettelyssä.

Direktiivin 20 artiklan 2 kohdan mukaisista edellytyksistä säädetään pääosin velkajärjestelylain 4 §:ssä. Lain 34 §:n 1 momentin mukaan velallisen varallisuuden rahaksimuutosta saatavat varat on käytettävä tavallisten velkojen maksamiseen siinä mainituin edellytyksin. Lisäksi velkojen kohtuudenmukaiset intressit otetaan huomioon velkajärjestelylain 5 §:ssä, jonka mukaan velallisen on käytettävä velkojensa suoritukseksi kaikki ne tulot, joita hän ei tarvitse välttämättömiin elinkustannuksiinsa ja elatusvelvollisuudesta aiheutuviin menoihin. Velkojen intressit on otettu huomioon myös lain 25 §:n 3 momentissa, jonka mukaan velallisen velkaan on sovellettava velkojan kannalta lievintä järjestelykeinoa. Voimassa oleva lainsäädäntö vastaa artiklan 2 kohtaa.

Johdanto-osan kappaleen 74 mukaan jäsenvaltioiden olisi voitava säätää mahdollisuudesta mukauttaa maksukyvyttömiä yrittäjien takaisinmaksuvelvoitteita, kun yrittäjän taloudellisessa tilanteessa on tapahtunut merkittävä muutos joko parempaan tai huonompaan suuntaan. **Johdanto-osan kappaleen 80** mukaan jäsenvaltioiden olisi voitava säätää, että edut kyseisestä vapauttamisesta voidaan peruuttaa esimerkiksi, jos velallisen taloudellinen tilanne paranee merkittävästi odottamattomien tapahtumien, kuten lottovoiton, perinnön tai lahjoituksen, myötä. Jäsenvaltioiden olisi voitava säätää lisäpoikkeuksista tarkkaan määritellyissä olosuhteissa ja silloin, kun se on asianmukaisesti perusteltua.

Velkajärjestelylain 35 a §:n 1 momentin mukaan velalliselle vahvistetaan maksuohjelmassa velvollisuus maksaa lisäsuorituksina velkojilleen maksuohjelman aikana saamista tuloista ja varoista kyseissä pykälässä säädetty määrä. Lisäsuoritusvelvollisuutta ei kuitenkaan vahvisteta velalliselle, jonka tulojen ei voida olettaa kasvavan maksuohjelman aikana lain 35 a §:n 3 momentissa tarkoitettua määrää enempää.

Velkajärjestelylain 44 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan maksuohjelmaa voidaan velallisen tai velkojan hakemuksesta muuttaa, jos esimerkiksi velallisen maksukyky on heikentynyt niin olennaisesti, että häneltä ei voida kohtuudella edellyttää maksuohjelmassa määrätyn maksuvelvollisuuden täyttämistä ottaen erityisesti huomioon maksuvelvollisuuden täyttämiseen tarvittava aika velallisen muuttuneissa olosuhteissa, tai jos muissa velkajärjestelyn kannalta merkityksellisissä olosuhteissa on ohjelman vahvistamisen jälkeen tapahtunut olennainen muutos.

Johdanto-osan kappaleissa 74 ja 80 esitetty sallii velkajärjestelylain 35 a §:n ja 44 §:n mukaiset säännökset lisäsuorituksista ja maksuohjelman muuttamisesta. Lisäksi kyseiselle sääntelylle saadaan tukea direktiivin 20 artiklan 2 kohdasta, joka

edellä todetusti edellyttää yrittäjän henkilökohtaisen tilanteen ja toisaalta velkojen intressien huomioimista takaisinmaksuvelvoitteen määrittämisessä.

Direktiivin 20 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että yrittäjillä, jotka on vapautettu veloista, on pääsy asiaankuuluviin ja ajantasaisiin tietoihin olemassa olevista kansallisista puitteista, joilla tuetaan yrittäjien liiketoimintaa, ja että yrittäjät voivat hyötyä tällaisista puitteista.

Suomi.fi-verkkopalvelusta löytyy kattavasti perustietoa muun muassa yritystoiminnan käynnistämiseen, yrityksen liiketoiminnan, tuotteiden ja palvelujen kehittämiseen sekä erilaisista muutos- ja kriisitilanteista selviämiseen liittyvistä julkisista palveluista (<https://www.suomi.fi/yritykselle>). Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) alaisen TE-palveluiden Yritys-Suomi-puhelinpalvelu neuvoo alkavia ja toimivia, myös velkajärjestelyn läpikäyneitä, yrittäjiä ja yrityksiä eri tilanteissa (<https://www.suomi.fi/ohjeet-ja-tuki/tuki-ja-neuvonta/tietoa-yritys-suomi-puhelinpalvelusta>). Uusyrityskeskus tarjoaa palveluitaan erityisesti uusille yrittäjille (<https://uusyrityskeskus.fi/>).

Yrittäjät voivat käyttää hyväkseen myös esimerkiksi ELY-keskuksen yritysneuvonnan asiantuntijoita sekä Finnveran ja Business Finlandin palveluita erityisesti yritysrahoitukseen ja Team Finlandin palveluita kansainvälistymiseen liittyen (<https://www.ely-keskus.fi/neuvonta2>, <https://www.finnvera.fi/>, <https://www.businessfinland.fi/>, <https://www.team-finland.fi/>).

Kuntatasolla yrittäjien käytössä on elinkeinoasiamiehiä tai kuntien yhdessä perustamia kehitysyhtiöitä (kehitysyhtiöistä esimerkiksi <https://www.sekes.fi/kehitysyhtio/>).

Yrittäjillä on mahdollisuus liittyä jäsenmaksua vastaan myös esimerkiksi Suomen Yrittäjiin ja Keskuskauppakamarin alaisiin kauppakamareihin (<https://www.yrittajat.fi/> ja <https://kauppakamari.fi/>).

Artiklan 3 kohdan mukaiset velvoitteet täyttyvät edellä mainittujen seikkojen johdosta.

21 artikla. Veloista vapauttamiseen kuluva aika.

Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että ajanjakso, jonka kullutta maksukyvyttömät yrittäjät voidaan vapauttaa kokonaan veloistaan, on enintään kolme vuotta alkaen viimeistään joko

a) päivästä, jona menettelyssä, johon sisältyy takaisinmaksuohjelma, lainkäyttö- tai hallintoviranomainen tekee päätöksen ohjelman vahvistamisesta tai ohjelman täytäntöönpano alkaa; tai

b) missä tahansa muussa menettelyssä päivästä, jona lainkäyttö- tai hallintoviranomainen tekee päätöksen menettelyn aloittamisesta, tai yrittäjän konkurssipesän muodostamisesta.

Johdanto-osan kappaleen 75 mukaan veloista vapauttamisen tulisi olla käytettävissä menettelyissä, joihin sisältyy takaisinmaksuohjelma, omaisuuserien rahaksi muuttaminen tai näiden yhdistelmä. Pannessaan täytäntöön kyseisiä sääntöjä jäsenvaltioiden olisi voitava valita vapaasti kyseisistä vaihtoehtoista. Jos kansallisen lainsäädännön mukaan on käytettävissä useampi kuin yksi veloista vapauttamiseen johtava menettely, jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että ainakin yhdessä näistä menettelyistä maksukyvyttömille yrittäjille annetaan mahdollisuus täysimittaiseen veloista vapauttamiseen enintään kolmen vuoden kuluessa. Menettelyissä, joissa yhdistyvät omaisuuserien rahaksi muuttaminen ja takaisinmaksuohjelma, veloista vapauttamiseen kuluvan ajan olisi alettava viimeistään siitä päivästä, jolloin tuomioistuin vahvistaa takaisinmaksuohjelman tai sitä aletaan panna täytäntöön, esimerkiksi ohjelman mukaisesta ensimmäisestä maksuerästä, mutta se voisi alkaa aiemminkin, esimerkiksi silloin kun tehdään päätös menettelyn aloittamisesta.

Velkajärjestelylain 30 §:n 2 momentin mukaan tavallisten velkojen osalta velkajärjestelyn ja maksuohjelman sisältö on määrättävä niin, että maksuohjelman kesto on kolme vuotta, jollei 31 a §:stä johdu muuta. Velkajärjestelylain 40 §:n 1 momentin mukaan velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen ja muiden maksuohjelmassa säänneltyjen oikeussuhteiden ehdot määräytyvät ohjelman mukaisesti, kun maksuohjelma on vahvistettu. Maksuohjelman kesto laskettaessa ei oteta huomioon aikaa ennen maksuohjelman vahvistamista.

Velkajärjestelylain 30 §:n 2 momentin mukainen kolmen vuoden määräaika vastaa artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaista kolmen vuoden määräaika, joka voidaan johdanto-osan kappaleen 75 mukaan laskea maksuohjelman vahvistamisesta tai ensimmäisestä maksuerästä velkojille.

Velkajärjestelylain 31 a §:n 1 momentissa todetaan, että jos velkojana on yksityishenkilö, maksuohjelman kesto voidaan hänen vaatimuksestaan määrätä jatkumaan enintään kaksi vuotta sen jälkeen, kun maksuohjelma on muiden tavallisten velkojen osalta päättynyt. Jos velallinen säilyttää omistusasuntonsa, tämä kahden vuoden aika voidaan määrätä alkamaan myöhemmästäkin ajankohdasta kuin siitä, kun maksuohjelma on tavallisten velkojen osalta päättynyt. Edellytyksenä ohjelman jatkamiselle on,

että sitä voidaan pitää kohtuullisena ottaen huomioon yksityisvelkojan saatavan peruste ja määrä, hänen taloudellinen asemansa sekä velallisen olosuhteet.

Direktiivin 23 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaan jäsenvaltiot voivat 20–22 artiklasta poiketen pitää voimassa tai ottaa käyttöön säännöksiä, joilla pidennetään täysimittaiseen veloista vapauttamiseen kuluvaan aikaan esimerkiksi, kun poikkeus on välttämättömän velallisen ja yhden tai useamman velkojan oikeuksien välisen tasapainon takaamiseksi. Lisäksi direktiivin **23 artiklan 3 kohdan b alakohdan** mukaan poiketen siitä, mitä 21 artiklassa säädetään, jäsenvaltiot voivat pidentää veloista vapauttamiseen kuluvaan aikaan silloin, kun maksukyvyttömän yrittäjän ja soveltuvin osin yrittäjän perheen vakituista asuntoa ei ole muutettu rahaksi.

Direktiivin 23 artiklan 2 kohdan f alakohta ja 3 kohdan b alakohta sallivat maksuohjelman keston pidentämisen velkajärjestelylain 31 a §:n 1 momentin mukaisesti.

Jos velallisella on omistusasunto, velallisen on velkajärjestelylain 30 §:n 3 momentin mukaan suoritettava tavallisia velkojaan vähintään 32 §:ssä tarkoitettu määrä. Jos velallinen säilyttää omistusasuntonsa, maksuohjelman kesto voi olla kolmea vuotta pitempi. Maksuohjelman kesto ei kuitenkaan saa tavallisten velkojen osalta ylittää kymmentä vuotta.

Direktiivin 23 artiklan 3 kohdan b alakohta sallii maksuohjelman keston pidentämisen velkajärjestelylain 30 §:n 3 momentin mukaisesti.

Jos velallisen maksuvelvollisuus on maksuohjelmassa kokonaan poistettu, maksuohjelman kesto on velkajärjestelylain 30 §:n 4 momentin mukaan viisi vuotta, jollei 31 a §:stä johdu muuta. Silloin kun maksuvelvollisuus on kokonaan poistettu, maksuohjelma voi kuitenkin olla viittä vuotta lyhyempi, jos velalliselta puuttuu pysyvästi maksuvara sairauden, iän tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Direktiivin 23 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat 20–22 artiklasta poiketen pitää voimassa tai ottaa käyttöön säännöksiä, joilla pidennetään täysimittaiseen veloista vapauttamiseen kuluvaan aikaan tietyissä tarkkaan määritellyissä olosuhteissa ja silloin kun tällaiset poikkeukset ovat asianmukaisesti perusteltuja.

Johdanto-osan kappaleen 78 mukaan täysimittainen veloista vapauttaminen tai elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellon päättymisen enintään kolmen vuoden jälkeen ei sovellu kaikkiin tilanteisiin, ja siksi poikkeuksia tästä säännöstä saattaa olla tarpeen ottaa käyttöön asianmukaisesti perustelluista syistä, joista säädetään kansallisessa lainsäädännössä. Tällaisia poikkeuksia olisi otettava käyttöön esimerkiksi tapauksissa, joissa velallinen on epärehellinen tai on toiminut vilpillisessä mielessä.

Viiden vuoden maksuohjelma tarkoittaa, että velallisen taloudellista tilannetta pystytään arvioimaan hieman pidemmältä ajalta. Myötävaikutusvelvollisuutensa mukaisesti velallisen tulee pyrkiä ylläpitämään maksukykyään ja ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin maksukykynsä parantamiseksi, joita häneltä kohtuudella voidaan edellyttää. Myös osanollaohjelman saaneista velallisista maksaa lisäsuorituksia. (HE 52/2010 vp s. 8) Maksuvelvollisuuden poistamista ei kuitenkaan mainita direktiivin 23 artiklan 2 kohdan esimerkkiluettelossa tilanteena, jossa maksuohjelman kestoa voitaisiin pidentää. Vaikka luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi, direktiivin johdanto-osan ja 23 artiklassa 2 kohdassa mainittujen esimerkkien perusteella säännöksen tausta-ajatuksena on, että poikkeaminen ainakin pääsääntöisesti liittyisi velallisen moitittavaan menettelyyn.

Direktiivin tavoitteena on taata maksukyvyttömillä mutta rehellisillä yrittäjillä mahdollisuus vapautua veloistaan ja aloittaa uudestaan ilman velkataakkaa enintään kolmen vuoden pituisen maksuohjelman suorittamisen jälkeen. Direktiivin puitteisiin vaikuttaisi sopivan huonosti säännös, jonka nojalla maksuohjelmaa pidennettäisiin pelkästään siitä syystä, että yrittäjän maksukyky ei mahdollista velkojen lyhennyksiä ohjelman aikana. Maksuvelvollisuudesta kokonaan vapautetun rehellisen yrittäjän olisi voitava ohjelman päättyessä vapautua velkavastuusta lähtökohtaisesti samoin ehdoin kuin yrittäjän, jonka maksukyky riittää maksuerien suorittamiseen. Maksuohjelman keston pidentäminen maksuvelvollisuuden poistamisen vuoksi olisi ristiriidassa direktiivin tavoitteiden kanssa. Velkajärjestelylain 30 §:n 4 momentin säännöstä tulee tältä osin muuttaa.

Yleisen maksumoraalin kannalta voidaan pitää tärkeänä, että velkajärjestelylain 30 §:n 4 momentin säännös viiden vuoden maksuohjelmasta soveltuu edelleen esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa velalliselle myönnetään velkajärjestely tämän moitittavasta menettelystä huolimatta painavista syistä. Velkajärjestelylain 10 a §:n mukaan velkajärjestely voidaan 10 §:ssä säädetystä esteestä huolimatta myöntää, jos siihen on painavia syitä ottaen erityisesti huomioon velallisen toimet velkojen maksamiseksi, velkaantumisesta kulunut aika ja muut velallisen olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojen kannalta. Jos velallisen maksuvelvollisuus on myönnetty 10 a §:n nojalla, maksuohjelman kesto on velkajärjestelylain 30 §:n 4 momentin nojalla viisi vuotta.

Jäsenvaltioilla on direktiivin **23 artiklan 1 ja 2 kohtien** perusteella velvollisuus tai mahdollisuus 20–22 artiklasta poiketen pitää voimassa tai ottaa käyttöön säännöksiä, joilla evätään mahdollisuus veloista vapauttamiseen tai rajoitetaan sitä, peruutetaan myönnetty vapauttaminen tai pidennetään täysimittaiseen veloista vapauttamiseen kuuluvaa aikaa tai elinkeinotoiminnan harjoittamiskieltoa.

Velkajärjestelylain 10 §:ssä säädetään perusteista, jolloin velkajärjestelyä ei voida direktiivin 23 artiklan 1 ja 2 kohdan tarkoittamalla tavalla myöntää. Lain 10 a §:ssä on kuitenkin säännös, jonka mukaan velkajärjestely voidaan esteperusteesta huolimatta myöntää. Direktiivi sallii maksuohjelman pidentämisen viiteen vuoteen kyseisissä tapauksissa edellyttäen, että velkajärjestelylain 10 §:n esteperusteet ovat direktiivin salilimia.

Velkajärjestelylain 70 §:n 2 momentin mukaan velallisen on maksettava selvittäjän saatavasta määrä, joka vastaa velallisen maksuvaraa enintään maksuohjelman vahvistamisen tai muuttamisen jälkeen seuraavien neljän kuukauden ajalta. Jos velalliseen sovelletaan 45 a §:ää, hänen on kuitenkin maksettava selvittäjän saatavasta määrä, joka vastaa velallisen maksuvaraa enintään maksuohjelman vahvistamisen tai muuttamisen jälkeen seuraavien kuuden kuukauden ajalta. Velkajärjestelylain 30 §:n 5 momentin mukaan jos velallisen on 70 §:n nojalla suoritettava selvittäjän saatava, maksuohjelman kesto pitenee neljä kuukautta. Maksuohjelman kesto pitenee kuitenkin kuusi kuukautta, jos velallisen elinkeinotoiminnan velat järjestellään 45 a §:n nojalla. Jos velallisen osuus selvittäjän saatavasta kertyy hänen maksuvarastaan maksuohjelman vahvistamisen jälkeen edellä mainittua lyhyemmässä ajassa, maksuohjelman kesto pitenee vain tämän ajan.

Velkajärjestelylain 70 §:n 2 momentin viimeisen virkkeen mukaan velallisen maksuosuus selvittäjän saatavasta voidaan ottaa velalliselle velkajärjestelyn alkamisen jälkeen kertyneistä varoista. Mahdollisuutta käyttää velalliselle menettelyn aikana kertyneet varat selvittäjän saatavan maksamiseen on pidetty tarkoituksenmukaisena. Säännöksen on katsottu vähentävän selvittäjän luottoriskiä ja edesauttavan selvittäjää suoritumaan ennen maksuohjelman vahvistamista kertyvistä erilaisista kuluista, kuten arvonlisäverosta. Maksuksi voidaan käyttää myös niitä varoja, jotka ovat menettelyn aikana kertyneet ulosottomiehen haltuun velallisen tulojen ulosmittauksella. (LaVM 19/1996 vp s. 8; Koskelo – Lehtimäki, Yksityishenkilön velkajärjestely, 1997 s. 383)

Lakivaliokunta on 30 §:n 5 momentin ja 70 §:n 2 momentin muutoksia käsitellessään katsonut, ettei selvittäjän saatavan suorittaminen menettelyn aikana kertyneistä varoista saisi vähentää velkojille tulevaa jako-osuutta. Maksuohjelman kesto pitenee siten 30 §:n 5 momentin nojalla neljä kuukautta myös niissä tapauksissa, joissa velallisen osuus selvittäjän palkkiosta on maksettu ennen ohjelman vahvistamista. (LaVM 19/1996 vp s. 6). Velkojille kuuluvalla jako-osuudella on tässä yhteydessä ilmeisesti tarkoitettu edellä mainittua menettelyajan laskennallista maksuvarasäästöä. Maksuohjelman pidentäminen velkojien hyväksi on ”kompensaatio” heille muuten kuuluvista varoista. (ks. Koskelo – Lehtimäki 1997 s. 383 av. 39)

Velkajärjestelylaki ei 70 §:n 2 momentin säännöksen lisäksi sisällä nimenomaisia säännöksiä siitä, miten velkajärjestelyn alkamisen jälkeen syntyneen menettelyajan

kertymän suhteen tulisi toimia. Lakivaliokunnan edellä selostettu kannanotto perustuu vakiintuneeseen tulkintaan velkajärjestelylain 7 §:ssä säädetyn velallisen myötävaikutusvelvollisuuden sisällöstä. Kyseisen pykälän perusteluissa on pidetty selvänä, että velallisen on säilytettävä maksukiellon estämättä 12 §:n 2 momentin nojalla maksettujen menojen jälkeen säästyvät varansa tarkoituksenmukaisella tavalla, yleensä pankkitilillään. (HE 183/1992 vp s. 46, Koskelo – Lehtimäki 1997 s. 144) Velallisen myötävaikutusvelvollisuuteen perustuen on myös oikeuskäytännössä omaksuttu kanta, jonka mukaan menettelyaikainen laskennallinen maksuvarasäästö on tilitettävä velkojille. (Ks. esim. Helsingin HO 6.7.1994 nro 3229 S 94/746, Vaasan HO 26.5.1995 nro 766 S 95/198, Itä-Suomen HO 28.11.1995 nro 1611, Itä-Suomen HO 23.9.2013 nro 726 S 13/148) Käytännössä maksuohjelmaan lasketaan maksuvara menettelyn ajalta ja yleensä menettelyajan kertymä määrätään tilittäväksi kerralla maksuohjelman vahvistamisen jälkeen. Näin menetellään yleensä siinäkin tapauksessa, että laskennallinen maksuvarasäästö ei tosiasiallisesti ole enää velallisen käytettävissä.

Maksukyvyttömyysdirektiivin **23 artiklan 2 kohdan e alakohdan** perusteella veloista vapauttamiseen kuluva pääsääntöistä kolmen vuoden kesto voidaan pidentää siinä tapauksessa, että menettelystä aiheutuneita kustannuksia ei ole katettu. **Artiklan 4 kohdan f alakohdan** mukaan jäsenvaltiot voivat säätää pidemmästä vapauttamisajasta muun muassa silloin, kun kyse on veloista vapauttamiseen johtavan menettelyn kustannusten maksamisvelvoitteesta johtuvasta velasta. **Johdanto-osan kappaleessa 80** selvennetään poikkeuksen voivan olla perusteltu, kun velasta vapauttamiseen johtavan menettelyn kustannuksia, mukaan luettuina lainkäyttö- ja hallintoviranomaisten sekä selvittäjien kustannukset, ei ole katettu.

Direktiivin 23 artiklan 2 kohdan e alakohta ja 23 artiklan 4 kohdan f alakohta sallivat maksuohjelman keston pidentämisen velkajärjestelylain 30 §:n 5 momentin mukaisesti tilanteessa, jossa velallisen on velkajärjestelylain 70 §:n nojalla suoritettava selvittäjän saatava. Sen sijaan direktiivin poikkeussääntely ei vaikuta sallivan vastaavaa pidentämistä tilanteessa, jossa selvittäjän saatava on maksettu menettelyaikana kertyneistä varoista ja velkojia siitä syystä hyvitetäisiin pidemmällä maksuohjelman kestolla.

Lisäksi direktiivi edellyttää muutoksia edellä kuvattuun käytäntöön, jonka mukaisesti menettelyaikainen maksuvarakertymä tilitetään yleensä aina velkojille velallisen myötävaikutusvelvollisuuden perusteella. Kyseistä käytäntöä lienee tulkittava siten, että maksuohjelma muodostuu tällöin kestoltaan tosiasiallisesti kolmea vuotta pidemmäksi. Näin ymmärrettynä käytäntö vaikuttaa direktiivin vastaiselta. Nykyistä käytäntöä voidaan lisäksi pitää velallisten yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisena, koska menettelyajan kertymän tilittäminen velkojille tarkoittaa tosiasiallisesti kolmea vuotta pidempää maksuohjelmaa ja siten raskaampaa maksuvelvollisuutta varsinkin niille velallisille, joiden velkajärjestelyhakemukseen ei ole liitetty valmiiksi maksuohjelmaehdo-

tusta. Tähän seikkaan velallinen ei välttämättä itse voi vaikuttaa, sillä talous- ja velkaneuvonnan menettelytavoista ja resursseista riippuu, valmistellaanko esimerkiksi monimutkainen maksuohjelmaehdotus hakemuksen laadinnan yhteydessä vai jätetäänkö se selvittäjän tehtäväksi.

Näistä syistä esityksessä ehdotetaan, että velallisella ei jatkossa olisi velvoitetta tilitää menettelyn aikaista maksuvarakertymää velkojille. Toiseksi valmistelussa on tarkasteltu vaihtoehtoa, jossa menettelyaika otettaisiin huomioon osana maksuohjelman kestoa siinä tapauksessa, että menettelyajan kertymä tilitetään myötävaikutusvelvollisuuden nojalla velkojille. Tähän malliin liittyy kuitenkin se ongelma, että menettelyajan huomioiminen maksuohjelman kestossa saattaisi käytännössä vaikeuttaa ohjelman laadintaa, koska menettelyajan lopullinen pituus ei ole ohjelmaa laadittaessa vielä tiedossa.

Velkajärjestelylain 26 §:n 1 momentin mukaan vakuusvelkaan voidaan soveltaa vain 25 §:n 1 momentin 1–3 kohdassa ja 2 momentissa mainittuja järjestelyjä. Vakuusvelan erääntynyttä viivästyskorkoa voidaan myös alentaa tai poistaa se kokonaan. Kun 25 §:n 1 momentin 2 kohtaa sovelletaan vakuusvelkaan, lykkäytyville luottokustannuksille tulee määrätä maksettavaksi niiden nykyarvon turvaava korko. Alennettaessa luottokustannuksia 25 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla on lisäksi otettava huomioon jäljelle jäävän luottoajan pituus niin, että luottokustannusten alennus on suhteellisesti sitä pienempi, mitä pitempi mainittu aika on.

Direktiivin **23 artiklan 4 kohdan a alakohdan** mukaan jäsenvaltiot voivat jättää vakuusvelat veloista vapauttamisen ulkopuolelle tai rajoittaa mahdollisuutta vakuusveloista vapauttamiseen taikka säätää niitä koskevasta pidemmästä vapauttamisajasta. Johdanto-osan kappaleessa 81 todetaan, että jos on olemassa kansallisen lainsäädännön mukaisia asianmukaisesti perusteltuja syitä, voisi olla aiheellista rajoittaa veloistavapauttamismahdollisuus tiettyihin velkaluokkiin. Jäsenvaltioiden olisi voitava jättää vakuusvelat veloista vapauttamiskelpoisuuden ulkopuolelle ainoastaan vakuuden arvoon asti, siten kuin se on määritelty kansallisessa lainsäädännössä, ja loppuosaa velasta olisi kohdeltava vakuudettomana velkana.

Direktiivin 23 artiklan 4 kohdan a alakohta mahdollistaa velkajärjestelylain 26 §:n 1 momentin mukaisen säännöksen.

Velkajärjestelylain 29 §:n 1 momentissa todetaan, että jos velallisella on velkaa, josta hänen perusturvaansa kuuluva omaisuus on vakuutena, tulee velallisen maksuvarasta ensin osoittaa tarpeellinen osuus tällaista velkaa varten. Tämä vakuusvelkaosuus on määrättävä niin suureksi, että vähintään vakuusvelan nykyarvo tulee maksetuksi kohtuullisen ajan kuluessa. Ilman erityistä syytä tämä aika ei saa olla olennaisesti pitempi kuin jäljellä oleva alkuperäinen luottoaika.

Direktiivin 23 artiklan 4 kohdan a alakohdan mukaan jäsenvaltiot voivat jättää vakuusvelat veloista vapauttamisen ulkopuolelle tai rajoittaa mahdollisuutta vakuusveloista vapauttamiseen taikka säätää niitä koskevasta pidemmästä vapauttamisajasta.

Direktiivin 23 artiklan 4 kohdan a alakohta mahdollistaa velkajärjestelylain 29 §:n 1 momentin mukaisen säännöksen.

Direktiivin **21 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan** mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että maksukyvyttömät yrittäjät, jotka ovat noudattaneet velvollisuuttaan, silloin kun tällaisia velvollisuuksia on kansallisen lainsäädännön mukaan olemassa, vapautetaan veloistaan veloista vapauttamiseen kuluvan ajan päätyttyä ilman tarvetta pyytää lainkäyttö- tai hallintoviranomaista aloittamaan menettely 1 kohdassa tarkoitettujen menettelyjen lisäksi.

Artiklan 2 kohdan toisen alakohdan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai ottaa käyttöön säännöksiä, joiden mukaan lainkäyttö- tai hallintoviranomainen tarkistaa, onko yrittäjä noudattanut velvollisuuksiaan saadakseen vapautuksen veloistaan, sanotun kuitenkin vaikuttamatta ensimmäisen alakohdan soveltamiseen.

Velkajärjestelylain 40 §:n 1 momentissa todetaan, että kun maksuohjelma on vahvistettu, velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen ja muiden maksuohjelmassa säänneltyjen oikeussuhteiden ehdot määräytyvät ohjelman mukaisesti. Näin ollen velallinen saa anteeksi ne loppuvelat, joita ei maksuohjelmassa määrätty maksettaviksi. Velallinen vapautuu kyseisistä veloista ilman eri hakemusta.

Velkajärjestelylain 40 §:n 1 momentti on artiklan 2 kohdan mukainen, eikä lainsäädäntöä ole näin ollen tarvetta muuttaa.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että täysimittainen veloista vapauttaminen ei estä sellaisen maksukyvyttömyysmenettelyn jatkamista, johon sisältyy yrittäjän sen omaisuuden muuttaminen rahaksi ja jakaminen, joka muodosti osan kyseisen yrittäjän konkurssipesästä veloista vapauttamiseen kuluvan ajan päättymispäivänä.

Artiklan 3 kohdan säännös koskee sanamuotonsa perusteella lähinnä artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuja maksukyvyttömyysmenettelyjä, jotka perustuvat omaisuuden rahaksimuuttoon. Se on myös jäsenvaltioille vapaaehtoinen.

Velkajärjestelylain 20 §:n 3 momentin mukaan konkurssissa olevan velallisen hakemusta velkajärjestelystä ei voida ottaa tutkittavaksi ennen kuin konkurssissa on vah-

vistettu pesäluettelo. Tällöin konkurssissa on saatu riittävä selvyys siitä, mitä velallisen omaisuutta kuuluu konkurssitöntöönpanon piiriin eikä velkajärjestelyhakemuksen käsittelylle ole konkurssista johtuvaa estettä. (HE 98/2002 vp s. 47) Tämä säännös ehdotetaan jäljempänä mainituista syistä kumottavaksi.

Konkurssimenettely voi sekä voimassa olevan että ehdotetun lainsäädännön nojalla jatkaa vielä veloista vapauttamiseen kuluvan ajan päättymispäivänä, jos velallinen on hakeutunut velkajärjestelyyn konkurssin alkamisen jälkeen. Direktiivin 21 artiklan 3 sallii tämän.

22 artikla. Elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellon voimassaoloaika.

Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos maksukyvyttömälle yrittäjälle myönnetään vapautus veloista tämän direktiivin mukaisesti, elinkeinotoiminnan harjoittamiskielto, joka estää häntä aloittamasta tai jatkamasta elinkeino- tai liiketoimintaa, käsiteollisuutta tai ammattitoimintaa ainoastaan sillä perusteella, että yrittäjä on maksukyvytön, lakkaa olemasta voimassa viimeistään veloista vapauttamiseen kuluvan ajan päättyessä.

Voimassa oleva lainsäädäntö sisältää useita säännöksiä, joiden mukaan konkurssissa oleva henkilö ei voi harjoittaa tiettyä elinkeinoa. Esimerkiksi asianajajista annetun lain (496/1958) 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan asianajajaksi voidaan hyväksyä muiden edellytysten täytyessä henkilö, joka ei ole konkurssissa. Tilintarkastuslain (1151/2015) 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan tilintarkastajana ei voi toimia henkilö, joka on konkurssissa. Lääkelain (395/1987) 43 §:n mukaan apteekkilupa voidaan myöntää laillistetulle proviisorille muiden edellytysten täytyessä, jos häntä ei ole asetettu konkurssiin. Asiaa kuitenkin lieventää se, että konkurssilain 4 luvun 13 §:ssä säädetään, että jos muualla lainsäädännössä on rajoitettu konkurssiin asetetun velallisen kelpoisuutta johonkin toimeen tai tehtävään, rajoitukset ovat voimassa konkurssin alkamisen ja pesäluettelon vahvistamisen välisen ajan. Jollei toisin säädetä, rajoitukset ovat kuitenkin voimassa enintään neljä kuukautta konkurssin alkamisesta.

Ongelmallisia ovat säännökset, joiden mukaan elinkeinolupa on riippuvainen siitä, että luonnollinen henkilö tai hänen määräysvallassaan ollut yhtiö on asetettu tietyn ajan sisällä konkurssiin. Voimassa olevasta laista on löydettävissä seuraavat arviointia vaativat kohdat:

Liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 5 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan liikenne- ja viestintävirasto myöntää muiden edellytysten täytyessä hakemuksesta henkilöliikenneluvan ja tavaraliikenneluvan luonnolliselle henkilölle, jota tai jonka määräämisvallassa arvopaperimarkkinalain (746/2012) 2 luvun 4 §:ssä tarkoitetulla tavalla

olevaa yhteisöä ei ole asetettu konkurssiin sen toimiessa henkilö-, taksi- tai tavaraliikennelupaa vaativalla toimialalla kahden viimeisimmän vuoden aikana.

Saman pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan liikenneluvan myöntäminen oikeushenkilölle edellyttää, että Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 2 §:ssä tarkoitettua organisaatiohenkilöä taikka näiden määräämisvallassa arvopaperimarkkinalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla olevaa yhteisöä ei ole asetettu konkurssiin sen toimiessa henkilö-, taksi- tai tavaraliikennelupaa vaativalla toimialalla kahden viimeisimmän vuoden aikana.

Vastaavat säännökset taksiluvan osalta sisältyvät 6 §:n 1 momentin 4 kohtaan ja 2 momentin 3 kohtaan.

Hallituksen esityksen perusteluista (HE 161/2016 vp s. 34–35) ilmenee, että säännöksellä on harmaan talouden torjumiseksi haluttu estää ketjukonkursseja. Liikenteen palveluista annettua lakia edeltäneessä tavaraliikennelaissa edellytettiin kuljetusyrityksen osaomistajilta tai siltä, joka omistamatta yhtiötä sitä tosiasiallisesti johtaa, ettei konkurssia ole edeltäneen vuoden ajalta. Esityksessä ei ole perusteltu ajan pidentämistä kahteen vuoteen.

Varhaiskasvatuslain (540/2018) 43 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan palveluntuottaja ei saa olla konkurssissa. Tämä ei ole myöskään saanut 2 kohdan mukaan käyttää määräämisvaltaa yhteisössä, joka on viimeksi kuluneiden kolmen vuoden aikana asetettu konkurssiin. Hallituksen esityksessä ei ole perusteltu ehdotusta eikä määräaikaa millään tavoin (HE 40/2018 vp).

Elinkeinon harjoittamista koskevien kieltojen päättymistä ei ole mahdollista sitoa mahdolliseen veloista vapautumisen ajankohtaan. Tältä osin kieltoja ja niiden kestoja on arvioitava konkurssin alkamisajankohdan mukaisesti. Lainsäädäntöön ei näytä sisältyvän yli kolmen vuoden pituisia kieltoja. Kiellot eivät siten ole direktiivin vastaisia, joten niiden asianmukaisuutta on arvioitava kansallisen lainsäädännön lähtökohdista käsin.

Lisäksi lainsäädäntöön sisältyy säännöksiä, joissa yksityishenkilön velkajärjestelyn hakeminen estää vakavaraisuusedellytyksen täyttymisen ja siten luvan myöntämisen. Tällaisia säännöksiä sisältyy ainakin liikenteen palveluista annetun lain 55 ja 61 §:ään sekä raideliikennelain (1302/2018) 155 §:ään.

Yksityishenkilön velkajärjestelyyn hakeutumista koskevasta esteestä ei ilmene, kuinka kauan velkajärjestelyn hakeminen estää luvan myöntämisen. Liikenteen palveluista annetun lain 219 §:n 3 momentin 4 kohdan mukaan luonnollisen henkilön velkajärjestelytieto kuuluu tietoihin, joka saadaan tallentaa rekisteriin liikenteen palveluista, jos

tieto on rekisterin käyttötarkoituksen kannalta välttämätön. Tietoa velkajärjestelystä ei käytännössä tallenneta rekisteriin. Tieto voi sisältyä hakemusasiakirjoihin, joita säilytetään asianhallintajärjestelmässä. Lupaa koskeva asia ratkaistaan aina hakemushetken tilanteen mukaisesti. Velkajärjestelyllä ei siten ole vakavaraisuusedellytyksen täyttymisen kannalta merkitystä sen jälkeen, kun velkajärjestely on päättynyt. Oikeus-tila ei näin ollen ole direktiivin tavoitteen vastainen.

Ennakkoperintälain (1118/1996) 26 §:n 2 momentin mukaan Verohallinto voi poistaa ennakkoperintärekisteristä tai jättää rekisteriin merkitsemättä sen, joka olennaisesti laiminlyö veronmaksun, kirjanpitovelvollisuuden, verotusta koskevan ilmoittamis- tai muistiinpanovelvollisuuden taikka muut velvollisuutensa verotuksessa.

Saman pykälän 3 momentin mukaan ennakkoperintärekisteristä voidaan myös poistaa tai siihen jättää merkitsemättä:

- 1) se, jonka voidaan olettaa aiempien laiminlyöntiensä tai johtamiensa yhteisöjen tai yhtymien aiempien laiminlyöntien perusteella olennaisesti laiminlyövän 2 momentissa tarkoitetut velvollisuutensa;
- 2) yhteisö tai yhtymä, jonka voidaan olettaa olennaisesti laiminlyövän 2 momentissa tarkoitetut velvollisuutensa yhteisöä tai yhtymää johtavan aiempien laiminlyöntien tai tämän johtamien muiden yhteisöjen tai yhtymien aiempien laiminlyöntien perusteella.

Ennakkoperintärekisteriin merkitseminen on uuden yritystoiminnan käynnistämisen kannalta olennaista. Rekisteriin merkitsemisen epääminen toimii käytännössä elinkeinotoiminnan harjoittamisen esteenä joillakin aloilla. Ennakkoperintälain säännös on varsin avoin. Verohallinnon syventävästä vero-ohjeesta ”Ennakkoperintärekisteröinnin vaikutukset yritystoimintaan” ilmenee, miten Verohallinto soveltaa säännöstä käytännössä. Direktiivin kannalta on erityisesti arvioitava sitä, millä perusteella Verohallinto olettaa, että verovelvollinen tulevaisuudessa laiminlyö velvollisuutensa olennaisesti ja jättää siten merkitsemättä yrityksen ennakkoperintärekisteriin.

Ohjeen mukaan ennakkoperintälain 26 §:n säännöksellä pyritään estämään tilanteet, joissa rekisteristä poistamisen negatiiviset vaikutukset yritetään kiertää perustamalla uusi yritys. Säännöstä voidaan soveltaa silloin, kun rekisteristä poistettu jatkaa toimintaansa eri yhtiöllä tai toiminimellä rekisteristä poistamisen jälkeen. Ratkaiseva merkitys on yhtiötä tosiasiaissa johtavan henkilön aikaisemmillä laiminlyönneillä riippumatta siitä, missä roolissa hän nimellisesti toimii uudessa yhtiössä. Aikaisempi laiminlyönti voi liittyä veronmaksun, verotusta koskevan ilmoittamisvelvollisuuden, kirjanpitovelvollisuuden tai muun verotukseen liittyvän velvollisuuden rikkomiseen. Laiminlyönnin täy-

tyy liittyä elinkeinotoimintaan ja sen on oltava olennainen. Ohjeessa ei anneta merkitystä sille, mistä syystä laiminlyönti on johtunut. Kysymys on kuitenkin asiakkaan tilanteen kokonaisarviointista.

Ilmoittamisvelvollisuuden laiminlyönti voi olla olennainen vasta, kun asiakas ei Verohallinnon kehotuksestakaan ole antanut ilmoitusta. Harkinnassa otetaan huomioon laiminlyönnin vaikutukset. Muu kuin vähäinen kirjanpitovelvollisuuden laiminlyönti taas on ohjeen mukaan peruste rekisteristä poistamiselle, sillä verotus perustuu kirjanpitoon. Muun verotukseen liittyvän velvollisuuden laiminlyönnistä on kyse esimerkiksi silloin, kun ennakoperintärekisteriin merkitty laiminlyö ennakonpidätysten maksamisen tai tosittien antamisen työntekijöille.

Ohjeen mukaan edellytykset rekisteristä laiminlyöntien vuoksi poistetun asiakkaan uudelleen rekisteröimiseksi täyttyvät pääsääntöisesti silloin, kun asiakas on korjannut laiminlyönnit, eikä uusia laiminlyöntejä ole syntynyt. Toistuvat laiminlyönnit voivat kuitenkin muodostaa poikkeuksen. Myös toistuviin laiminlyönteihin syyllistynyt merkitään hakemuksesta uudelleen rekisteriin viimeistään vuoden kuluttua rekisteristä poistamisesta, jollei laiminlyöntien jatkumista ole pidettävä ilmeisenä. Vuoden ajan moitteettomasti toiminut asiakas voidaan hakemuksesta merkitä uudelleen rekisteriin.

Yrittäjän aikaisemmalle konkurssille ei itsessään anneta merkitystä harkittaessa sitä, voidaanko konkurssin tehneen yrittäjän uusi yritys merkitä ennakoperintärekisteriin. Jos sen sijaan yrittäjällä on aikaisemmin ollut verovelkaa, saattaa yrittäjän uusi yritys jäädä merkitsemättä rekisteriin aiemman verovelan vuoksi. Konkurssiin johtaneet syyt voivat vaikuttaa rekisteröintiin. Hakija voi esittää selvitystä konkurssiin johtaneista syistä ja Verohallinto voi myös selvittää asiaa käytettävissä olevista lähteistä. Jos konkurssin syynä on kannattamaton liiketoiminta, eikä yrityksen maksukäyttäytyminen, ilmoittamisvelvollisuuden noudattaminen tai verovelan määrä suhteessa liikevaihtoon anna aihetta olettaa, että velvollisuuksia uudessakaan toiminnassa tulisi laiminlyömiään, aikaisempi konkurssi ei vaikuta uuden yrityksen rekisteröintiin niin pitkään, että käytäntö olisi direktiivin vastainen. Jos taas aikaisemmalla yrityksellä on vakavia laiminlyöntejä ja liikevaihtoon suhteutettuna vakavaa verovelkaantumista, vaikutus voi olla pidempiaikainen. Tällöin kysymys on kuitenkin niin moitittavasta käyttäytymisestä, että se estäisi velkajärjestelyn myöntämisen velalliselle velkajärjestelylain 10 §:n 3 momentin nojalla. Näin ollen ennakoperintärekisteriin merkitsemisen epääminen ei muodostu direktiivin kieltämäksi elinkeinotoiminnan esteeksi.

Verohallinnon päätökseen ennakoperintärekisteriin merkitsemisestä voidaan hakea muutosta verotuksen oikaisulautakunnalta. Oikaisulautakunnassa on vuodesta 2017 lokakuun alkuun 2020 asti käsitelty vain 234 ennakoperintärekisteriin merkitsemistä

tai siitä poistamista koskevaa oikaisuvaatimusta, joista 28 on hyväksytty ja loput hylätty. Hyväksytyistä suuri osa on tapauksia, joissa laiminlyönnit on korjattu. Oikaisulautakunnan päätöksestä on mahdollista valittaa hallinto-oikeuteen.

Lisäksi valmisteverotusmenettelyn ja autoverotusmenettelyn uudistamisen yhteydessä valmisteverotuslakiin (182/2010) tuli vuoden 2021 alussa voimaan muutos (L 766/2020), jonka mukaan valtuutetun varastonpitäjän, rekisteröidyn vastaanottajan, rekisteröidyn lähettäjän tai veroedustajan luvan myöntäminen edellyttää, että hakija ei ole olennaisesti laiminlyönyt tai hänen ei voida ennakoperintälain 26 §:n 3 momentissa tarkoitetulla perusteella olettaa olennaisesti laiminlyövän ennakoperintälain 26 §:n 2 momentissa tarkoitettuja velvollisuuksiaan verotuksessa. Vastaavasti vuoden 2021 alussa voimaan tulleen uuden autoverolain (777/2020) mukaan autoveroilmoittajien rekisteriin merkitseminen edellyttää, että hakija ei ole olennaisesti laiminlyönyt tai hänen ei voida ennakoperintälain 26 §:n 3 momentissa tarkoitetulla perusteella olettaa olennaisesti laiminlyövän ennakoperintälain 26 §:n 2 momentissa tarkoitettuja velvollisuuksiansa verotuksessa. Näin ollen myös näitä uusia säännöksiä on arvioitava samoista lähtökohdista kuin ennakoperintälain 26 §:ää.

Vaikka edellä käsitelty elinkeinotoiminnan harjoittamisen kieltöihin ja ennakoperintärekisteriin pääsyn epäämiseen liittyvät kansalliset säännökset eivät työryhmän arvion mukaan muodostu direktiivin vastaisiksi, työryhmä katsoo, että ne voivat käytännössä muodostua yritystoiminnan uuden alun esteiksi ja että niiden oikeutusta ja kestoa suhteessa yritystoiminnan edistämisen tavoitteisiin olisi perusteltua selvittää tarkemmin. Asiakokonaisuuden yhteiskunnallinen merkitys huomioon ottaen työryhmä pitää toivottavana, että keskustelua elinkeinotoiminnan esteistä jatkettaisiin ja että niiden muutostarpeita kartoitettaisiin erillisenä hankkeena valtioneuvoston piirissä. Työryhmä toteaa, että asiaa koskeviksi jatkotoimenpiteiksi esitettiin samanlaisia toiveita myös yrityssaneeraus- ja velkajärjestelytyöryhmien yhteisessä seurantaryhmässä, jossa asiasta keskusteltiin työryhmän aloitteesta.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että veloista vapauttamiseen kuluvan ajan päätyttyä tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen elinkeinotoiminnan harjoittamiskieltojen voimassaolo lakkaa ilman, että lainkäyttö- tai hallintoviranomaista on tarpeen pyytää aloittamaan menettely 21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen menettelyjen lisäksi.

Johdanto-osan kappaleessa 83 todetaan, että jos yrittäjän lupa jatkaa tiettyä elinkeino- tai liiketoimintaa, käsiteollisuutta tai itsenäistä ammattitoimintaa on eväty tai peruutettu elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellon seurauksena, tämän direktiivin ei olisi estettävä jäsenvaltioita edellyttämästä, että yrittäjä toimittaa hakemuksen uuden luvan saamiseksi sen jälkeen, kun elinkeinotoiminnan harjoittamiskielto ei ole enää

voimassa. Jos jäsenvaltion viranomainen tekee päätöksen, joka koskee erityisesti valvottua toimintaa, elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellon päättymisen jälkeenkin olisi voitava ottaa lisäksi huomioon se, että maksukyvytön yrittäjä on saanut vapautuksen veloista tämän direktiivin mukaisesti.

Direktiivi ei siten estä jäsenvaltioita edellyttämästä, että yrittäjä toimittaa hakemuksen uuden luvan saamiseksi sen jälkeen, kun elinkeinotoiminnan harjoittamiskielto ei ole enää voimassa.

Direktiivin 23 artiklan 5 kohdan 1 alakohdan mukaan jäsenvaltiot voivat 22 artiklasta poiketen säätää pidemmästä tai toistaiseksi voimassa olevasta elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellosta, jos maksukyvytön yrittäjä kuuluu ammattikuntaan, a) johon sovelletaan erityisiä eettisiä sääntöjä tai erityisiä mainetta tai asiantuntemusta koskevia sääntöjä, ja yrittäjä on rikkonut kyseisiä sääntöjä; tai b) joka hoitaa toisten omaisuutta.

Direktiivin 23 artiklan 5 kohdan 2 alakohdan mukaan ensimmäistä alakohtaa sovelletaan myös, jos maksukyvytön yrittäjä aikoo hakeutua kyseisen alakohdan a tai b alakohdassa tarkoitettuun ammattiin.

Direktiivin 23 artiklan 6 kohdan mukaan direktiivi ei vaikuta kansallisiin sääntöihin, jotka koskevat muiden kuin 22 artiklassa tarkoitettujen lainkäyttö- tai hallintoviranomaisten määräämiä elinkeinotoiminnan harjoittamiskieltoja.

23 artikla. Poikkeukset.

Poikkeukset suhteessa velkajärjestelyn yleisiin esteisiin

Jollei 10 a §:stä muuta johdu, velkajärjestelyä ei voida velkajärjestelylain 10 §:n mukaan myöntää, jos:

1) velalliselle on määrätty rikoksen perusteella maksuvelvollisuus eikä velkajärjestelyn myöntämistä voida pitää perusteltuna velan määrä, rikoksen laatu, vahingon kärsineen asema ja muut seikat huomioon ottaen;

2) velallinen on epäiltynä esitutkinnassa tai syytteessä rikoksesta taikka hänen syykseen on luettu rikos, ja hänelle voidaan määrätä rikoksen perusteella maksuvelvollisuus, eikä velkajärjestelyn myöntämistä voida pitää perusteltuna velan määrä, rikoksen laatu, vahingon kärsineen asema ja muut seikat huomioon ottaen.

Direktiivin 23 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat 20–22 artiklasta poiketen pitää voimassa tai ottaa käyttöön säännöksiä, joilla evätään mahdollisuus veloista vapauttamiseen tai rajoitetaan sitä, peruutetaan myönnetty vapauttaminen tai pidenetään täysimittaiseen veloista vapauttamiseen kuluva aikaa tai elinkeinotoiminnan harjoittamiskieltoa tietyissä tarkkaan määritellyissä olosuhteissa ja silloin kun tällaiset poikkeukset ovat asianmukaisesti perusteltuja.

Direktiivin 23 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat jättää tiettyjä velkatyyppejä veloista vapauttamisen ulkopuolelle tai rajoittaa mahdollisuutta veloista vapauttamiseen taikka säätää niitä koskevasta pidemmästä vapauttamisajasta silloin, kun tällaiset poissulkemiset, rajoitukset tai pidemmät ajanjaksot ovat asianmukaisesti perusteltuja. Kohdan b alakohdassa mainitaan nimenomaisesti esimerkkinä rikosoikeudellisista seuraamuksista johtuvat tai niihin liittyvät velat.

Velkajärjestelylain 10 §:n 1 ja 2 kohdan säännöksissä tarkoitetut menettelytavat osoittavat velallisen toiminnassa sellaista moitittavuutta, jota ei yleiseltä kannalta voida pitää hyväksyttävänä eikä velkajärjestelyä yleensä tule tällaisten velkojen järjestelemiseksi myöntää yleisen yhteiskuntamoraalin ylläpitämisen vuoksi. Rikokseen syyllistyminen ei estä velkajärjestelyä, jos velallisella ei ole siitä aiheutunutta velkaa tai hän on suorittanut sen maksamisesta ainakin niin suureksi osaksi, ettei jäljellä oleva velka voi yksin muodostaa estettä velkajärjestelylle. Erityisesti yritystoimintaan liittyvien velkojen järjestelyssä voi tulla esiin tapauksia, joissa velallisella on rikokseen perustuvaa velkaa, mutta niiden osuus velallisen kaikista veloista ei ole suuri. Jos velallisen harjoittamaan toimintaan ja siihen liittyvään velkaantumiseen ei liity muissa esteperusteissa tarkoitettua moitittavuutta, velkajärjestelyn myöntäminen voi joissakin tapauksissa olla perusteltua, vaikka rikosperusteisten velkojen määrä on euromäärältään merkittävä. Toisaalta esimerkiksi toisen henkeen ja terveyteen kohdistuvaa rikosta tai seksuaalirikoksia voidaan pitää yleiseltä kannalta niin moitittavina, että niiden perusteella maksettavien korvausten järjestelemiseksi velkajärjestelyn myöntämistä ei voida myöskään vahingonkärsineen asema huomioon ottaen pitää perusteltuna vaikkakaan korvausten määrä ei olisi suuri. (HE 180/1996 vp s. 21 ja 33)

Artiklan 4 kohdassa ei poikkeusperusteena erikseen mainita tilannetta, jossa velallinen on vasta esitutkinnassa tai syytteessä rikoksesta, josta saattaa seurata maksuvelvollisuus, tai jossa velallinen on jo tuomittu rikoksesta, mutta maksuvelvollisuutta koskevaa kysymystä ei ole vielä ratkaistu. Toisaalta artiklan 4 kohdan luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi. Edellä esitetysti myös 10 §:n 2 kohdan säännös on perusteltu yleisen yhteiskuntamoraalin ylläpitämiseksi. Erityisesti silloin kun kysymys on velallisen epärehellisyydestä tai muusta velallisen rikoksesta, ei velkajärjestelyä yleensä voida myöntää ennen kuin rikosasia ja siitä johtuva maksuvelvollisuus on lainvoimaisesti ratkaistu. Toisaalta esitutinnan vireilläolo tai velallisen syytteeseen asettaminen

ei aiheuta velkajärjestelyn estettä, jos epäilystä rikoksesta ei voi seurata maksuvelvollisuutta tai jo etukäteen on ilmeistä, että säännöksessä edellytetty kokonaisharkinta johtaa velkajärjestelyn myöntämiseen. (HE 83/2014 vp s. 52) Käytännössä 10 §:n 2 kohdan esteperustetta on sovellettu melko harvoin. Jos velkajärjestelyhakemus on hylätty 2 kohdan nojalla ja velallista vastaan nostetut syytteet hylätään tai vahingonkorvausta ei tuomita maksettavaksi, velallinen voi hakea velkajärjestelyä uudelleen rikosasian tultua lainvoimaiseksi.

Velkajärjestelylain 10 §:n 1 ja 2 kohdan esteperusteet rajoittuvat tiettyihin tarkkaan määriteltyihin olosuhteisiin ja ovat asianmukaisesti perusteltuja. Esteperusteiden soveltuminen perustuu kokonaisharkintaan. Niitä voidaan pitää direktiivin 23 artiklan 2 ja 4 kohdan sallimina poikkeuksina.

3) merkittävänä pidettävää velkaa on syntynyt elinkeinotoiminnassa, jossa on menetelty törkeän sopimattomasti velkoja kohtaan tai laiminlyöty olennaisesti muusta kuin maksukyvyttömyydestä johtuvasta syystä lakisääteisiä velvollisuuksia tai joka on ollut pääasiallisesti keinottelunluonteista.

Törkeän sopimattomalla menettelyllä elinkeinotoiminnassa tarkoitetaan muun muassa sellaista toimintaa, jonka perusteella velallinen voitaisiin tai olisi voitu määrätä liiketoimintakieltoon. Velallisen toiminnan sopimattomuutta osoittaa myös velkojen vaarantaminen lain tai hyvän liiketavan vastaisilla menettelyillä. Silloin, kun yrittäjä pitkän ajan kuluessa maksaa muita velkojaan, mutta jättää järjestelmällisesti hoitamatta lakisääteiset velvollisuutensa, kysymys ei yleensä voi olla maksukyvyttömyydestä johtuvasta laiminlyönnistä. Normaalin yrittäjäriskin toteutuminen ja sen myötä lakisääteisten velvollisuuksien hoitamatta jättäminen ei sen sijaan yksin sulje pois velkajärjestelyä. (HE 83/2014 vp s. 52)

4) velallinen on olemassa olevien tai odotettavien taloudellisten vaikeuksiensa vuoksi sopimattomasti heikentänyt taloudellista asemaansa tai suosinut jotakuta velkojaa taikka muutoin järjestellyt taloudellista asemaansa velkojen vahingoittamiseksi, tai on todennäköisiä syitä epäillä velallisen menetelleen näin.

Velkojen etua loukkaavia velallisen toimia voivat olla erilaiset omaisuudensiirrot tai välikättä käyttäen tehdyt järjestelyt, joiden tarkoituksena on turvata velallisen elintaso korkeana ja minimoida velkojille tulevat maksusuoritukset. (HE 180/1996 vp s. 22)

5) velallinen on ulosottomenettelyssä pakoillut, salannut tulojaan tai varojaan taikka antanut niistä vääriä tai harhaanjohtavia tietoja.

6) velallinen on tahallaan antanut velkojalle taloudellisesta asemastaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, jotka ovat olennaisesti vaikuttaneet luoton myöntämiseen, ja velallisen menettelyä on luoton määrä ja muut olosuhteet huomioon ottaen pidettävä erityisen moitittavana.

Kysymykseen tulevat tiedot velallisen maksukyvystä kuten tiedot tuloista, työsuhteesta tai varallisuudesta taikka tiedot velallisella ennestään olevista luotoista ja sitoumuksista. Väärien tai harhaanjohtavien tietojen on täytynyt vaikuttaa luoton myöntämiseen olennaisesti siis lähinnä niin, että luotonantaja ei tietoisena asioiden oikeasta tilasta olisi lainkaan myöntänyt luottoa tai olisi myöntänyt sitä olennaisesti vähemmän. Velallisen menettely ei yleensä ole erityisen moitittavaa silloin, kun luoton määrä on vähäinen. Merkitystä voi olla velallisen taloudellisella tilanteella hänen hakiessaan luottoa ja luoton käyttötarkoituksella. (HE 183/1992 vp s. 51)

Direktiivin 23 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on 20–22 artiklasta poiketen pidettävä voimassa tai otettava käyttöön säännöksiä, joilla evätään mahdollisuus veloista vapauttamiseen tai rajoitetaan sitä, peruutetaan myönnetty vapauttaminen tai pidennetään täysimittaiseen veloista vapauttamiseen kuluva aikaa tai elinkeinotoiminnan harjoittamiskieltoa silloin, kun maksukyvyn yrittäjä toimii kansallisen lainsäädännön mukaan velkoja tai muita sidosryhmiä kohtaan epärehellisesti tai vilpillisessä mielessä velkaantumisen yhteydessä, maksukyvyttömyysmenettelyn aikana tai velkojen takaisinmaksun yhteydessä, sanotun kuitenkin rajoittamatta kansallisia todistus- taakkaa koskevia sääntöjä. **Johdanto-osan kappaleen 79** mukaan sen selvittämiseksi, onko yrittäjä toiminut epärehellisesti, lainkäyttö- ja hallintoviranomaiset saattavat ottaa huomioon esimerkiksi velan luonteen ja määrän, sen milloin velka on syntynyt ja miten yrittäjä on pyrkinyt maksamaan velkaa takaisin ja noudattamaan lakisääteisiä velvollisuuksiaan, mukaan lukien yleiset toimilupavaatimukset ja tarve asianmukaiselle kirjanpidolle, yrittäjän toimet velkojen kannetoimien estämiseksi ja niiden velvollisuuksien täyttämisen maksukyvyttömyyden ollessa todennäköinen, jotka kuuluvat sellaisille yrittäjille, jotka ovat yrityksen johtajia, sekä unionin ja kansallisen kilpailu- ja työaikalainsäädännön noudattamisen.

Direktiivin 23 artiklan 1 kohta on muista kyseisen artiklan säännöksistä poiketen pakottava. Säännös koskee lavean sanamuotonsa mukaan tilanteita, joissa yrittäjä toimii epärehellisesti tai vilpillisessä mielessä velkoja tai muita sidosryhmiä kohtaan. Johdanto-osan perusteella yrittäjän menettelyn arvio voi perustua monenlaisten seikkojen ottamiseen huomioon. Johdanto-osasta voitaneen päätellä, että velallisen epärehellisyttä ja vilpillistä mieltä tulisi tarkastella erityisesti velkaantumisen yhteydessä tehtyjen toimien kannalta. Poikkeuksen muodostavat tilanteet määräytyvät kansallisen lainsäädännön mukaan ja voivat siten olla velkajärjestelylain esteperusteiden tapaan tark-

kaan määriteltyjä. Velkajärjestelylain 10 §:n 3–6 kohdan mukaiset esteperusteet vastaavat direktiivissä asetettua vaatimusta veloista vapautumisen epäamisestä tietyissä velkoja vahingoittavissa tilanteissa.

7) velkojen perusteesta ja syntyolosuhteista, velallisen tavasta hoitaa talouttaan tai muista seikoista voidaan päätellä olevan todennäköistä, että velallinen on velkaantunut harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen tai velallisen velkaantumiseen johtaneita toimia voidaan kokonaisuutena arvioiden pitää piittaamattomina ja vastuuttomina ottaen huomioon velallisen ikä, asema ja muut olosuhteet sekä se, ovatko luotonantajat toimineet vastuullisesti.

Harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen tapahtunut velkaantuminen rinnastuu direktiivin 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun epärehellisessä tai vilpillisessä mielessä tapahtuneeseen velkaantumiseen. Se voi tarkoittaa myös direktiivin 23 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaista veloista vapauttamista koskeva hakemusta, johon liittyy väärinkäyttöä. Harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen tapahtuneeseen velkaantumiseen perustuvaa esteperustetta voidaan pitää direktiivin 23 artiklan sallimana.

Velkaantumisen piittaamattomuutta ja vastuuttomuutta arvioidaan kokonaisuutena. Tässä arvioinnissa tärkeää on se, miten velallinen on suhtautunut velkojen takaisinmaksuun. Vähättelevä tai välinpitämätön suhtautuminen luottojen takaisin maksamiseen kertoo piittaamattomasta ja vastuuttomasta velkaantumisesta. Silloin, kun luottoa on käytetty suoranaisten perustarpeiden tyydyttämiseen, kuten ravintoon tai asumiseen, velkaantumista ei yleensä voida pitää piittaamattomana tai vastuuttomana. Velallinen on myös saattanut joutua elämäänsä muutoin vaikeissa olosuhteissa ja velkaantua esimerkiksi lasten perusteltujen tarpeiden tyydyttämistä varten, jolloin velkaantumisen taustalla voidaan toisinaan nähdä anteeksiannettavia ja inhimillisiä syitä. Olennaista on se, mihin tarkoitukseen luotto on käytetty, kun taas käytetyllä luottotyyppillä ei ole vastaavaa merkitystä. (HE 83/2014 vp s. 53)

Yritystoiminnan epäonnistuminen ja toiminnasta yrittäjän vastattavaksi jääneet huomattavat velat eivät sinänsä ilmennä yrittäjän velkaantumisen moitittavuutta. Elinkeinotoiminnassa tapahtuneen velkaantumisen moitittavuuden arvioinnissa on oikeuskäytännössä kiinnitetty huomiota muun muassa siihen, onko velkarahoitus ollut liiketoiminnan luonteeseen tai alalle sopivaa, onko velkaantuminen ollut liiallista toiminnan laajuuteen tai sille perustellusti asetettuihin odotuksiin nähden ja onko huomattavaa uutta velkaa otettu toiminnan tultua kannattamattomaksi tai toiminnan päättymisen jälkeen (KKO 1998:71 ja KKO 2001:99).

Oikeuskirjallisuudessa (Koskelo – Lehtimäki 1997 s. 89) on esitetty, että velkaantuminen elinkeinotoiminnassa voidaan pitää moitittavana vastaavin perustein kuin velkaantuminen yksityistalouden puitteissa. Ratkaisevana arviointiperusteena on luoton

käyttötarkoituksen ohella tällöinkin se, onko yrityksellä ollut mahdollisuudet selviytyä velasta jo olemassa olevat vastuut huomioon ottaen. Velan ottamista tilanteessa, jossa yritys on ollut maksukyvytön tai toiminnan kannattamattomuus pidemmällä tähtäimellä on muuten ollut ennakoitavissa, voidaan yleensä pitää moitittavana. Elinkeinotoimintaa harjoittaneen velallisen kokemus tai kokemattomuus vaikuttaa velkaantumisen tehtävään kokonaisharkintaan. Kaikissa tapauksissa joudutaan otta-
maan huomioon, että yritystoiminnan harjoittaminen edellyttää luotonottoa ja toiminta-
taan liittyy aina taloudellinen riski.

Myös luotonantajien toiminnan vastuullisuutta arvioidaan aina kokonaisuutena luotto-
markkinoiden ja velallisten välisessä suhteessa. Elinkeinonharjoittajan hakiessa toi-
mintaansa lainaa pankista sovelletaan luotonantajan vastuun arviointiin yritysrahoituk-
sessa noudatettavia pelisääntöjä. Jos taas luonnollinen henkilö ottaa esimerkiksi pika-
vipin elinkeinotoiminnan velvoitteiden rahoittamiseksi, voi tilanne olla tosiasias-
sella lähellä kuluttajan ja luotonantajan välistä suhdetta. (HE 83/2014 vp s. 53–54)

Velkaantumisen piittaamattomuuden ja vastuuttomuuden kokonaisarviointiin perus-
tuva esteperuste ei suoraan vastaa mitään 23 artiklan 2 kohdassa esimerkkinä mainit-
tua poikkeusperustetta. Vakavampi piittaamattomuus ja vastuuttomuus voi kuitenkin
olla 23 artiklan 1 kohdan sallima peruste, jos toimintaa voidaan pitää suorastaan epä-
rehellisenä tai vilpillisenä. Piittaamattomuutta ja vastuuttomuutta velkaantumista koskevan es-
teperusteen voidaan myös katsoa turvaavan velkojien etuja direktiivin tavoitteiden
kannalta hyväksyttävällä ja 23 artiklan 2 kohdan sallimalla tavalla. Nimenomainen
maininta luotonantajien vastuullisesta toiminnasta korostaa velallisen ja velkojien toi-
mien tasapuolista huomioimista.

Piittaamattomuutta ja vastuuttomuutta voi olla esimerkiksi yrittäjän pitkään jatkunut lisävel-
kaantuminen tilanteessa, jossa elinkeinotoiminta on muuttunut kannattamattomaksi ja
yritys on jo ennestään syvissä maksuvaikeuksissa. Liiallinen varojen käyttö, laimin-
lyönnit tai passiivisuus voivat olla osoituksena velkaantumisen taustalla olevasta ve-
lallisen piittaamattomuudesta ja vastuuttomuudesta. Sen sijaan kannattamattoman-
kaan elinkeinotoiminnan loppuvaiheessa tapahtunutta lyhytaikaista lisävelkaantumista
ei yleensä voida pitää piittaamattomana ja vastuuttomana, ellei yrittäjä ole menettänyt
muulla tavoin moitittavasti. Edellä esitetyn valossa esteperusteen tavoitteet ovat pit-
kälti yhteneviä direktiivin 19 artiklan kanssa. Kyseinen säännös velvoittaa jäsenvaltiot
varmistamaan, että maksukyvyttömyyden ollessa todennäköinen yrityksen johtajat ot-
tavat asianmukaisesti huomioon ainakin velkojien, oman pääoman haltijoiden ja mui-
den sidosryhmien intressit, tarpeen toteuttaa toimenpiteitä maksukyvyttömyyden vält-
tämiseksi sekä tarpeen välttää tahallista tai törkeän huolimattomuutta menettelyä, joka
vaarantaa yrityksen elinkelpoisuuden.

Velallisen tosiasiallisten vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevista syistä johtuvaa velkaantumista ei voida pitää piittaamattomana ja vastuuttomana. Esimerkiksi ali-hankkijan tai asiakkaan konkurssi taikka muuttuneet maksuehdot voivat johtaa tulojen pienemiseen tai loppumiseen. Myös makrotason muutokset toimintaympäristössä, kuten talouden laskusuhdanne, voivat olla syynä yrittäjän maksukyvyyn heikentymiseen. Piittaamatonta ja vastuutonta ei ole esimerkiksi velkaantuminen, joka johtuu ennakoimattoman kansallisen tai kansainvälisen poikkeustilanteen aiheuttamista esteistä tai rajoituksista elinkeinotoiminnan harjoittamiselle. Toisaalta myöskään elinkeinotoimintaan tyypillisesti liittyvää riskinottoa ja normaalin yrittäjärisikin piiriin kuuluvia toimia ei voida pitää piittaamattomina ja vastuuttomina, vaan kynnys on asetettu tätä korkeammaksi. Esteperuste sallii rehellisille yrittäjille vastuullisen ja terveen riskinoton elinkeinotoiminnassa eikä sitä siten voida pitää direktiivin tavoitteiden vastaisena.

Velkajärjestelylain 10 §:n 7 kohdan mukaista esteperustetta on edellä esitetyn perusteella pidettävä direktiivin sallimana. Se soveltuu vain tietyissä tarkkaan määritellyissä olosuhteissa ja on asianmukaisesti perusteltu.

8) velallinen on velkajärjestelyä varten antanut taloudellisesta asemastaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, laiminlyönyt 6 §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuutensa tai 7 §:ssä säädetyn myötävaikutusvelvollisuutensa, rikkonut 12 §:ssä säädetyn maksu- ja vakuudenasettamiskiellon tai muutoin menettelyllään tai laiminlyönnillään vaikeuttanut velkajärjestelyä.

Direktiivin 23 artiklan 2 kohdan b alakohdassa mainitaan nimenomaisena esimerkkinä poikkeuksista se, ettei maksukyvytön yrittäjä ole noudattanut kansallisen ja unionin lainsäädännön mukaisia ilmoitus- tai yhteistyövelvoitteitaan. Velkajärjestelylain 10 §:n 8 kohdassa on kysymys juuri tällaisista velvoitteista. Lisäksi myötävaikutusvelvollisuuden rikkominen täyttää 23 artiklan 1 kohdan velvoitteen siltä osin kuin kysymys on velallisen epärehellisestä tai vilpillisestä toiminnasta maksukyvyttömyysmenettelyn aikana.

9) on perusteltua syytä olettaa, että velallinen ei tulisi noudattamaan maksuohjelmaa.

Maksuohjelman ennakoidulla noudattamatta jättämisellä tarkoitetaan velallisen toiminnassa tavalla tai toisella ilmennyt epäluotettavuutta. Tällaisina syinä ei voida pitää esimerkiksi velallisen määräaikaista työsuhdetta tai asumistilanteen epävarmuutta. Oikeuskirjallisuudessa aikaisemman maksusopimuksen noudattamatta jättämisen, toistuvien ja viimeaikaisten vankeusrangaistusten tai jatkuvien ja vakavien alkoholiongelmiin on katsottu voivan osoittaa velallisen olosuhteiden sellaista epävakaisuutta, että maksuohjelman noudattamista on syytä epäillä (Koskelo – Lehtimäki 1997 s. 91–92). Toisaalta pelkän ennusteen perusteella tapahtuvaa uuden alun epäämistä on pidetty liian ankarana, jos edellä kuvatussa vaikeassa elämäntilanteessa oleva henkilö

pystyy täyttämään lain muut edellytykset. Tällaisen henkilön kyky selvitä maksuohjelmasta pitäisi päinvastoin arvioida melko hyväksi (Niemi Johanna – Lindfors Heidi: Insolvenssioikeus-verkkokirjan osio V Yksityishenkilön velkajärjestely, 4. Velkajärjestelyn esteet, Noudattamisen epävarmuus, Elintavat ja tausta.).

Direktiivin 23 artiklassa ei mahdollisena poikkeuksena mainita 9 kohdan esteperustetta vastaavaa tilannetta. On epäselvää, voidaanko säännöstä pitää direktiivin sallimana. Käytännössä esteperustetta on sovellettu hyvin harvoin eikä sitä koskevia ennakkopäätöksiä ole annettu. Säännökseen on myös vedottu harvoin mahdollisesti muun muassa näyttöön liittyvien ongelmien vuoksi. Perusteltu syy edellyttäneen epävakaiden olosuhteiden olemassaolosta varsin vahvaa näyttöä, jollaista ei yleensä ole velkojan käytettävissä. Toisaalta velallisella olisi usein mahdollisuus esittää riittäviä vastasyitä, joiden perusteella epävakaa tilanne tulisi tulevaisuudessa parantumaan.

Ottaen huomioon esteperusteen vähäinen käyttö voidaan sen poistamista pitää perusteltuna ja selkeänä ratkaisuna, jolla varmistetaan direktiivin vaatimusten noudattaminen.

10) velalliselle on aikaisemmin vahvistettu maksuohjelma.

Velkajärjestelyä ei ole tarkoitettu sellaiseksi yleiseksi menettelyksi, johon aina voitaisiin turvautua maksuvaikeuksien tai velkaongelmien ilmetessä. Tällaisen käsityksen yleistymisellä on katsottu olevan maksumoraaliakin heikentävä vaikutus. Siksi lähtökohtana on, että velkajärjestely voidaan myöntää samalle henkilölle vain yhden kerran. (HE 183/1992 vp s. 53) Esteperuste voi olla olemassa sekä silloin, kun velallinen on noudattanut ohjelman loppuun, että silloin, kun ohjelma on määrätty raukeamaan ja velallinen sittemmin hakee velkajärjestelyä uudelleen. Jos velallinen on aiemmin hakenut velkajärjestelyä, mutta velkajärjestelyhakemus on hylätty, peruutettu tai jäänyt sillensä, ei velkajärjestelylle ole estettä.

Direktiivin 23 artiklan 2 kohdan d alakohdassa mainitaan esimerkkinä kohdan soveltamisesta se, että on tehty uusi veloista vapauttamista koskeva hakemus tietyn ajan kuluessa siitä, kun maksukyvyttömälle yrittäjälle myönnettiin täysimittainen veloista vapauttaminen tai kun häneltä evättiin täysimittainen veloista vapauttaminen ilmoitus- tai yhteistyövelvoitteiden vakavan rikkomisen vuoksi.

Direktiivin kyseistä alakohtaa lienee tulkittava siten, ettei velkajärjestelyn estyminen aikaisemman velkajärjestelyn vuoksi ole mahdollista ilman aikarajaa. Tämä tarkoittaisi sitä, että kyseisen esteperusteen soveltamiselle tulisi säätää tietty aikaraja. Kyseisen ajan määrittäminen jää direktiivin mukaan jäsenvaltioiden harkintaan.

11) yksityishenkilöiden välisen merkittävän vahingonkorvauksen, kauppahinnanpalautuksen tai muun vastaavan velan järjesteleminen olisi kokonaisuutena arvioiden kohtuutonta.

Direktiivin 23 artiklan 2 kohdan f alakohdassa mainitaan esimerkkinä sallitusta poikkeuksesta se, että poikkeus on välttämätön velallisen ja yhden tai useamman velkojan oikeuksien välisen tasapainon takaamiseksi.

Direktiivin 23 artiklan 4 kohdan c alakohdassa puolestaan mainitaan esimerkkinä sallitusta poikkeuksesta sopimussuhteen ulkopuolisesta vahingonkorvausvastuusta johtuvat velat.

Direktiivin 23 artiklan 2 kohdan f alakohta ja mahdollisesti 4 kohdan c alakohta sallivat velkajärjestelylain 10 §:n 1 momentin 11 kohdan mukaisen esteperusteen.

Poikkeukset suhteessa maksuohjelman raukeamista koskevaan sääntelyyn

Direktiivin 23 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on 20–22 artiklasta poiketen pidettävä voimassa tai otettava käyttöön säännöksiä, joilla peruutetaan myönnetty vapauttaminen silloin, kun maksukyvytön yrittäjä toimi kansallisen lainsäädännön mukaan velkoja tai muita sidosryhmiä kohtaan epärehellisesti tai vilpillisessä mielessä maksukyvyttömyysmenettelyn aikana tai velkojen takaisinmaksun yhteydessä.

Direktiivin 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan jäsenvaltiot voivat 20–22 artiklasta poiketen pitää voimassa tai ottaa käyttöön säännöksiä, joilla peruutetaan myönnetty vapauttaminen tietyissä tarkkaan määritellyissä olosuhteissa ja silloin kun tällaiset poikkeukset ovat asianmukaisesti perusteltuja, esimerkiksi kun maksukyvytön yrittäjä on merkittäväällä tavalla rikkonut takaisinmaksuohjelman mukaisia velvoitteitaan tai muuta velkojen etujen turvaamiseen tarkoitettua oikeudellista velvoitetta, kuten velvoitetta maksimoida velkojen saama tuotto.

Velkajärjestelylain 42 §:n 4 momentin 1 kohdan mukaan maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan velkojan hakemuksesta, jos velallinen on olennaisesti laiminlyönyt maksuohjelman noudattamisen ilman hyväksyttävää syytä.

Direktiivin 23 artiklan 1 kohta ja 23 artiklan 2 kohta mahdollistavat velkajärjestelylain 42 §:n 4 momentin 1 kohdan mukaisen säännöksen.

Velkajärjestelylain 42 §:n 4 momentin 2 kohdan mukaan maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan velkojan hakemuksesta, jos maksuohjelman vahvistamisen jälkeen

ilmenee seikkoja, jotka olisivat estäneet velkajärjestelyn, jos ne olisivat olleet tiedossa velkajärjestelystä päätettäessä.

Direktiivin 23 artiklan 1 ja 2 kohtaa ja velkajärjestelylain 10 §:n suhdetta on käsitelty edellä. Direktiivin 23 artikla mahdollistaa velkajärjestelylain 42 §:n 4 momentin 2 kohdan mukaisen säännöksen siltä osin kuin 10 §:n mukaiset esteperusteet ovat direktiivin sallimia.

Velkajärjestelylain 42 §:n 4 momentin 3 kohdan mukaan maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan velkojan hakemuksesta, jos velallinen on vaarantanut maksuohjelman toteutumisen velkaantumalla ilman välttämättömyyden toimeentuloonsa liittyvää tai siihen rinnastettavaa perustetta taikka laiminlyömällä muulla tavoin myötävaikutusvelvollisuutensa. Lisäksi velkajärjestelylain 20 §:n 4 momentin mukaan velkajärjestelyn alettua velallinen voidaan velkojan hakemuksesta asettaa konkurssiin, jos konkurssihakemus perustuu velkajärjestelyn alkamisen jälkeen syntyneen velan maksun laiminlyöntiin. Velkajärjestelylain 43 §:n 1 momentin mukaan maksuohjelma raukeaa, jos velallinen asetetaan konkurssiin ennen maksuohjelman päättymistä. Velkojan oikeus konkurssissa määräytyy tällöin samoin kuin jos maksuohjelmaa ei olisi vahvistettu.

Velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen syntynyt velka ei kuulu velkajärjestelyn piiriin eikä siitä määrätä maksuohjelmassa. Velallisella ei ole lähtökohtaisesti oikeutta tehdä uutta velkaa velkajärjestelyn aikana. Lisävelkaantuminen voi olla hyväksyttävää lähinnä silloin kun velka on otettu velallisen välttämättömän toimeentulon turvaamiseksi. Direktiivin 23 artiklan 2 kohdan a alakohta (maksukyvytön yrittäjä on merkittävällä tavalla rikkonut takaisinmaksuohjelman mukaisia velvoitteitaan tai muuta velkojien etujen turvaamiseen tarkoitettua oikeudellista velvoitetta, kuten velvoitetta maksimoida velkojien saama tuotto) ja b alakohta (maksukyvytön yrittäjä ei ole noudattanut kansallisen ja unionin lainsäädännön mukaisia ilmoitus- tai yhteistyövelvoitteitaan) mahdollistavat velkajärjestelylain 42 §:n 4 momentin 3 kohdan mukaisen säännöksen.

Mahdollisuus hakea velallinen konkurssiin uuden velan vuoksi on velkojan kannalta merkittävä oikeussuojakeino eikä aloitettu velkajärjestely tai käynnissä oleva maksuohjelma rajoita tätä mahdollisuutta. Sääntelyllä varmistetaan osaltaan, että velallisen ja velkojan oikeudet otetaan tasapuolisesti huomioon. Velkajärjestelylain 20 §:n 4 momentin ja 43 §:n 1 momentin säännöksiä voidaan pitää 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan sallimina.

Muista 23 artiklan säännöksistä poiketen artiklan 1 kohta on jäsenvaltioita velvoittava. Veloista vapauttaminen on voitava esimerkiksi peruuttaa, jos velallinen toimii epärehellisesti tai vilpillisessä mielessä velkojen takaisinmaksun yhteydessä. Velkajärjestelylain 42 §:n 4 momentin säännösten nojalla maksuohjelma voidaan määrätä raukea-

maan velallisen moitittavan toiminnan tai laiminlyöntien vuoksi. Velallisen tulee noudattaa maksuohjelmaa, täyttää tiedonantovelvollisuutensa ja edellytysten täyttyessä maksaa lisäsuorituksia. Vilpillisessä mielessä tai epärehellisesti tapahtunut teko tai laiminlyönti voi johtaa maksuohjelman raukeamisen lisäksi rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Jos velkojan raukeamishakemuksen perusteena on rikoslain (39/1889) 39 luvun 2 tai 3 §:ssä tarkoitettu velallisen menettely, hakemus voidaan velkajärjestelylain 61 §:n 1 momentin nojalla tehdä ohjelman päättymisen jälkeenkin ennen kuin syyteoikeus rikoksesta on vanhentunut. Velkajärjestelylain 10 §:n esteperusteiden lisäksi myös tällä sääntelyllä puututaan 23 artiklan 1 kohdan vaatimin tavoin velallisen väärinkäytöksiin.

24 artikla. Ammattitoimintaan liittyviä ja henkilökohtaisia velkoja koskevien menettelyjen yhdistäminen.

Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos maksukyvyttömillä yrittäjillä on sekä velkoja, jotka ovat syntyneet heidän elinkeino- tai liiketoimintansa, käsiteollisuutensa tai ammattitoimintansa yhteydessä että henkilökohtaisia velkoja, jotka ovat syntyneet tällaisen toiminnan ulkopuolella ja joita ei voida kohtuudella erottaa toisistaan, tällaisia velkoja, jos niistä voidaan vapauttaa, on käsiteltävä yhdessä ainoassa menettelyssä täysimittaisen veloista vapauttamisen saamista varten.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että jos ammattitoimintaan liittyvät velat ja henkilökohtaiset velat voidaan eritellä, täysimittaisen veloista vapauttamisen myöntämiseksi kyseisiä velkoja on käsiteltävä joko erillisissä mutta koordinoituissa menettelyissä tai samassa menettelyssä.

Johdanto-osan kappaleen 84 mukaan henkilökohtaisia ja ammattitoimintaan liittyviä velkoja, joita ei pystytä erottamaan kohtuudella toisistaan, esimerkiksi, jos varoja käytetään sekä yrittäjän ammattitoiminnan yhteydessä että sen ulkopuolella, olisi käsiteltävä yhdessä ainoassa maksukyvyttömyysmenettelyssä. Jos jäsenvaltiot säätävät, että tällaiset velat käsitellään erillisissä maksukyvyttömyysmenettelyissä, nämä menettelyt olisi tarpeen sovittaa yhteen. Tämä direktiivi ei saisi rajoittaa jäsenvaltioiden mahdollisuutta päättää käsitellä yrittäjien kaikkia velkoja yhdessä ainoassa menettelyssä. Jäsenvaltioiden, joissa yrittäjien sallitaan jatkaa liiketoimintaansa omaan lukuunsa maksukyvyttömyysmenettelyn aikana, olisi voitava säätää, että tällaiset yrittäjät voivat joutua uuden maksukyvyttömyysmenettelyn kohteiksi, jos liiketoiminta, jota on jatkettu, tulee maksukyvyttömäksi.

Velkajärjestelylain 3 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan velkajärjestelyn piiriin kuuluvalla velalla tarkoitetaan kaikkia velallisen velkoja, jotka ovat syntyneet ennen velkajärjestelyn alkamista. Velkajärjestelylain 45 §:n 3 momentin mukaan velallisen aiem-

min harjoittamaan elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja pidetään yksityistalouden velkoina, jos kyseinen elinkeinotoiminta on lopetettu ja velallisen velkavastuut on selvitetty. Näin ollen direktiivin soveltamisalaan tulevissa tilanteissa velallisen kaikki velat järjestellään yhdessä menettelyssä. Kansallinen lainsäädäntö vastaa siten artiklassa edellytettyä.

4 Nykytila ja sen arviointi muilta osin

4.1 Direktiivistä aiheutuvien muutosten soveltaminen muihin velallisiin kuin yrittäjiin

Velkajärjestelylain lähtökohtana on perustuslain 6 §:n 1 momentissa lausutun ihmisten yhdenvertaisuuden periaatteen mukaisesti kaikkien velallisten yhdenvertaisuus. Velkajärjestelyyn voi päästä jokainen velallinen, joka täyttää velkajärjestelyn yleiset edellytykset ja jonka velkaantumiseen ei liity estettä, jonka vuoksi velkajärjestelyä ei voida myöntää. Velkajärjestelylaki ei anna esimerkiksi entisille yrittäjille parempaa oikeutta velkajärjestelyyn kuin muille henkilöille.

Yhdenvertaisen kohtelun tulisi jatkossakin olla se peruseriaate, johon nojautuen velkajärjestelylakia kehitetään. Direktiivistä johtuvat osin merkittävätkin muutostarpeet kohdistuvat vain yritystoiminnassa velkaantuneisiin. Siltä osin kuin ei ole erityistä syytä soveltaa muutoksia vain yritystoiminnassa velkaantuneisiin, muutosten tulisi soveltua kaikkiin velallisiin. Lähtökohdaksi olisi otettava se, että velkajärjestelyyn pääsyssä voi perustellusta syystä olla direktiivistä johtuvia eroja yritystoiminnassa ja muutoin velkaantuneiden välillä, mutta menettelyä ja maksuohjelmaa koskevissa säännöksissä ei tulisi olla tällaisia eroja.

Direktiivistä johtuu kaksi muutosta, joita ehdotetaan sovellettaviksi ainoastaan niihin velallisiin, joilla on aiemmin harjoitettuun elinkeinotoimintaan liittyvää velkaa. Nämä muutokset koskevat velkajärjestelylain 9 §:ää velkajärjestelyn edellytyksistä ja 9 a §:ää velkajärjestelyn estymisestä väliaikaisesta syystä.

Jaksossa 3 on selitetty näiden säännösten taustaa ja tarkoitusta. Velkajärjestelyyn pääsyn edellytyksiä koskevaa 9 §:ää on pidettävä periaatteellisesti merkittävänä. On edelleenkin perusteltua, että muiden kuin entisten yrittäjien osalta velkajärjestelyyn pääsy edellyttää joko sosiaalista suoritusestettä tai painavia perusteita ottaen huomioon velkojen ja niihin liittyvien velvoitteiden määrä suhteessa velallisen maksukykyyn. Samoin on perusteltua edellyttää, ettei velallinen kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään voidakseen selviytyä veloistaan aiheutuvista menoista. Velkajärjestelyn on jatkossakin oltava menettely, johon turvaudutaan vasta silloin, kun velallinen ei muutoin kohtuullisessa ajassa selviä veloistaan.

Velkajärjestelyn estymistä väliaikaisesta syystä koskevan 9 a §:n tarkoitus on jaksossa 3 selostetulla tavalla estää tilanteet, joissa velallinen tarkoituksellisesti ajoittaa velkajärjestelyn sellaiseen aikaan, jolloin hän ei maksaisi velkojaan ollenkaan tai maksaisi niitä vain vähän. Säännöstä voidaan edelleen pitää välttämättömänä velkojen aseman ja järjestelmän yleisen hyväksyttävyyden turvaamiseksi. Yritystoiminnassa velkaantuneiden osalta yrittäjäriskin ottaminen ja toteutuminen sekä tarve mahdollistaa yrittäjien uusi alku mahdollisimman nopeasti ovat seikkoja, jotka puoltavat säännöksen poistamista yritystoiminnassa velkaantuneiden osalta ja velallisten yhdenvertaisuudesta poikkeamisen tältä osin. Jäljempänä jaksossa 4.2 selostetaan muutoksia, joita 9 a §:ään ehdotetaan tehtäviksi muiden kuin elinkeinotoiminnassa velkaantuneiden osalta.

Direktiivistä johtuu, että niin sanottujen nollaohjelmien viisivuotista kestoja ei voida säilyttää yritystoiminnassa velkaantuneiden osalta. Maksuvelvollisuuden poistamisen vuoksi määrätyn pidemmän maksuohjelman on katsottu lisäävän järjestelmän hyväksyttävyyttä suhteessa niihin velallisiin, jotka pienestä maksuvarastaan hoitavat vapaaehtoisesti velvoitteensa. Tämä näkökanta puoltaisi velkajärjestelylain 30 §:n 4 momentin säännöksen säilyttämistä muiden kuin elinkeinotoimintaa harjoittaneiden velallisten osalta. Toisaalta tällaisten maksuohjelmien keston lyhentäminen pelkästään entisten yrittäjien eduksi saattaisi olla epäoikeudenmukaista niiden velallisten kannalta, jotka eivät ole harjoittaneet elinkeinotoimintaa. Uusi alku ilman velkataakkaa on tavoitteena yhtä keskeinen kaikille yksityishenkilöille. Muiden henkilöiden kuin entisten yrittäjien asettaminen huonompaan asemaan ainoastaan siitä syystä, että maksuvaran puuttuminen johtuu päättyneen elinkeinotoiminnan sijaan esimerkiksi työttömyydestä tai sairaudesta, ei vaikuta hyväksyttävältä. Yrittäjien erityiskohtelulle ei tässä tapauksessa ole perusteita, vaan yhdenvertaisuussyistä direktiivin vaatimukset täyttävä säännös maksuohjelman kolmen vuoden kestosta ehdotetaan ulotettavaksi koskemaan kaikkia velallisia.

Lisäksi direktiivistä johtuu jaksossa 3 selostetulla tavalla tarve poistaa velkajärjestelyn yleisiä esteitä koskevasta 10 §:stä 9 kohta sekä muuttaa 10 kohtaa. Lisäksi direktiivi edellyttää muutoksia velallisen velvollisuuteen tilittää myötävaikutusvelvollisuuden nojalla velkojille menettelyn aikainen maksuvarakertymä. Näitä muutoksia on perusteltua soveltaa kaikkiin velallisiin. Esteperusteiden muuttaminen laajentaa velkajärjestelyjen kattavuutta ja muutokset menettelyaikaisen maksuvarakertymän tilitysvelvollisuuteen edesauttavat velallisten selviytymistä maksuohjelman suorittamisesta.

4.2 Velallisen työttömyys väliaikaisena syynä evätä velkajärjestely

Velkajärjestelylain 9 a §:n 1 momentin mukaan velallisen työttömyyttä ei voida pitää väliaikaisena, jos se on jatkunut yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin yli 18 kuukautta. Tällaisesta työttömyydestä johtuvaa maksuvaran puuttumista tai vähäisyyttä ei voida pitää velkajärjestelyn estävänä seikkana. Säännöksen aikaraja merkitsee sitä, että työttömyyden katsotaan 18 kuukauden jälkeen muuttuneen pysyväksi. Velkajärjestelyn myöntäminen työttömälle velalliselle on mahdollista heti työttömyyden alkessa, jos työttömyydestä johtuvaa maksuvaran puutetta tai vähäisyyttä ei pidetä väliaikaisena. Kysymys on siten enimmäismääräajasta.

Yleensä velkaongelmat pahenevat työttömyyden myötä. Tietyn pituisen työttömyysjakson edellyttäminen voi tuntua velallisesta passivoivalta ajanjaksolta. Toisaalta velkajärjestelyn myöntäminen heti työttömyydestä huolimatta voisi kannustaa velallista työttömyyteen työnhaun sijasta ja johtaisi mahdollisuuteen ajoittaa velkajärjestely tarkoituksellisesti ajanjaksoon, jolloin velallisen tulotaso on heikko. Työttömyyden kesto on koskeva edellytys turvaa siten myös velkojien asemaa. Puoltatoista vuotta on pidetty ajanjaksona, jonka kuluessa velallinen ehtii etsiä töitä ja korjata taloudellisen tilanteensa, jolloin hänellä on mahdollisuus työpaikan saatuaan hakeutua velkajärjestelyyn heti. Nykyistä 18 kuukauden määräaika ei ole pidetty velkojien kannalta kohtuuttomana. (HE 83/2014 vp s. 28)

Työllistymispyrkimysten sijaan säädetty määräaika voi kannustaa velallista odottamaan määräajan päättymistä, jotta velkajärjestely voidaan myöntää vakiintuneena pidettävän tilanteen vuoksi. Tällaisen velallisen kannalta ei oletettavasti ole juurikaan merkitystä sillä, onko määräaika 18 kuukautta vai joitakin kuukausia sitä lyhyempi tai pidempi. Määräajan lyhentäminen voisi siten tarkoittaa, että passivoitunut velallinen palaisi nopeammin työelämään. Muutos ei kohdistuisi uusiin velallisryhmiin, mutta se toisi työttömät velalliset aiempaa nopeammin velkajärjestelyn piiriin. Näin ollen muutoksen voitaisiin katsoa parantavan velkajärjestelyn kattavuutta. Muutosta voidaan perustella myös velallisten yhdenvertaisuuteen liittyvillä syillä, sillä maksukyvyttömyysdirektiivi edellyttää aiemmin elinkeinotoimintaa harjoittaneiden velallisten jättämistä 9 a §:n 1 momentin säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Työttömyyttä koskevan määräajan lyhentäminen kaventaisi eroja, jotka velallisten välille aiheutuvat sen vuoksi, että elinkeinotoiminnassa velkaantuneet voisivat saada velkajärjestelyn myös vakiintumattomissa olosuhteissa.

Muissa yhteyksissä työttömyyttä pidetään pysyvänä 18 kuukautta lyhyemmän työttömyysjakson perusteella. Pitkäaikaistyöttömänä pidetään tyypillisesti henkilöä, joka on ollut yhtäjaksoisesti työttömänä 12 kuukautta tai pidemmän ajan. Työmarkkinoiden

käytettävissä oleva henkilö ehtii todennäköisesti vuoden kuluessa saada töitä, jos edellytykset työllistymiselle ovat olemassa. Esimerkiksi määräaikaisen työsopimuksen tekemistä pitkäaikaistyöttömän kanssa koskevassa työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 3 a §:ssä pitkäaikaistyöttömällä tarkoitetaan yhtäjaksoisesti työttömänä työnhakijana 12 kuukauden ajan ollutta henkilöä. Säännöksen mukaan enintään kahden viikon pituinen työsuhde ei katkaise työttömyyden yhdenjaksoisuutta. Ulosottokaaren (705/2007) 4 luvun 51 a §:n mukaan työsuhteen alkaessa työttömyysetuutta vähintään 258 päivän ajalta saaneen velallisen palkan ulosmittausta on tulorajaulosmittauksessa velallisen pyynnöstä lykättävä. Käytännössä säännöksessä tarkoitetaan vähintään vuoden työttömänä olleita ulosottovelallisia. Säännöstä koskevien esitöiden perusteella lykkäysoikeus on haluttu sitoa pitkään jatkuneeseen työttömyyteen. (HE 150/2017 vp s. 9) Edellä esitetyn valossa vaikuttaisi siltä, ettei velkajärjestelylain 9 a §:ssä tarkoitettu pysyvältä työttömyydeltä ole perusteltua edellyttää pidempää kestoja kuin pitkään jatkuneelta työttömyydeltä vakiintuneesti edellytetään.

4.3 Pesäluettelon vahvistaminen velkajärjestelyn edellytyksenä

Velkajärjestelylain 20 §:n 3 momentin mukaan konkurssissa olevan velallisen hake-
musta velkajärjestelystä ei voida ottaa tutkittavaksi ennen kuin konkurssissa on vahvistettu pesäluettelo. Konkurssilain (120/2004) 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan pesäluettelo on laadittava kahden kuukauden kuluessa konkurssin alkamisesta. Jos velallisen kirjanpito on merkittävältä osin puutteellinen tai virheellinen taikka jos pesäluetteloa ei voida pesän laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi saada valmiiksi määräajassa, pesänhoitajan on laadittava pesäluettelo ilman aiheutonta viivytystä. Tällöin pesänhoitajan on ilmoitettava tuomioistuimelle pesäluettelon arvioitu valmistumispäivämäärä ja syyt, joiden vuoksi pesäluetteloa ei ole laadittu määräajassa.

Konkurssilain 9 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan pesäluettelosta tulee käydä ilmi riittävästi eriteltyinä ainakin velallisen omaisuus konkurssin alkaessa ja arvio sen rahaksimuuton tuloksesta sekä velallisen suurimmat velkojat ja niiden saatavat, merkittävimmät muut sitoumukset sekä arvio muiden velkojen ja sitoumusten kokonaismäärästä. Pesäluettelon vahvistamista voidaan pitää ajankohtana, jolloin konkurssissa on saatu riittävä selvyyttä siitä, mitä velallisen omaisuutta kuuluu konkurssitöntöönpanon piiriin eikä velkajärjestelyhakemuksen käsittelylle ole konkurssista johtuvaa estettä. (HE 98/2002 vp s. 47) Pesänhoitajalle annettiin liikkumavaraa konkurssivelkojen selvittämiseen 1.7.2019 voimaan tulleen lainmuutoksella (L 664/2019). Jos konkurssi ei tule jatkumaan täysimittaisena menettelynä, pesänhoitajalla ei ole velvollisuutta selvittää kaikkia velkoja yksityiskohtaisesti, ja hän voi keskittyä velallisen varallisuuden ja velallisselvitykseen tarvittavien seikkojen, kuten konkurssin syiden ja velallisen toiminnan,

selvittämiseen. (HE 221/2018 vp s. 62–63, konkurssiasian neuvottelukunnan suositus 2 Pesäluettelo s. 5–6)

Pesäluettelon vahvistamista voidaan pitää yksiselitteisenä ajankohtana, jolloin velallisen omaisuus ja velat ovat yleensä tulleet velkajärjestelyn kannalta riittävällä tavalla selvitettyiksi. Samassa yhteydessä valmistuva pesänhoitajan velallisselvitys antaa lisätietoa esimerkiksi esteperusteita koskevan harkinnan tueksi. Toisaalta pesäluettelon valmistuminen saattaa joissakin tapauksissa viivästyä ja samalla pitkittää mahdollisuutta velkajärjestelyn aloittamiseen jopa vuosia. Viivästymisen taustalla ovat usein velallisen toimintaan liittyvät epäselvyydet, kuten velallisen kirjanpidon puutteellisuudet. Näissä tilanteissa on tyypillistä, ettei velkajärjestelylle ole edellytyksiä välittömästi pesäluettelon valmistumisen jälkeenkään velallisen väärinkäytösten tai menettelyn moitittavuuden vuoksi. Sen sijaan viivästyminen muista syistä esimerkiksi konkurssipesän laajuuden tai harjoitetun elinkeinotoiminnan erityislaatuisuuden vuoksi ei yksinään vaikuta perusteelta, jonka vuoksi olisi erityistä aihetta lykätä velallisen mahdollisuutta hakeutua velkajärjestelyyn. Pelkästään pesänhoitajan saamattomuudesta johtuvaan viivästymiseen voitaneen jatkossa puuttua aiempaa tehokkaammin, sillä vuonna 2019 voimaan tulleilla konkurssilain 9 luvun 1 §:n 2 momentin muutoksilla on pyritty parantamaan konkurssiasiamiehen mahdollisuuksia valvoa konkurssimenettelyjen etenemistä sekä asianosaisten tiedonsaantia. (ks. HE 221/2018 vp s. 63)

Velkajärjestelylain 20 §:n 3 momentin joustavuutta voitaisiin lisätä esimerkiksi siten, että pesäluettelon vahvistamisen lisäksi velallisen velkajärjestelyhakemus voitaisiin ottaa tutkittavaksi, kun velallisen omaisuus ja velat ovat muutoin tulleet selvitettyiksi. Pesäluettelon vahvistaminen ei olisi enää tiukkarajainen muodollinen vaatimus, vaan muulla tavoin saatu selvitys velallisen omaisuudesta ja veloista voisi olla velkajärjestelyn kannalta riittävää. Sääntelyn johdonmukaisuuden kannalta ei kuitenkaan vaikuta mahdolliselta velvoittaa pesänhoitajaa antamaan velallisen omaisuudesta ja veloista erillistä lausuntoa ennen kuin pesäluettelo ja velallisselvitys ovat valmistuneet, vaan tässä vaiheessa saatava selvitys voisi perustua lähinnä velalliselta ja velkojilta saataviin tietoihin. Käytännössä asiaa arvioitaisiin samoista lähtökohdista kuin tilanteessa, jossa velallista ei ole asetettu konkurssiin ennen velkajärjestelyhakemuksen tekemistä.

Vastaavaan lopputulokseen päästäisiin siten, että velkajärjestelylain 20 §:n 3 momentti kumottaisiin eikä aloitetun konkurssin ja velkajärjestelyn hakemisen suhteesta säädettäisi enää erikseen lainkaan. Tällöin velallinen voisi hakea velkajärjestelyyn heti konkurssin alkamisen jälkeen. Velkajärjestelylain 51 §:n mukaisesti velallisen tulisi normaaliin tapaan liittää hakemukseensa tarpeellinen selvitys hänen maksukykyynsä vaikuttavista seikoista ja muista velkajärjestelyn kannalta merkityksellisistä seikoista. Konkurssissa vahvistettu pesäluettelo voisi osaltaan olla näyttönä omaisuudesta ja

veloista, mutta se ei enää olisi velkajärjestelyn muodollinen edellytys. Tapauskohtaisesti jäisi harkittavaksi, onko saatu selvitys velkajärjestelyn kannalta riittävää. Velkojien vastustuksen vuoksi tai muista syistä asiassa tarvittava lisäselvitys voisi johtaa siihen, ettei velkajärjestelylle olisi edellytyksiä ennen pesäluettelon ja velallisselvityksen valmistumista. Toisaalta jos myöhemmin konkurssipesän selvityksen edetessä ilmeneisi velkajärjestelyn este, velkajärjestely voitaisiin maksuohjelmaehdotuksen käsittelyn aikana edelleen hylätä tai vahvistettu maksuohjelma määrätä velkojan hakemuksesta raukeamaan.

Edellä esitetyn perusteella velkajärjestelylain 20 §:n 3 momentin kumoamisella olisi mahdollista helpottaa ja joustavoittaa konkurssiin asetetun velallisen pääsyä velkajärjestelyyn, kun velallisen velkajärjestelyhakemus voitaisiin ottaa tutkittavaksi riippumatta pesäluettelon valmistumisesta. Toisaalta velkojien asemaan säännöksen kumoaminen vaikuttaisi käytännössä vain vähän, koska velallisen taloudellista tilannetta koskevan selvityksen riittävyys harkittaisiin edelleen tapauskohtaisesti ja velkajärjestely voitaisiin hylätä, jos luotettavaa selvitystä ei olisi saatavilla ilman pesäluetteloa. Lisäksi on huomattava, ettei pesäluettelo kaikissa tilanteissa täytä enää tehtävänsä velkajärjestelyn velkaselvittelyn kannalta, koska raukeavassa konkurssissa pesänhoitaja merkitsee pesäluetteloon velkojen osalta vain velallisen suurimmat velkojat ja arvioi muiden velkojen kokonaismäärästä.

Velkajärjestelylain 20 §:n 3 momentin kumoamisen johdosta tulisi säätää mahdollisuudesta pesänhoitajan kuulemiseen tilanteessa, jossa velallinen on hakenut velkajärjestelyä ennen pesäluettelon vahvistamista eikä pesäluettelosta ja velallisselvityksestä ole saatavissa tietoja tuomioistuimen harkinnan tueksi. Pesänhoitaja voisi tällöin lausumassaan kiinnittää huomiota mahdollisiin velallisen varoja ja velkoja koskeviin puutteellisuuksiin tai epäselvyyksiin sekä seikkoihin, joilla voisi olla merkitystä tuomioistuimen arvioidessa 10 §:n mukaisten esteperusteiden täyttymistä.

4.4 Yrittäjän tiedonsaanti talous- ja velkaneuvonnan palveluista sekä mahdollisuudesta velkajärjestelyyn

Yrittäjän tietämättömyys yksityishenkilön velkajärjestelystä sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluista voi toimia tosiasiallisena esteenä sille, ettei yrittäjällä ole konkurssin jälkeen tehokasta mahdollisuutta uuden elinkeinotoiminnan aloittamiseen. Yrittäjän uutta mahdollisuutta koskevasta kansainvälisestä vertailusta annetussa lausuntopalautteessa useat lausunnonantajat katsoivat, että yrittäjät ryhtyvät velkaongelmia kor-

jaaviin toimiin usein liian myöhään. Esimerkiksi vapaaehtoisten tai lakisääteisten menettelyjen piiriin hakeudutaan myöhäisessä vaiheessa. Syynä pidettiin erityisesti yrittäjien puutteellisia tietoja ja osaamista. Lausunnoissa korostettiin muun muassa riittävän ohjauksen ja neuvonnan merkitystä. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota myös yrityksen konkurssimenettelyn ja yrittäjän velkajärjestelyn yhteensovittamiseen. (Yrittäjän uusi mahdollisuus – kansainvälinen vertailu. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön julkaisu 38/2018, s. 11, 20–23)

Konkurssin tehneiden yrittäjien tiedonsaantia talous- ja velkaneuvonnan palveluista sekä velkajärjestelystä voitaisiin parantaa siten, että konkurssin alettua pesähoitaja kertoisi yrittäjälle mainituista palveluista ja mahdollisuudesta velkajärjestelyyn. Pesähoitajan ilmoittamien tietojen perusteella yrittäjä voisi aloittaa nopeasti henkilökohtaisia velkavastuitaan koskevien ratkaisuvaihtoehtojen selvittämisen, jota konkurssimenettelyn yhteydessä ei ole mahdollista tehdä. Velallisen tehokas tiedonsaanti tukisi myös ehdotettua velkajärjestelylain 20 §:n 3 momentin kumoamista, koska jatkossa konkurssissa oleva velallinen voisi hakea velkajärjestelyä jo ennen kuin konkurssissa on vahvistettu pesäluettelo.

Ilmoitusvelvollisuuden ei voida katsoa lisäävän kohtuuttomasti pesähoitajan tehtäviä ja työtaakkaa. Käytännössä pesähoitajan on konkurssin alkuvaiheessa yleensä oltava tiiviisti yhteydessä velalliseen konkurssipesän haltuunotosta ja muista konkurssipesän selvittämiseen liittyvistä seikoista. Konkurssiasiaain neuvottelukunta on antanut konkurssivelallisten neuvontaa ja ohjausta koskevan suosituksen 15/2005 (muutettu 1.10.2013). Neuvottelukunta suosittelee, että pesähoitaja heti konkurssin alettua selostaa konkurssivelalliselle konkurssimenettelyn kulun ja antaa hänelle esitteen velallisen oikeuksista ja velvollisuuksista. Neuvontapalveluja ja velkajärjestelyä koskevat tiedot olisi mahdollista antaa edellä mainitun yhteydenpidon yhteydessä.

4.5 Elinkeinonharjoittajan velkajärjestely

Yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien taloudellisen kokonaistilanteen korjaaminen velkajärjestelyssä tuli mahdolliseksi 1.1.2015 lukien, kun velallisen yksityistalouden velkojen lisäksi elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen järjestely mahdollistettiin. Velkajärjestelylakiin tehdyt muutokset mahdollistivat yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien talouden kokonaistilanteen korjaamisen velkajärjestelyssä esimerkiksi silloin, kun elinkeinotoiminta on jatkamiskelpoista, mutta jokin ulkoinen seikka, kuten henkilökohtainen tragedia tai merkittävän asiakkaan menettäminen on aiheuttanut velallisen maksukyvyttömyyden.

Velkajärjestelyn myöntäminen edellyttää, että elinkeinotoiminta on jatkamiskelpoista. Velallisen on kyettävä maksamaan menettelyn alkamisen jälkeen syntyvät elinkeinotoimintaan liittyvät velkansa toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaa kuin ne erääntyvät. Jos elinkeinotoiminta on tappiollista tai on todennäköistä, että se muuttuu tappiolliseksi, velkajärjestelyä ei voida myöntää. Elinkeinonharjoittajalle ei myöskään voida vahvistaa ns. nollaohjelmaa, vaan hänelle täytyy jäädä varoja velkojen maksamiseen ainakin vähän.

Harjoitettavan elinkeinotoiminnan on lisäksi oltava melko pienimuotoista, eikä velkajärjestelyä voida myöntää, jos velkajärjestelylain mukaiset keinot eivät riitä yritystoiminnan tervehdyttämiseksi tai sen edellytysten turvaamiseksi, vaan vaaditaan myös yritystoimintaa koskevia järjestelyjä. Tällaisia toimenpiteitä ei voida toteuttaa velkajärjestelylain mukaisessa menettelyssä.

Lainmuutoksen tarkoituksena on ollut mahdollistaa velkajärjestelyyn pääseminen erityisesti niille elinkeinon- ja ammatinharjoittajille, joiden harjoittamalla elinkeinotoiminnalla ei ole olennaista eroa palkansaajan toimintaan. Elinkeinotoiminnan laajuutta koskevan edellytyksen asettamista on esityksessä perusteltu sillä, että velkajärjestely on tarkoitettu luonnollisten henkilöiden taloudellisen tilanteen korjaamiseen eikä se peruseräpäätteiltään sovellu laajamittaisen elinkeinotoiminnan järjestelemiseen. (HE 83/2014 vp s. 68–69)

Hallituksen esityksen mukaan harkittaessa sitä, onko kysymys melko pienimuotoisesta elinkeinotoiminnasta, on otettava huomioon erityisesti yrityksen liikevaihto, tase ja se, onko elinkeinonharjoittajalla palveluksessaan muita henkilöitä. Jotta toimintaa voidaan pitää melko pienimuotoisena, elinkeinonharjoittajan itsensä työpanoksen on oltava ratkaiseva. Elinkeinon- tai ammatinharjoittajan ”omaan tekemiseen” perustuva toiminta on yleensä pienimuotoista. Ulkopuolisen työvoiman käyttäminen ei kuitenkaan yksinään tarkoita sitä, ettei toimintaa voitaisi pitää melko pienimuotoisena. Esimerkiksi osa-aikaisten tai kausittaisten apulaisten taikka avustavan henkilökunnan käyttäminen ei sulje toimintaa pois säännöksen soveltamisalasta, jos elinkeinonharjoittajan oma työpanos on kuitenkin toiminnan kannattavuuden kannalta pitkällä aikavälillä ratkaiseva. Jos sen sijaan elinkeinonharjoittaja käyttää jatkuvasti ulkopuolista työvoimaa eikä hänen omalla työpanoksellaan olisi suurta merkitystä toiminnan kannattavuuteen, on yleensä kysymys säännöksessä tarkoitettua laajemmasta toiminnasta. Elinkeinotoiminnan liikevaihdolle ei ole asetettu rajaa, sillä yrittäjän toimiala vaikuttaa merkittävästi liikevaihdon suuruuteen. (HE 83/2014 vp. s. 69)

Elinkeinon- ja ammatinharjoittajan velkajärjestelyyn sovelletaan ns. konkurssivertailua. Maksuohjelman vahvistaminen estyy, jos velkoja saattaa todennäköiseksi, että hänelle maksuohjelman mukaan tuleva kertymä on pienempi kuin mitä hän saisi velallisen konkurssissa. Velallisen omistusasuntoa ei oteta vertailussa huomioon.

Lainmuutoksen yhteydessä huolehdittiin myös siitä, että yksityiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat saavat tarvitsemaansa neuvontaa ja avustusta. He voivat hakeutua talous- ja velkaneuvontaan samalla tavoin kuin muutkin velkaongelmiin ajautuneet henkilöt. Talous- ja velkaneuvoja etsii ratkaisukeinoja velkaongelmiin yhdessä asiakkaan kanssa ja arvioi tarvittaessa velkajärjestelyn soveltumisen kyseisessä tapauksessa. Jos velkajärjestely on varteenotettava vaihtoehto, talous- ja velkaneuvonta avustaa elinkeinon- tai ammatinharjoittajaa velkajärjestelyasian hoitamisessa. Asiassa joudutaan arvioimaan myös elinkeinotoimintaa koskevia edellytyksiä ja erityisesti elinkeinotoiminnan jatkamiskelpoisuutta. Tällöin velallinen voi kääntyä Yritys-Suomi Talousapu -neuvontapalvelun tai alueellisesti yrittäjille järjestetyn neuvontapalvelun puoleen, joiden avustuksella selvitetään edellytykset toiminnan jatkamiselle.

Jos toiminnan jatkamiselle on edellytyksiä, elinkeinon- tai ammatinharjoittajan on hankittava velkajärjestelyhakemuksen tekemistä varten tarvittavat asiantuntijaselvitykset muun muassa toiminnan jatkamiskelpoisuudesta ja tilinpäätöksestä. Velallinen pystyy hankkimaan esimerkiksi asiantuntijalausunnon noin tuhannen euron kustannuksella. Käytännössä asiantuntijalausuntojen taso ja siten niistä tuomioistuimelle ja velkojille tuleva hyöty velkajärjestelyn edellytysten arviointiin on ollut vaihteleva. Lain voimaantulon jälkeen koulutettiin noin 70 asiantuntijaa laatimaan lausuntoja. Koulutusta ei ole järjestetty enää muutamaan vuoteen.

Käytännössä esiintyy tilanteita, joissa elinkeinonharjoittaja hakee yrityssaneerausta, vaikka myös velkajärjestelyn myöntämisen edellytykset voisivat täytyä. Tilanteessa, jossa velallinen voi hakeutua kumpaan tahansa menettelyyn, velallisella on mahdollisuus valita menettelyjen välillä. Velkajärjestely on elinkeinonharjoittajalle usein edullisempi menettely muun muassa menettelyyn liittyvien kustannusten ja ohjelman keston kannalta. On olennaista, että velallinen saa asiantuntevaa neuvontaa tehdessään päätöksen maksukyvyttömyysmenettelyyn hakeutumisesta.

Lain voimaantulon jälkeen vuosina 2015 ja 2016 elinkeinonharjoittajan velkajärjestely oli paljon esillä erilaisissa tiedotuskanavissa. Hakemusmäärien arvioidaan olleen tuolloin korkeammalla tasolla kuin nykyisin. Hakemusmääristä ei ole saatavissa lukumääristä tietoa, sillä elinkeinonharjoittajan velkajärjestelyä ei tilastoissa eritelty heti lain voimaantulon jälkeisinä vuosina. Velkajärjestelyrekisteristä annetun lain (368/2017) 8 §:n 2 momentin mukaan elinkeinonharjoittajan velkajärjestelyä koskevat tiedot ovat saatavissa yleisen tietoverkon kautta. Laki tuli voimaan 26 päivänä kesäkuuta 2018. Siitä päivästä helmikuun loppuun 2021 asti maksukyvyttömyysrekisteristä näkyy vain 32 vireille tullutta elinkeinonharjoittajan velkajärjestelyä. Kaikki hakemukset eivät enää näy rekisterissä. Määrä on joka tapauksessa erittäin vähäinen.

Talousapu-neuvontapalveluun tulee normaaliaikoina vuosittain 1 600–2 000 puhelua. Vuosina 2015 ja 2016 noin 320–400 (20 prosenttia) puhelusta koski ensisijaisesti

elinkeinonharjoittajan velkajärjestelyä. Tällä hetkellä vastaava määrä on noin 80–100 puhelua (viisi prosenttia normaaliajan puheluista). Talousapu-neuvontapalvelun puhelinneuvojat tekevät vuosittain noin 40 alustavaa kannattavuusarvioita. Alustava kannattavuusarvio laaditaan silloin, jos talous- ja velkaneuvonta on katsonut, että velkajärjestelylle saattaisi muutoin olla edellytykset.

Konkurssiasiamiehen toimistossa on seurattu vuosina 2015 ja 2016 aloitettuja yritys-saneerauksia. Elinkeinonharjoittajien saneerauksia oli vuonna 2015 aloitetuista saneerauksista 46 (14 prosenttia kaikista saneerauksista) ja vuonna 2016 aloitetuista saneerauksista 50 (17 prosenttia kaikista saneerauksista). Vuonna 2015 aloitetuissa saneerauksissa saneerausohjelma vahvistettiin 19 tapauksessa (41 prosenttia aloitetuista elinkeinonharjoittajan saneerauksista) ja vuonna 2016 aloitetuissa saneerauksissa 32 tapauksessa (64 prosenttia aloitetuista elinkeinonharjoittajan saneerauksista).

Elinkeinonharjoittajan velkajärjestelyhakemusten vähäinen määrä johtuu monista eri tekijöistä. Usein esteenä velkajärjestelyn hakemiselle on elinkeinotoiminnan heikko kannattavuus. Elinkeinotoiminta ei tällöin tuota velalliselle niin paljoa tuloa, että se olisi jatkamiskelpoista. Tällaisessa tilanteessa elinkeinotoiminta on lopetettava, minkä jälkeen velallinen voi hakeutua velkajärjestelyyn yksityishenkilönä. Tällöin elinkeinotoiminnan velat järjestellään yksityistalouden velkoina, eikä lopetettuun toimintaan kohdistu lisäedellytyksiä.

On tavallista, että elinkeinonharjoittajat hakevat apua liian myöhään. Tähän käytännön ongelmaan pyritään hakemaan apua käynnissä olevassa Early Warning -hankkeessa, jolla pannaan myös täytäntöön direktiivin 3 artikla. Early Warning -toiminnan tavoitteena on, että kriisissä olevalle yrittäjälle olisi tarjolla riippumatonta, luottamuksellista ja maksutonta apua ja tukea. Tuen tarkoituksena on varmistaa, että yrityksen pelastamiseksi tehdään tarvittavat ja oikeat muutokset ja suunnataan yritys takaisin kasvupolulle tai vaihtoehtoisesti varmistetaan yritystoiminnan nopea ja rehellinen lopettaminen, kun se on yrittäjän kannalta paras ratkaisu. Tarkoituksena on, että vuodesta 2021 alkaen Suomessa olisi yksin- ja pienyrittäjien saatavilla matalan kynnyksen asiantunteva ja maksuton palvelu, joka auttaa yrityksen talouden suunnittelussa ja ongelmien ratkaisemissa. Palvelu muodostuisi valtakunnallisesta puhelinpalvelusta ja siihen kiinteästi kytkeytyvistä alueellisista palveluista. Ne yhdessä muodostaisivat valtakunnallisesti kattavan talousneuvontaverkoston. Toiminnan tavoitteena on myös vaikuttaa konkursseihin liittyvään yleiseen asenneilmapiiiriin hälventämällä niihin liittyvään häpeää. Työryhmä pitää Early Warning -toiminnan kehittämistä ja riittävää rahoitusta erittäin tärkeänä. Yritystoiminnan tervehdyttämismahdollisuuksien kannalta on olennaista, että menettelyä haetaan niin aikaisin, että yritystoiminta on mahdollista tervehdyttää.

Yhtenä syynä hakemusten vähäiselle määrälle on tiedon puute. Lain voimaantulon jälkeisinä vuosina 2015 ja 2016 mahdollisuudesta tiedotettiin paljon ja yrittäjät osasivat kysyä siitä. Sen jälkeen tiedottaminen on ollut vähäistä, mikä näkyy tiedustelujen määrän laskuna. Tiedottamisen lisäämisellä pystyttäisiin nostamaan hakemusmääriä.

Yksi syy velkajärjestelyhakemusten vähäisyydelle on se, ettei velkajärjestelyssä voida edellyttää yritystoimintaa koskevia järjestelyjä. Päästäkseen velkajärjestelyyn elinkeinonharjoittajan olisi ensin tehtävä tarvittavat yritystoiminnan järjestelyt ja vasta sitten hakeuduttava velkajärjestelyyn. Tähän ei heikon taloustilanteen vuoksi ole aina aikaa. Velkajärjestelylaki ei sovellu tilanteeseen, jossa velallinen olisi velvoitettava yritystoimintaa koskevien toimenpiteiden tekemiseen. Tällaisessa tilanteessa elinkeinonharjoittajan on jatkossakin hakeuduttava yrityssaneeraukseen. Tämä ei kuitenkaan estä tekemästä elinkeinotoiminnan järkevöittämis-toimenpiteitä myös velkajärjestelyn yhteydessä vapaaehtoisesti. Velkajärjestelytyöryhmän kanssa samanaikaisesti asetettu yrityssaneeraustyöryhmä selvittää myös yrityssaneerauksen soveltuvuutta pienille yrityksille. Tavoitteena on edistää pienten yritysten pääsyä yrityssaneeraukseen.

Sellaisilla toimialoilla, joilla velallisella on huomattavasti omaisuutta, velkajärjestely ei ole toimiva vaihtoehto. Maksuohjelmaa ei voida vahvistaa, jos velkoja saattaa todennäköiseksi, että hänelle maksuohjelman mukaan tuleva kertymä on arvoltaan pienempi kuin mitä hän saisi velallisen konkurssissa. Kun omaisuus on huomattava, olisi velkajärjestely velkojan kannalta kohtuuton vaihtoehto. Konkurssivertailu on tervehdyttämismenettelyjen oikeutuksen kannalta tärkeä periaate, josta ei ole perusteltua tinkiä.

On myös tilanteita, joissa velkajärjestelyä ei ole haettu tai hakemus on hylätty sen vuoksi, ettei elinkeinotoimintaa pidetä hallituksen esityksessä kuvatulla tavalla melko pienimuotoisena. Hakemuksia on tehty niin vähän, ettei pienimuotoisuuden arvioinnista ole muodostunut vakiintunutta oikeuskäytäntöä. Pienimuotoisuuden osalta sääntelyssä olisi mahdollista lieventää ja tarkentaa niitä edellytyksiä, joita elinkeinotoiminnan pienimuotoisuudelle asetetaan.

Pienimuotoisuuden tulkinnan kannalta erityisen rajoittavaksi on muodostunut elinkeinonharjoittajan työllistämien henkilöiden määrä. Kuten edellä tarkemmin kuvattiin, elinkeinonharjoittajan oman työpanoksen on oltava toiminnan kannalta ratkaiseva, jotta toimintaa voidaan pitää laissa tarkoitetulla tavalla melko pienimuotoisena. Tilastokeskuksen vuoden 2018 yritystilastojen mukaan luonnollisen henkilön yrityksiä oli yhteensä 156 784 kappaletta. Näistä 97 354 yritystä ei työllistänyt yhtään henkilöä yrittäjän lisäksi, 45 249 yritystä työllisti yhden henkilön, 9 261 yritystä työllisti kaksi henkilöä ja 2 255 yritystä työllisti kolme henkilöä. Tätä enemmän henkilöitä työllistäviä luonnollisen henkilön yrityksiä oli 2 665. Henkilöstömäärä on ilmaistu henkilöttyövuosina ja muunnettu kokovuosityöllisiksi siten, että esimerkiksi puolipäiväinen työntekijä

vastaa puolta henkilöä. Näin ollen suurin osa elinkeinotoimintaa harjoittavista luonnollisista henkilöistä täyttää nykyisen pienimuotoisuuden määritelmän henkilöstömäärän näkökulmasta. Käsitteen ulkopuolelle jää kuitenkin myös merkittävä määrä yrityksiä. Elinkeinonharjoittajien velkajärjestelyyn pääsyn helpottamiseksi olisi perusteltua mahdollistaa velkajärjestely myös sellaisille elinkeinonharjoittajille, jotka työllistävät itsensä lisäksi yhden tai kaksi henkilöä.

Elinkeinonharjoittajan on liitettävä velkajärjestelyhakemukseensa tietyt elinkeinotoiminnan tilaa koskevat selvitykset, joista säädetään yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun asetuksen (58/1993) 3 ja 3 a §:ssä. Asetuksen 3 a §:ssä säädetty asiantuntijan lausunto vaaditaan, jotta tuomioistuin ja velkojat voivat arvioida elinkeinotoiminnan tilaa ja jatkamiskelpoisuutta sekä velkajärjestelyn edellytyksiä. Early Warning -hankkeessa on tarkoituksena luoda järjestelmä, jossa elinkeinonharjoittaja voi saada lausunnon alueellisten palveluiden tuottajalta maksutta. Tämä edellyttää alueellisten palveluiden tuottajien kouluttamista. Maksuttomuus parantaisi elinkeinonharjoittajien asemaa, sillä osalle tuhannen euron kustannus on ollut suuri. Järjestelmää kehitettäessä on mahdollista myös luoda yhtenäinen lausuntomalli.

4.6 Velkajärjestelyn elinkustannusnormi

Velkajärjestelyssä velallisen tulee käyttää velkojensa maksamiseen koko maksukykynsä eli kaikki ne tulot, jotka eivät ole tarpeen velallisen ja hänen perheensä välttämättömiin elinkustannuksiin tai velallisen elatusvelvollisuudesta aiheutuviin menoihin. Velallisen maksukykyä arvioitaessa on velkajärjestelylain 4 §:n 1 momentin mukaan otettava huomioon 1) velallisen varallisuuden rahaksi muuttamisesta saatavat varat; 2) velallisen tulot sekä hänen ansaintamahdollisuutensa ottaen huomioon hänen ikänsä, työkykynsä ja muut olosuhteet; 3) velallisen välttämättömät elinkustannukset; 4) velallisen elatusvelvollisuus; sekä 5) muut velallisen taloudelliseen asemaan vaikuttavat seikat.

Alun perin maksukykyyn arvioinnissa huomioitavien elinkustannusten määrään ei otettu laissa tai alemmanasteisissa säädöksissä tarkempaa kantaa, vaan hallituksen esityksessä (HE 283/1992 vp) välttämättömien elinkustannusten tapauskohtaisen arvioinnin lähtökohdaksi omaksuttiin toimeentulotuen laajaa perusosaa vastaavat rahamäärät neljänneksellä korotettuna. Asettamalla velkajärjestelyn elinkustannusnormi toimeentulotuen perusosaa korkeammalle pyrittiin huomioimaan se, että velkajärjestely on väliaikaiseksi tarkoitettua toimeentulotukea pitkäaikaisempi järjestely, jonka ajaksi velallisen toimeentuloon on varattava riittävä kuukausittainen rahamäärä ja jonka ei tulisi johtaa toimeentulotuen tarpeeseen eikä lisävelkaantumiseen.

Sääntelyn täsmentämiseksi velkajärjestelylain 4 §:n 2 momentin nojalla annettu oikeusministeriön asetus velallisen maksukyvyn arvioinnin perusteista yksityishenkilön velkajärjestelyssä (322/2001, jäljempänä *maksukykyasetus*) nojautuu samaan peruslähtökohtaan, ja asetuksen 4 §:n 1 momentissa säädettyjä välttämättömien elinkustannusten määriä myös tarkistetaan toimeentulotuen perusosan määrän päivityksiä vastaavalla tavalla vuosittain kansaneläkeindeksin muutosten mukaisesti.

Vuosittaisesta indeksikorotuksesta huolimatta velkajärjestelyn elinkustannusnormit eivät enää ole alun perin tarkoitetun suuruisia eli neljänneistä toimeentulotuen normeja korkeampia. Toisin kuin toimeentulotuen normeihin, velkajärjestelyn elinkustannusnormiin ei ole tehty sen olemassaolon aikana tasokorotuksia, vaan normit ovat ajan kuluessa lähentyneet toisiaan. Eräissä tilanteissa velkajärjestelyn normi saattaa muuttua jopa toimeentulotuen normia pienemmäksi.

Asia on ollut viime aikoina esillä myös ajankohtaisessa keskustelussa. Eduskunta on edellyttänyt, että valtioneuvosto arvioi velallisen maksukyvyn arvioinnissa huomioon otettavien velallisen välttämättömien elinkustannusten tason kehittämistarpeet ja valmistelee tarvittavat säädösmuutokset (ponsi EV 284/2018 vp).

Tässä valossa olisi perusteltua tehdä velkajärjestelyn elinkustannusnormiin tasokorotus, jolla maksukykyarvioinnissa huomioitavaa välttämättömien elinkustannusten määrää korotettaisiin normiston alkuperäistä tarkoitusta paremmin vastaavalle ja nykyvelallisten kannalta kohtuullisemmalle tasolle. Tasokorotuksen myötä velkajärjestelystä voisi tulla myös entistä varteenotettavampi vaihtoehto sellaisille velallisille, jotka katsovat useammin tasokorotetulla toimeentulotuella elämisen olevan velkajärjestelyyn hakeutumista ja tiukan maksuohjelman noudattamista houkuttelevampaa.

Vaikka suoranaisia tasokorotuksia velkajärjestelyn elinkustannusnormiin ei ole aiemmin tehty, lähtökohtaisesti tiukkaa taloudenpitoa edellyttäviin velkajärjestelylain säännöksiin on sisällytetty tiettyjä muita jouston mahdollisuuksia. Esimerkiksi maksuohjelman aikana tapahtuvasta velallisen tulotason kasvusta johtuvan lisäsuoritusvelvollisuuden alarajaa on asteittain nostettu, samoin prosenttiosuutta, jonka velallinen saa pitää lisääntyneistä tuloista itsellään. Maksuohjelman aikana tapahtuvan velallisen maksukyvyn heikentymisen vuoksi velallinen voi puolestaan lykätä maksun suorittamista eli pitää niin sanotun vapaakuukauden, jonka aikana hän ei maksa velkojaan. Vapaakuukausia voidaan nykyään pitää kolmevuotisen maksuohjelman aikana enintään kolme tai tätä pidemmän maksuohjelman aikana enintään viisi.

Elinkustannusnormilla voidaan katsoa olevan velalliselle sitä suurempi merkitys, mitä pidempi maksuohjelma on ja mitä pidempään sen mukaista tiukkaa talouskuria tulee noudattaa. Osaltaan tiukan talouskurin edellytystä kompensoivana tekijänä voidaan nähdä se, että maksuohjelman normaalikestoa on lailla 632/2010 jo lyhennetty alkuperäisestä viidestä vuodesta kolmeen vuoteen. Toisaalta myös huomattavasti tätä pitkäkestoisemmat maksuohjelmat ovat mahdollisia, ja nykyisen elinkustannusnormin mukaan määritellyt menotasot voivat muodostua ongelmallisiksi etenkin pitkien, omistusasunnon säilyttämiseen tähtäävien maksuohjelmien yhteydessä. Pitkiin maksuohjelmiin liittyvistä erityispiirteistä huolimatta tasokorotuksen soveltuminen yhtäläisesti kaiken pituisiin maksuohjelmiin voidaan katsoa perustelluksi ratkaisuksi muun muassa velallisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Velkajärjestelysaatavia peritään velallisilta huomattavissa määrin myös ulosoton kautta, mikä voidaan nähdä yhtenä merkinä siitä, etteivät velalliset selviä maksuohjelmistaan niiden tiukkuuden vuoksi. Esimerkiksi vuoden 2019 aikana velkajärjestelyn maksuohjelmien mukaisia saatavia perittiin ulosoton kautta yhteensä 4 601 kappaletta.

Seuraavassa taulukossa on esitetty esimerkkilaskelmia siitä, minkälaisia muutoksia 10, 12 tai 15 prosentin suuruiset tasokorotukset viimeksi 1.1.2021 tarkistettuun elinkustannusnormiin tarkoittaisivat ja miten ne vertautuisivat määrään, joka olisi neljänneksen toimeentulotuen perusosaa korkeampi. Vertailussa ei ole otettu huomioon toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 11 §:n 3 momenttia, jonka mukaan vähintään 20 prosenttia, mutta enintään 150 euroa, tulonsaajan ansiotuloista jätetään ottamatta huomioon tulona toimeentulotukea määrättäessä. Jos tämä summa huomioitaisiin, olisi velkajärjestelyn normi vielä pienempi toimeentulotuen normiin verrattuna. Ottaen huomioon ne edellä kuvatut muutokset, jotka velkajärjestelyjärjestelmään on varsinaisen tasokorotuksen puuttumisesta huolimatta jo tehty, korotuksen lopputuloksen olisi perusteltua heijastella paitsi normin alkuperäistä tarkoitusta myös järjestelmään tehtyjä huojennuksia. Edellä esitetyn ja taulukossa esitettyjen laskelmien pohjalta velkajärjestelyn elinkustannusnormiin ehdotetaan 12 prosentin suuruista tasokorotusta:

Taulukko esimerkkilaskelmista

	Toimeen- tulotuki (2021)	Velka- järjestely (2021)	V. järjestelyn laskennal- linen tavoite	V. järjestelyn 10 % korotus (vrt. tavoite)	V. järjestelyn 12 % korotus (vrt. tavoite)	V. järjestelyn 15 % korotus (vrt. tavoite)
Yksinasuva	504,06 €	540,00 €	630,08 €	594,00 € (-36,08 €)	604,80 € (-25,28 €)	621,00 € (-9,08 €)
					→ 605 €	
Yhteistaloudessa asuva	428,45 €	455,00 €	535,56 €	500,50 € (-35,06 €)	509,60 € (-25,96 €)	523,25 € (-12,31 €)
					→ 510 €	
Vanhemman kanssa asuva 17/18 vuotta täyttänyt *	367,96 €	383,00 €	459,95 €	421,30 € (-38,65 €)	428,96 € (-30,99 €)	440,45 € (-19,50 €)
					→ 429 €	
Velallisen kanssa asuva alle 17- vuotias (kaksi vanhinta)	N/A	347,00 €	N/A	381,70 € (N/A)	388,64 € (N/A)	399,05 € (N/A)
					→ 389 €	
Velallisen kanssa asuva alle 17- vuotias (kolmanneksi vanhin ja sitä nuoremmat)	N/A	324,00 €	N/A	356,40 € (N/A)	362,88 € (N/A)	372,60 € (N/A)
					→ 363 €	

* Toimeentulotukijärjestelmän osalta vanhempiensa tai vanhempansa luona asuva 18 vuotta täyttänyt ja velkajärjestelyjärjestelmän osalta velallisen kanssa samassa taloudessa asuva 17 vuotta täyttänyt.

Alaikäisten lasten määrään ja ikään perustuvat kustannukset määritetään toimeentulotuki- ja velkajärjestelynormistoissa eri tavoilla, joten alaikäisiin lapsiin liittyviin esimerkkilaskelmiin ei ole yllä olevassa taulukossa voitu sisällyttää tarkkaa vertailua toimeentulotukijärjestelmän mukaiseen normiin. Tasokorotus olisi kuitenkin tarkoitus ulottaa saman suuruisena myös näihin kustannuksiin, mikä on yllä olevassa taulukossa huomioitu.

Velkajärjestelyn elinkustannusnormi on monilta osin jäljessä myös vuonna 2018 viimeksi päivitetystä kohtuullisen minimin viitebudjeteista (Mitä eläminen maksaa? – Kohtuullisen minimin viitebudjettien päivitys vuodelle 2018, Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 101/2018). Viitebudjettien mukaan laskennalliset vähimmäiselinkustannukset ilman liikkumista ja vuokraa ovat esimerkiksi yksinasuvan työikäisen osalta 579–583 euroa kuukaudessa (velkajärjestelyssä paikallisliikenteen kanssa 540 euroa kuukaudessa) ja kahden teini-ikäisen lapsen yksinhuoltajaperheen osalta 1 336 euroa kuukaudessa (velkajärjestelyssä paikallisliikenteen kanssa 1 234 euroa kuukaudessa). Riittävän suuruisella tasokorotuksella kurottaisiin siten kiinni myös tätä erotusta.

Yleisen tasokorotuksen ohella samassa yhteydessä voisi olla perusteltua tarkistaa myös tapaa, jolla työmatkakustannukset otetaan huomioon velallisen maksukyvyyn arvioinnissa. Maksukykyasetuksen 4 §:n mukaan paikallisliikenteen käytöstä aiheutuvat menot huomioidaan osana asetuksessa määritellyjä kiinteämääräisiä elinkustannuksia, kun velallisen kannalta parempi vaihtoehto olisi kyseisten kustannusten huomioiminen erillisenä menoeränä, jolloin kiinteämääräisistä elinkustannuksista jäisi vastaavasti varaa johonkin muuhun. Tällä tavalla tarkistetun normiston voitaisiin nähdä suhtautuvan velallisen työssäkäyntiin maksuohjelman aikana nykyistä kannustavammin, kun työmatkakulut eivät vaikuttaisi maksuvaran laskemiseen velallisen kannalta epäedullisesti.

Edellä esitetyllä tavalla tarkistettua elinkustannusnormia sovellettaisiin asetuksen voimaantulon jälkeen vahvistettaviin tai muutettaviin maksuohjelmiin. Maksuohjelmien muutoksille tarvitaan velkajärjestelylain 44 §:ssä tarkoitettu peruste, joten velalliset eivät voisi hakea maksuohjelmiinsa muutoksia pelkän tarkistetun elinkustannusnormin voimaantulon johdosta.

4.7 Luovutusvoittovero

Työryhmän työn aikana on käynyt ilmi, että velallisen omaisuuden rahaksimuuton perusteella määrättävä luovutusvoittovero aiheuttaa edelleen ongelmia velkajärjestelyssä. Jos velallisen omaisuutta myydään velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen, mahdollinen luovutusvoittovero ei ole velkajärjestelyn piiriin kuuluvaa velkaa. Vero ei kuulu velkajärjestelyn piiriin silloinkaan, kun omaisuuden myynnistä on määrätty maksuohjelmassa (KKO 2000:79). Luovutusvoitosta määrätty vero ei ole myöskään sellainen velkajärjestelylain 37 §:n 2 momentissa tarkoitettu rahaksimuuttokustannus, joka voitaisiin maksaa rahaksimuutosta kertyvistä varoista (KKO 1998:125).

Velkajärjestelyssä velallisen omaisuuden myyntihinta käytetään myyntikulujen vähentämisen jälkeen kokonaan velkojen suoritukseksi. Koska luovutusvoitosta aiheutunut vero ei kuulu velkajärjestelyn piiriin, velallinen ei vapaudu siitä velkajärjestelyssä. Veronmaksuvelvollisuus voi merkitä sitä, että velallinen ei pysty maksamaan velkajärjestelyn piiriin kuuluvia velkojaan maksuohjelmassa määrättyin tavoin. Tällöin velallisen uusi alku voi pitkittyä tai jopa estyä.

Näistä syistä verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 88 §:ään lisättiin 1.1.2003 lukien velkajärjestely erityiseksi perusteeksi vapauttaa verovelvollinen määrätystä verosta. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan tarkoitus on ollut vapauttaa verovelvollinen nimenomaan luovutusvoittoverosta edellä kuvatuissa tilanteissa. Hallituksen esityksessä todetaan muun muassa seuraavasti: ”Jos velalliselle määrätyn luovutusvoittoveron määrä on velallisen maksukykyyn nähden huomattava, se voi merkitä kohtuutonta lisärasitetta ja tosiasiallisesti olennaisestikin pidentää maksuvelvollisuuden kestoa taikka merkitä jopa velallisen joutumista uudelleen maksukyvyttömäksi. Vapautuksen myöntäminen tapahtuisi tällä kuten muillakin vapautusperusteilla kokonaisharkinnan perusteella, jolloin erityistä huomiota tulisi kiinnittää velallisen olosuhteisiin, muun muassa hänen ikäänsä ja ansaintamahdollisuuksiinsa.” (HE 98/2002 vp s. 54–55)

Lakivaliokunta on mietinnössään korostanut velallisen luovutusvoittoverosta vapauttamisen tärkeyttä edellä kuvatussa tilanteessa. Lakivaliokunnan esityksen johdosta antamassa mietinnössä (LaVM 20/2020 vp s. 10) todetaan seuraavasti: ”Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat yleisesti pitäneet oikeana sitä, että luovutusvoittovero järjestellään niin, ettei siitä synny uutta velkaa. Sen sijaan käsitykset siitä, miten asia lakiteknisesti olisi hoidettava, ovat olleet varsin ristiriitaisia. On myös epäilty sitä, ettei verottaja kuitenkaan myönnä veronhuojennusta, kun säännös on harkinnanvarainen eikä ehdoton. Valittua lainsäädäntötapaa puoltaa se, että se on tasapuolinen eri velallisista kohtaan, kun lopputulos ei määräydy sen mukaan, milloin – ennen velkajärjestely-

lypääöstä vai sen jälkeen – omaisuuden realisointi on suoritettu. Kun huojennusperusteen taso nostetaan verottajan ohjeista lain tasolle, sen velvoittavuusaste lisääntyy ja edellyttää verottajalta verovelvollisten tasapuolista kohtelua.”

Työryhmän käsityksen mukaan enenevässä määrin on ilmennyt tapauksia, joissa täysimääräistä vapautusta luovutusvoittoverosta ei ole myönnetty. Verohallinto laskee kaavamaisesti vapautuksen suuruudeksi sen verran, että luovutusvoittoverosta jää maksettavaksi sama prosenttimäärä kuin on maksuohjelman mukainen kertymä veloille. Siten velallinen vapautuu luovutusvoittoverosta kokonaan vain, jos hänelle ei ole maksuohjelmassa määrätty maksuvelvollisuutta. Koska kyseessä ei ole velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka, velallinen joutuu maksamaan sen muun maksuohjelman ohessa, mikä on vastoin hallituksen esityksessä HE 98/2002 todettua tavoitetta.

Työryhmä katsoo, että Verohallinnon tulisi muuttaa käytäntöään ja vapauttaa velkajärjestelyvelalliset luovutusvoittoverosta täysimääräisesti siinä tilanteessa, että velallisen velkajärjestelyn aloittamishetkellä omistama omaisuus on myyty osana velkajärjestelyä velkajärjestelyn alkamisen jälkeen. Lainsäätäjän tarkoituksena on ollut, että velallinen – ei julkisvelkoja – on samassa asemassa eli maksaa velkojaan yhtä paljon riippumatta siitä, myydäänkö omaisuus ennen velkajärjestelyn alkamista vai sen jälkeen. Tämä on mahdollista toteuttaa Verohallinnon käytäntöä muuttamalla, jolloin veronkantolakiin (11/2018) ei ole tarpeen lisätä asiasta velvoittavaa pykälää.

Omaisuuden luovutusvoitosta määrättävä vero on osa kuluvan verovuoden tuloveroa. Yleensä luovutusvoitosta määrätään vero ennakkona jo verovuoden aikana. Tulovero määrätään verotuksen valmistuttua eli vasta seuraavan kalenterivuoden aikana. Veronkantolain 47 §:n 1 momentin mukaan vapautusta ei voida myöntää tuloveron ennakosta ennen verovuodelta toimitettavan verotuksen päättymistä. Tästä syystä Verohallinto jättää ennen verotuksen päättymistä tehdyt verosta vapauttamishakemukset tutkimatta. Työryhmä pitää tärkeänä sitä, että velkajärjestelyssä oleville velallisille määrättyä ennakkoa ei kuitenkaan peritä yllä kuvatussa tilanteessa, jossa velallinen tulisi vapauttaa luovutusvoittoveron maksamisesta.

Selvyyden vuoksi työryhmä toteaa, että velkajärjestelylain 35 a §:n 2 momentin perusteella määräytyvä kertaluontoinen lisäsuoritusvelvollisuus lasketaan velallisen saaman perinnön, lahjan tai muun kertaluonteisen suorituksen nettomäärästä. Momentin sanat ”maksukykyään parantavan” viittaavat ensinnäkin siihen, että kertaluontoiset suoritukset on maksettava velkojille vain, jos ne parantavat velallisen maksukykyä. Lisäsuoritusvelvollisuutta ei ole siltä osin kuin velallinen on tarvinnut varoja välttämättömään toimeentuloonsa (KKO 2000:61). (HE 98/2002 vp s. 36) Toiseksi sanat viittaavat siihen, että vain suorituksen nettomäärä voi parantaa velallisen maksukykyä. Velallisen saamaan suoritukseen kohdistuva vero vähennetään siten velallisen saamasta bruttomääräisestä suorituksesta ennen lisäsuoritusvelvollisuuden laskemista. Tämä

on myös säännöksen vakiintunut soveltamiskäytäntö. Työryhmä kiinnittää huomiota myös siihen, että kaikki kerralla maksettavat suoritukset eivät kuulu 3 momentin soveltamisalaan. Esimerkiksi kertaluonteiset eläkkeet ovat velallisen tuloa, josta lisäsuoritusvelvollisuus määräytyy 2 momentin mukaisesti (HE 98/2002 s. 37).

4.8 Saldopäivä

Velkajärjestelymenettelyä yksinkertaistettiin 1.1.2015 voimaan tulleen lainmuutoksen yhteydessä niin sanotulla saldopäivä uudistuksella. Uudistuksen myötä maksuohjelmassa käytännössä käytettävä velan määrä määräytyy lähtökohtaisesti jo velkajärjestelyhakemuksen laatimisen yhteydessä määritellyn päivämäärän ja sen avulla velkojilta selvitetyn velkasaldon perusteella. Tämä perustuu siihen, että saldopäivän ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyneet korot ovat viimesijaisia. Jos saldopäivä on aikaisempi kuin kuusi kuukautta ennen velkajärjestelyn aloittamista, viimesijaisia ovat kuitenkin velkajärjestelyn aloittamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyneet korot. Kun velalle kertyvää korkoa ei ole tarpeen laskea eikä velkasaldoa päivittää useaan kertaan menettelyn aikana, vältetään sellaisilta ylimääräisiltä työvaiheilta, jotka eivät käytännössä vaikuta velkojille maksuohjelman aikana maksettavien suoritusten määrään.

Uudistus on vähentänyt teknistä ja hallinnollista työtä erityisesti niissä tapauksissa, joissa maksuohjelmaehdotus toimitetaan käräjäoikeudelle jo velkajärjestelyhakemuksen liitteenä. Ennen uudistusta asia oli nykyistä useammin tarpeen palauttaa velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen käräjäoikeudesta takaisin velalliselle ja tätä avustavalle talous- ja velkaneuvonnalle pelkästään päivitettyjen saldoilmoitusten keräämistä ja päivitettyihin saldoihiin perustuvan uuden maksuohjelmaehdotuksen laatimista varten, vaikka toimenpiteillä olisi ollut vain vähän tai ei lainkaan merkitystä velkojen maksusaannin kannalta. Uudistetulla mallilla saavutettujen etujen voidaan siten nähdä korostuvan tilanteissa, joissa velkajärjestelykokonaisuus on jo valmiiksi suhteellisen yksinkertainen ja joissa prosessi etenee suoraviivaisesti.

Saldopäivään on kuitenkin edelleen havaittu liittyvän tiettyjä menettelyä hankaloittavia haasteita, jotka korostuvat etenkin niissä tilanteissa, joissa velkajärjestelyprosessi syystä tai toisesta muutenkin pitkittyy. Ensimmäinen haaste liittyy määräaikaan, jonka mukaan maksuohjelmassa voidaan käyttää alkuperäisen saldopäivän mukaista velan määrää, kunhan saldopäivä ei ole yli kuutta kuukautta velkajärjestelyn aloittamispäivää vanhempi. Jos velkajärjestelyn aloittaminen venyy tätä pidemmälle, velkasaldot tulee usein päivittää ja maksuohjelmaehdotus laatia uudelleen, jolloin uudistetun saldopäivämallin menettelyä yksinkertaistavat hyödyt menetetään. Toinen haaste liittyy

edellytykseen, jonka mukaan maksuohjelmassa voidaan käyttää alkuperäisen saldopäivän mukaista velan määrää, kunhan velkaa ei ole saldopäivän ja velkajärjestelyn aloittamisen välisenä aikana lyhennetty. Velkajärjestelyvelallisen velat ovat usein ulosotossa velkajärjestelyprosessin alkaessa ja veloille voi siten kertyä niiden saldoa vähentäviä suorituksia velkajärjestelyprosessin ollessa jo vireillä. Velkasaldoa vähentävät muutokset, olivat ne kuinka vähäisiä tahansa, tulee huomioida lopullisessa maksuohjelmassa, jolloin alkuperäistä velkasaldoa tai maksuohjelmaehdotusta ei tässäkään tilanteessa voida enää hyödyntää.

Työryhmä on valmistelutyönsä yhteydessä pohtinut erilaisia vaihtoehtoja saldopäivämallin kehittämiseksi. Yksi vaihtoehto ensimmäisen haasteen ratkaisemiseksi voisi olla alkuperäisen saldopäivän voimassaoloajan pidentäminen esimerkiksi 12 kuukauteen. Toisaalta on kuitenkin vältettävä sisällyttämästä lakiin liian pitkiä määräaikoja, sillä on kaikkien osapuolten edun mukaista, että velkajärjestelymenettely kestäisi korkeintaan muutamia kuukausia, eikä yli puolen vuoden kestoiseksi venyviä menettelyjä voida pitää tarkoituksenmukaisina. Tämän lisäksi alkuperäisen saldopäivän voimassaoloajan pidentäminen ei ratkaisisi toista haastetta vaan voisi päinvastoin korostaa sen merkitystä, kun velkasaldon muuttumiseen olisi alkuperäisen saldopäivän ja velkajärjestelyn alkamisen välillä entistä enemmän aikaa.

Toista haastetta voitaisiin mahdollisesti yrittää ratkaista jättämällä saldopäivän jälkeiset velkojen lyhennykset kokonaan huomiotta, jolloin maksuohjelmaan ei tarvitsisi tehdä ylimääräisiä päivityksiä usein määrältään ja vaikutuksiltaan vähäisten lyhennysten vuoksi. Tilanteiden, joissa velka maksettaisiin kokonaan pois ennen maksuohjelman vahvistamista, tulisi muodostaa poikkeus tästä pääsäännöstä. Tällainen malli voisi kuitenkin muodostua sitä ongelmallisemmaksi mitä suurempi osuus velasta ehdittään lyhentää alkuperäisen saldopäivän ja velkajärjestelyn alkamisen välissä, sillä esimerkiksi tilanteissa, joissa velka on suoritettu lähes kokonaan mutta joissa tehtyjä suorituksia ei ole huomioitu maksuohjelmassa, velkoja voisi päätyä saamaan jopa velan alkuperäisiä ehtoja suuremman kokonaissuorituksen. Vaihtoehto asettaisi velkojat keskenään eriarvoiseen asemaan jo tätä esimerkkiä lievemmissä tilanteissa, sillä vaikka kyse olisikin euromääräisesti vähäisistä eroista, osa velkojista tulisi saamaan liikaa ja osa liian vähän verrattuna siihen, mitä heille ennen maksuohjelman vahvistamista tehtyjen suoritusten valossa oikeasti kuulusi.

Ratkaisuvaihtoehdon ongelmallisuutta voitaisiin mahdollisesti vähentää niin, että velalliselta ulosoton kautta kertyvien varojen tilittäminen velkojille keskeytettäisiin velkajärjestelyhakemuksen tullessa vireille, jolloin ulosoton jatkumisella ei olisi yhtä suurta vaikutusta velkasaldoihin. Tämäkään menettelytapa ei kuitenkaan ratkaisisi ongelmaa kokonaisuudessaan, sillä hakemuksen vireilletuloon sidotusta tilitysten keskeytyksestä huolimatta tilitykset voisivat jatkua normaaliin tapaan alkuperäisen saldopäivän

ja velkajärjestelyhakemuksen vireilletulopäivän välisenä aikana. Velkoja voidaan ulosoton lisäksi lyhentää myös muilla tavoin, joten pelkkiä ulosoton kautta kertyviä varoja koskeva ratkaisu ei välttämättä olisi riittävän kattava. Myös tilitysten keskeyttämiseen ja keskeytyksen jälkeen kertyneiden varojen jakamiseen liittyvät menettelytavat muodostaisivat omat käytännölliset kysymyksensä.

Toisaalta ratkaisuvaihtoehdon ongelmallisuutta voitaisiin mahdollisesti vähentää myös niin, että alkuperäisen saldopäivän jälkeen tehdyt lyhennykset tulisi huomioda silloin, jos lyhennyksellä on velkajärjestelykokonaisuuden kannalta olennainen vaikutus. Tällainen olennaisuuskriteeri mahdollisesti lieventäisi, mutta ei kuitenkaan kokonaan poistaisi, ratkaisuvaihtoehtoon liittyviä ja edellä käsiteltyjä ongelmia. Lisäksi olennaisuuskriteerin määrittäminen olisi jo itsessään haastava tehtävä, sillä kriteeri tulisi asettaa riittävän korkealle niin, että menettelyn yksinkertaistamiseen liittyvät tavoitteet täyttyisivät, mutta kuitenkin riittävän matalalle niin, että ratkaisuvaihtoehtoon liittyviä ongelmia voitaisiin sen avulla todella ehkäistä. Vaikka sopiva kriteeri löytyisikin, sen käytännön soveltaminen voisi edellyttää työläitä ja pahimmassa tapauksessa menettelyä entisestään monimutkaistavia laskutoimituksia.

Kaiken kaikkiaan ratkaisuvaihtoehtoon, jossa saldopäivän jälkeisiä velkasaldojen muutoksia ei lähtökohtaisesti otettaisi maksuohjelmassa huomioon, liittyisi sen yksityiskohdista riippumatta se haaste, miten mahdollisiin menettelyn aikana ilmeneviin maksuohjelmaehdotuksen ulkopuolisiin velkoihin olisi suhtauduttava. Tuntuu ongelmalliselta, että yksi alkuperäisenä saldopäivänä tunnettu velka määräytyisi yhden päivämäärän mukaan ja jokin toinen vasta myöhemmin ilmi tuleva velka jonkin toisen päivämäärän mukaan. Saldopäivän jälkeisten uusien velkojen huomioiminen johtaisi lisäksi juuri sellaiseen lisätyöhön, jota olisi menettelyn yksinkertaistamisen tavoitteen valossa pyrittävä välttämään. Selkein ratkaisu voisi siten olla se, että jos velkasaldoissa tapahtuneita muutoksia ei saldopäivän jälkeen enää huomioitaisi, myöskään saldopäivän jälkeen ilmeneviä uusia velkoja ei otettaisi menettelyn kuluessa enää huomioon. Toisaalta tällainen ratkaisu voisi avata tiettyjä väärinkäytön ja tietoisien velkojen ilmoittamatta jättämisen mahdollisuuksia samoin kuin asettaa eri velkojat liian eriarvoiseen asemaan.

Järjestyksessään viimeisenä vaihtoehtona saldopäivämalliin liittyvien haasteiden ratkaisemiseksi työryhmä on pohtinut yrityssaneerausmenettelystä tutun saneerausvelkojen käsitteen jäljittelemistä myös velkajärjestelyssä siten, että velkajärjestelyn piiriin kuuluvat velkajärjestelyvelat määräytyisivät hakemuksen vireilletulopäivän mukaan. Tähänkin vaihtoehtoon liittyisi useita haasteita ja se todennäköisesti edellyttäisi mittavia muutoksia nykyiseen lakiin. Muutos ei myöskään ratkaisisi velkasaldojen päivittämiseen liittyvää ongelmaa etenkin niissä tapauksissa, joissa maksuohjelmaehdotus liitetään valmiiksi mukaan hakemukseen, sillä velkasaldot tulisi joka tapauksessa laskea uudelleen hakemuksessa käytetyn saldopäivän ja hakemuksen vireilletulopäivän

välillä kuluneen ajan vuoksi. Velallisen kannalta tämä malli olisi nykyistä epäedullisempi, sillä kaikki hakemuksen tekemisen jälkeen syntyvä velka olisi maksettava täysimääräisesti, mikä voi joissain tilanteissa aiheuttaa velalliselle ongelmia. Tämä ei edesauttaisi velallisen pääsyä uuteen alkuun.

Eri ratkaisuvaihtoehtoja pohdittuaan työryhmä toteaa, ettei nykyisen saldopäivämallin kehittämiseksi ole löytynyt sellaista vaihtoehtoa, jonka hyödyt selvästi ylittäisivät sen mahdolliset haitat ja jonka voitaisiin riittävällä varmuudella odottaa parantavan nykyistä mallia. Kaikkien lakiin ehdotettavien muutosten on oltava perusteltuja ja niillä on oltava järjestelmän toimivuutta edistävä vaikutus. Työryhmä katsoo, että nykyisen saldopäivämallin kehittäminen on pitkällä tähtäimellä hyvä ja tarpeellinen tavoite, vaikka edellä esitettyjen vaihtoehtojen valmistelua ei olekaan tässä yhteydessä perusteltua jatkaa. Suuri merkitys on myös sillä, että käytännön menettelytapoja kehitetään mahdollisimman toimiviksi ja sekä velkojien että viranomaisten resursseja säästäviksi.

5 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

5.1 Keskeiset ehdotukset

5.1.1 Direktiivistä johtuvat ehdotukset

Maksukyvyttömyysdirektiivin mukaisesti esityksessä ehdotetaan useita muutoksia elinkeinotoimintansa lopettaneiden yrittäjien velkajärjestelyyn pääsemisen helpottamiseksi. Jos velallisella on aiemmin harjoitettuun elinkeinotoimintaan liittyvää velkaa, säännöksiä velkajärjestelyn yleisistä edellytyksistä tai velkajärjestelyn estymisestä väliaikaisesta syystä ei ensinnäkään sovellettaisi. Jatkossa toisin sanoen riittäisi, että elinkeinotoimintaa harjoittanut velallinen on maksukyvytön, ja hän voisi päästä velkajärjestelyyn ilman olosuhteiden vakiintumiseen liittyvää odotusaikaa.

Velkajärjestelyn esteperusteita ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että velalliselle aiemmin vahvistettu velkajärjestely ei muodostaisi estettä uudelle velkajärjestelylle ikuisesti, vaan esteperuste olisi voimassa 13 vuoden ajan aiemman maksuohjelman vahvistamisesta. Painavista syistä velalliselle voitaisiin yhä myöntää uusi velkajärjestely myös kyseisestä esteestä huolimatta. Samalla esteperuste, joka täytyy tilanteessa, jossa on perusteltua syytä olettaa, että velallinen ei tulisi noudattamaan maksuohjelmaa, kumottaisiin kokonaan.

Maksuohjelmien kestoon liittyvinä muutoksina ehdotetaan ensinnäkin niin sanottujen nollaohjelmien lyhentämistä viidestä vuodesta kolmeen vuoteen, sillä direktiivistä ei löydy perustetta, joka oikeuttaisi jäsenvaltioita säättämään yli kolmen vuoden pituisesta veloistavapautumisajasta maksukyvyyn puuttumisen vuoksi. Lisäksi ehdotetaan, että velallisella ei jatkossa olisi velvoitetta tilittää menettelyn aikaista maksuvarakertymänsä velkojille, sillä velallisen kannalta kyseinen tilitysvelvollisuus johtaa tosiasiasa kolmea vuotta pidempään maksuohjelmaan. Maksuvarakertymän velkojille tilittämisen sijaan kertymällä voitaisiin jatkossa kattaa velallisen välttämättömiä menoja ja velallisen osuus selvittäjäkustannuksista, ja mahdollisen tämän jälkeen jäljelle jäävän kertymän velallinen olisi oikeutettu pitämään itsellään.

5.1.2 Muut ehdotukset

Maksukyvyttömyysdirektiivin tavoitteet ovat monelta osin yhteneviä hallitusohjelmaan kirjattujen tavoitteiden kanssa. Direktiivin täytäntöönpanon ohella esityksessä ehdotetaan myös useita sellaisia muutoksia, joita direktiivi ei suoranaisesti edellytä, mutta joilla entisestään edistetään velkajärjestelylainsäädännön kattavuutta ja toimivuutta hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti.

Elinkeinotoimintansa lopettaneiden yrittäjien velkajärjestelyyn pääsemisen helpottamiseksi ja nopeuttamiseksi esityksessä ehdotetaan ensinnäkin, että velkajärjestelyhakemus voitaisiin jatkossa tutkia konkurssimenettelyn vaiheesta riippumatta. Samalla konkurssiin asetetun velallisen tiedonsaantia velkaneuvonnan palveluista ja velkajärjestelyyn hakeutumisen mahdollisuudesta parannettaisiin asettamalla pesäinhoitajalle velvollisuus antaa velalliselle tietoa talous- ja velkaneuvonnan palveluista ja mahdollisuudesta hakea velkajärjestelyä.

Elinkeinotoimintaansa yhä jatkavien yrittäjien osalta esityksessä ehdotetaan, että elinkeinotoiminnan pienimuotoisuuteen liittyvää velkajärjestelyn soveltamisalakriteeriä laajennettaisiin siten, että se kattaisi omaan tekemiseen perustuvan elinkeinotoiminnan lisäksi myös enintään kaksi ulkopuolista työntekijää työllistävän toiminnan. Tällöin velkajärjestelyn piiriin voisi päästä entistä useampi elinkeinotoimintaa yhä harjoittava yrittäjä.

Säännöstä velkajärjestelyn estymisestä väliaikaisesta syystä ei yllä esitetyllä tavalla enää sovellettaisi elinkeinotoiminnan yhteydessä velkaantuneisiin velallisiin, ja lisäksi sitä muutettaisiin muiden kuin elinkeinotoimintaa harjoittaneiden velallisten osalta siten, että olosuhteiden katsottaisiin vakiintuneen 18 kuukauden sijaan 12 kuukautta kestäneen työttömyyden jälkeen.

Kaikkien velallisten maksuohjelman aikaisen toimeentulon osalta esityksessä ehdotetaan, että velallisen maksuvarassa huomioitaviin välttämättömiin elinkustannuksiin tehtäisiin kertaluonteinen tasokorotus. Tasokorotusta ei ole vielä kertaakaan aiemmin tehty, joten velkajärjestelyn elinkustannusnormi on jäänyt jälkeen kustannusten yleisestä kehityksestä ja esimerkiksi toimeentulotuesta. Samalla normia päivitettäisiin siten, että jatkossa velallisen työmatkakustannukset otettaisiin huomioon velallisen maksuvarasta erikseen vähennettävänä menoeränä, mikä voisi edistää velallisten työssäkäyntiä.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan useita pienehköjä velkajärjestelymenettelyä joustavoittavia muutoksia.

5.2 Pääasialliset vaikutukset

5.2.1 Vaikutukset valtiontalouteen ja viranomaisten toimintaan

Esityksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on velkajärjestelyyn pääsyn helpottaminen. Tähän tähtäävien muutosten tekeminen todennäköisesti johtaa talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiden ja käräjäoikeuksiin toimitettavien velkajärjestelyhakemusten määrän maltilliseen kasvuun.

Toisaalta ehdotettujen muutosten vaikutukset eivät ole aivan suoraviivaisia. Hakemismääriin ja viranomaisresurssien tarpeeseen vaikuttavat esityksessä ehdotettujen muutosten lisäksi myös esimerkiksi muutoksiin liittyvä uutisointi ja aihepiirin käsittely julkisuudessa. Yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien velkajärjestely mahdollistettiin vuoden 2015 alussa, ja elinkeinonharjoittajien tekemien velkajärjestelyhakemusten määrä oli suurimmillaan pian uudistuksen voimaan tulon jälkeen. Hakemismäärät kääntyivät kuitenkin laskuun asiaan liittyneen julkisen huomion vähennyttyä, ja pitkällä aikavälillä elinkeinonharjoittajien tekemien velkajärjestelyhakemusten määrä on osoittautunut uudistusta valmistellessa arvioitua määrää merkittävästi pienemmäksi.

Esityksen vaikutuksesta velkajärjestelyhakemusten määrään on vaikea esittää tarkkaa arviota siitäkin syystä, että yrittäjien toimintaympäristö on koronavirusepidemian vuoksi täysin poikkeuksellinen, ja velkajärjestelyn kysyntä tulee todennäköisesti kasvamaan tämän esityksen sisällöstä riippumatta. Hakemusten määrän ja niihin liittyvien viranomaisresurssien tarpeen arvioidaan toisin sanoen kasvavan, mutta nimenomaan tästä esityksestä seuraavan kasvun, jota arvioidaan seuraavissa kappaleissa tarkemmin, odotetaan kokonaisuutena jäävän suhteellisen maltilliseksi. Tällä esityksellä ei siten arvioida olevan vaikutusta esimerkiksi talous- ja velkaneuvonnan tai tuomioistuinten määrärahatarpeeseen.

Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla elinkeinotoimintansa lopettaneiden velallisten velkajärjestelyyn pääsyn helpottamiseksi arvioidaan ensinnäkin olevan pikemmin menettelyä nopeuttava ja joustavoittava kuin menettelyjen määrää kasvattava vaikutus. Yhä jatkuvan elinkeinotoiminnan pienimuotoisuuteen liittyvän soveltamisalakriteerin laajentaminen tarkoittaa puolestaan sitä, että velkajärjestelyn soveltamisala kattaisi jatkossa joukon sellaisia elinkeinonharjoittajia, jotka eivät aiemmin ole kuuluneet velkajärjestelyn piiriin. Yritystoimintaa yhä harjoittavien elinkeinonharjoittajien osuus vel-

kajärjestelyä hakeneista velallisista on viime vuosina ollut erittäin pieni: maksukyvyttömyysrekisterin mukaan kesäkuun 2018 ja helmikuun 2021 välillä vireille tuli yhteensä 32 yksityishenkilön elinkeinotoiminnassa syntynyttä velkaa koskevaa velkajärjestelyä, kun kaikkia velkajärjestelyhakemuksia tehtiin yhteensä 3 870 kappaletta vuonna 2020, 3 441 kappaletta vuonna 2019 ja 4 555 kappaletta vuonna 2018.

Laajemmalla soveltamisalalla katettaisiin myös entistä mittavampaa elinkeinotoimintaa harjoittavia yrittäjiä, joiden velkajärjestelyt voivat olla talous- ja velkaneuvonnan sekä tuomioistuinten näkökulmasta kaikkein pienimuotoisinta elinkeinotoimintaa harjoittavien yrittäjien velkajärjestelyjä työllistävämpiä. Toisaalta kyseinen muutos tarkoittaa myös sitä, että velkajärjestelyn piiriin pääsee jatkossa myös sellaisia yrittäjävelallisia, jotka olisivat aiemmin voineet hakeutua ainoastaan yrityssaneeraukseen. Konkurssiassiamiehen toimistossa on seurattu vuosina 2015 ja 2016 aloitettuja yrityssaneerauksia, ja elinkeinonharjoittajien saneerauksia oli vuonna 2015 aloitetuista saneerauksista 46 kappaletta (14 prosenttia kaikista saneerauksista) ja vuonna 2016 aloitetuista saneerauksista 50 kappaletta (17 prosenttia kaikista saneerauksista). Osa elinkeinonharjoittajien tekemien velkajärjestelyhakemusten määrään odotetusta kasvusta saattaa siten näkyä elinkeinonharjoittajien tekemien yrityssaneeraushakemusten määrän laskuna. Velkajärjestelyhakemus ja -menettely yleensä työllistää käräjäoikeutta vähemmän kuin yrityssaneeraushakemus ja -menettely.

Velkajärjestelyvelallisen maksuvarassa huomioitavien elinkustannusten tason korottamisella arvioidaan olevan useita pienehköjä valtiontaloudellisia vaikutuksia. Tasokorotuksen myötä sosiaalietuuksiin turvautumisen tarve voi velallistalouksissa pienentyä, jos yhä useampi velallinen katsoo velkajärjestelyyn hakeutumisen realistiseksi vaihtoehdoksi myös järjestelyn aikaisen toimeentulonsa kannalta ja selviää entistä paremmin maksuohjelmastaan. Jos yhä useampi velallinen pystyy noudattamaan maksuohjelmaansa entistä paremmin, myös velkojien tarve periä velkajärjestelysaataviaan ulosottoteitse voi vähentyä. Voimaantumisen yhteydessä kyseinen muutos voi kannustaa optimoimaan velkajärjestelyhakemuksen tekemisen mahdollisimman otolliseen ajankohtaan ja siten heijastua hetkellisesti myös hakemusmääriin. Jos velallisen toimeentuloon tehtävät parannukset johtavat velkajärjestelyn suosion yleiseen kasvuun, muutoksella voi olla myös pitkäkestoisempaa vaikutusta velkajärjestelyhakemusten määrään.

Esityksessä ehdotetut menettelyä joustavoittavat muutokset olisivat viranomaisresurssien allokoinnin kannalta myönteisiä. Entistä joustavampaan ja yksinkertaisempaan menettelyyn tarvitsisi sitoa entistä vähemmän viranomaisresursseja ja kyseisiä resursseja voitaisiin käyttää entistä tarkoituksenmukaisemmin. Kun esityksessä ehdotetuilla muutoksilla kaiken kaikkiaan nopeutettaisiin elinkeinotoiminnassa velkaantuneiden yrittäjien pääsyä velattomaan uuteen alkun ja edistettäisiin elinkelpoisen yritys-

toiminnan jatkuvuutta, muutoksilla voidaan arvioida olevan myös välillisiä ja valtiontaloudellisesta näkökulmasta myönteisiä vaikutuksia muun muassa yrittäjyyteen, työllisyyteen ja verotuloihin.

5.2.2 Vaikutukset yrityksiin

Yritysvaikutusten näkökulmasta velkajärjestelylainsäädännön kohderyhmää ovat yritystoimintansa muodossa tai toisessa jo lopettaneet yrittäjät sekä yritystoimintansa yhä jatkavat yksityiset ammatin- tai elinkeinonharjoittajat. Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla edistettäisiin sekä entisten yrittäjien mahdollisuuksia uuteen velattomaan alkuun että toimintaa yhä harjoittavien yrittäjien mahdollisuuksia selvittää velkaongelmat ja jatkaa elinkelpoista yritystoimintaa. Entistä suoraviivaisemmin saavutettavissa oleva velkajärjestely voisi kaiken kaikkiaan pienentää yritysriskin kantamiseen liittyvää huolta ja siten edistää yrittäjyyttä.

Menettelyn kulun ja kustannusten näkökulmasta yrityssaneeraus on usein raskaampi ja kalliimpi menettely kuin velkajärjestely. Velkajärjestelyn soveltamisalan laajentaminen yrittäjän omaan toimintaan perustuvien yritysten lisäksi myös enintään kaksi ulkopuolista työntekijää työllistäviin yrityksiin toisi yhä useammalle yrittäjälle entistä edullisemmän ja siten realistisemmän vaihtoehdon velkaongelmiensa ratkaisemiseen. Tilastokeskuksen vuoden 2018 yritystilastojen mukaan luonnollisen henkilön yrityksiä oli yhteensä 156 784 kappaletta, joista 97 354 yritystä ei työllistänyt yhtään henkilöä yrittäjän lisäksi, 45 249 yritystä työllisti yhden henkilön, 9 261 yritystä työllisti kaksi henkilöä ja 2 255 yritystä työllisti kolme henkilöä. Tätä enemmän henkilöitä työllistäviä luonnollisen henkilön yrityksiä oli 2 665. Uudistuksen myötä velkajärjestelyn soveltamisala kattaisi jatkossa valtaosan myös ulkopuolisia työntekijöitä työllistävistä elinkeinonharjoittajista.

Teoriassa lienee mahdollista, että soveltamisalan ulkopuolelle jäävissä rajatapauksissa yrittäjälle syntyisi motiivi tehdä irtisanomisia täyttääkseen työntekijämäärään sidotun pienimuotoisuuden kriteerin. Tarkastelujakson pituuden (keskimääräinen työllistävyys viimeksi päättyneen tilikauden aikana) voidaan kuitenkin katsoa ehkäisevän hätäisiä ja keinotekoisia ratkaisuja. Kun velkajärjestelyn soveltamisala laajenisi yrittäjän itsensä lisäksi myös ulkopuolisia työntekijöitä työllistäviin elinkeinonharjoittajiin, ehdotuksen vaikutus työllisyyteen voidaan nähdä kokonaisuutena arvioiden myönteisenä.

Muiden yritysten kuin enintään kaksi ulkopuolista työntekijää työllistävien elinkeinonharjoittajien näkökulmasta ainoa velkojen järjestelyyn käytettävissä oleva menettely olisi muutoksen jälkeenkin yhä yrityssaneeraus. Pienyrityksiin sovellettaisiin siten osin

erilaisia säännöksiä niiden yritysmuodosta riippuen. Yrityssaneerauslakiin valmisteluaan kuitenkin samoja tavoitteita heijastelevia muutoksia rinnakkain tämän valmistelutyön kanssa.

5.2.3 Vaikutukset velallisten ja velkojen asemaan

Esityksessä ehdotetut muutokset muun muassa velkajärjestelyyn pääsyn helpottamiseksi, tiettyjen menettelyn edellytysten ja esteiden joustavoittamiseksi, nollaohjelmien keston lyhentämiseksi ja välttämättömien elinkustannusten tason korottamiseksi ovat velallisten kannalta lähtökohtaisesti myönteisiä. Muutosten seurauksena velkajärjestely olisi velallisille entistä paremmin saavutettavissa oleva keino velkaongelmien ratkaisuun.

Velkajärjestelymahdollisuuden avautuminen yhä useammalle elinkeinonharjoittajavelalliselle tarkoittaa toisaalta myös sitä, että yhä useammin tulee arvioitavaksi, onko velkajärjestely velallisen käytettävissä olevista vaihtoehdoista tämän tilanteeseen kaikkein sopivin. Esityksessä ehdotetaan mekanismeja myös velkojen turvaksi tällaisissa tilanteissa. Esimerkiksi konkurssivertailu voitaisiin tehdä entistä aikaisemmassa vaiheessa väärin menettelyvalintojen välttämiseksi.

Saman velallisen aiempaan velkajärjestelyyn liittyvän esteperusteen voimassaolon lyhentämisen myötä yksi pysyvimmistä velkajärjestelyn myöntämisen esteistä lievennyisi. Toisaalta uutta velkajärjestelyä on voitu jo nyt hakea painavien syiden nojalla esteperusteesta huolimatta, joten muutos voi vaikuttaa velallisten ja velkojen asemaan myös siten, ettei uutta velkajärjestelyä välttämättä enää haeta tai myönnetä yhtä nopeasti aiemman velkajärjestelyn jälkeen, kun tiedossa on myös täsmällinen aikaraja, jonka kuluttua kyseinen esteperuste lakkaa olemasta voimassa. Koska aikaraja asetettaisiin pitkäksi, velkajärjestely ei muodostuisi liian usein käytettävissä olevaksi keinoksi korjata velkaongelmat ja vapautua velkavastuusta.

Nollaohjelmien keston lyhentäminen kolmen vuoden mittaisiksi tarkoittaisi yhä useammalle velalliselle mahdollisuutta vapautua veloistaan ja päästä uuteen alkuun entistä nopeammin. Nollaohjelman saaneelta velalliselta puuttuu maksukyky ohjelman vahvistamishetkellä, joten velkojille ei lähtökohtaisesti ole odotettavissa maksusuorituksia lukuun ottamatta mahdollisia lisäsuorituksia ja satunnaisia tapahtumia, kuten perintöä. Lisäsuoritusvelvollisuuden euromääräisestä merkityksestä velkojille ohjelman kahden viimeisimmän vuoden aikana ei ole ollut saatavissa tietoa. Nollaohjelmien keston lyhentämisellä ei kuitenkaan arvioida olevan merkittävää velkojen asemaa heikentävää vaikutusta. Ehdotus myös vähentäisi velkojen valvontatyötä siltä osin, että mahdollista lisäsuoritusvelvollisuutta valvottaisiin viiden vuoden sijasta kolmen vuoden ajan.

Menettelynaikaisen maksuvarakertymän tilitysvelvollisuudesta luopuminen tarkoittaisi velkojille maksettavien suoritusten määrän vähentymistä. Toisaalta merkittävää velkojille tilitettävää maksuvarasäästöä ei nykyäänkään kerry automaattisesti, vaan säästön kertymiseen ja siihen perustuvan suorituksen saamiseen liittyy velkojan näkökulmasta aina epävarmuustekijöitä. Velallisten kannalta muutos edesauttaisi maksuohjelmasta selviytymistä ja estäisi tilitysvelvollisuudesta johtuvat maksuohjelman pitkittymiset. Samalla muutos parantaisi myös velallisten yhdenvertaisuutta, kun menettelyllisillä seikoilla, joihin velalliset eivät välttämättä itse voi vaikuttaa, ei olisi enää merkitystä maksuvelvollisuuden määräytymisen kannalta.

Taloudellisen tilanteen korjaaminen velkajärjestelyn avulla kestää yleensä vähintään kolme vuotta ja vaikuttaa velallistalouksien taloudellisiin olosuhteisiin merkittävästi koko maksuohjelman ajan. Tilastokeskuksen mukaan esimerkiksi vuonna 2019 vahvistettiin 15 kappaletta 0–2 vuoden pituisia maksuohjelmia, 1 039 kappaletta 3 vuoden pituisia maksuohjelmia, 341 kappaletta 4 vuoden pituisia maksuohjelmia, 1 347 kappaletta 5 vuoden pituisia maksuohjelmia, 323 kappaletta 6–10 vuoden pituisia maksuohjelmia ja 100 kappaletta 11–15 vuoden pituisia maksuohjelmia. Maksuohjelman kesto ei ollut tiedossa/tilastoitavissa 81 tapauksessa. Tasokorotuksen tekeminen velkajärjestelyvelallisen maksuvarassa huomiotaviin välttämättömiin elinkustannuksiin pienentäisi velallisen laskennallista maksuvaraa ja siten vähentäisi velkojille maksettavien suoritusten määrää mutta kohentaisi velallistalouksien perustoimeentuloa maksuohjelman aikana ja edistäisi siten maksuohjelmista selviämistä. Maksuohjelman noudattaminen suunnitellun mukaisesti on sekä velallisten että velkojen etu. Ehdotetusta tasokorotuksesta johtuva lasku velallisen laskennalliseen maksuvaraan ja toisaalta nousu velallistalouden käytettävissä olevaan kuukausibudjettiin olisi 65 euroa kuukaudessa yksinasuvan velallisen osalta ja 55 euroa kuukaudessa yhteistaloudessa asuvan velallisen osalta. Vastaava euromääräinen lisäys velallisen kanssa samassa taloudessa asuvien lasten mukaan määriteltäviin välttämättömiin elinkustannuksiin olisi 46 euroa kuukaudessa jokaisen yli 17-vuotiaan lapsen osalta, 42 euroa kuukaudessa kahden vanhimman alle 17-vuotiaan lapsen osalta ja 39 euroa kuukaudessa kolmanneksi vanhimman ja sitä nuorempien alle 17-vuotiaiden lasten osalta. Esimerkiksi kahden vanhemman ja yhden nuoren lapsen taloudessa muutos merkitisi vuositasolla 1 164 euron suuruista vähennystä velallisen laskennalliseen maksuvaraan ja vastaavan suuruista lisäystä velallistalouden käytettävissä olevaan budjettiin. Velallisten maksumoraalin ja ohjelman pitkäjänteisen suorittamisen kannalta on perusteltua, että velallinen tosiasiallisesti pystyy tulemaan toimeen kuukausittain käteen jäävällä rahamäärällä.

Tasokorotus saattaa myös lisätä toistuvaistulon ulosmittauksen piirissä olevien velallisten kiinnostusta hakeutua velkajärjestelyyn. Yleisellä tasolla ei voida tehdä laskelmia siitä, paljonko kummassakin järjestelmässä velalliselle jää velkojen maksun jäl-

keen käteen, sillä ulosmittauksessa ulosmitattava rahamäärä määräytyy kaavamaisesti ja velkajärjestelyssä velallisen yksilöllisen tilanteen mukaan. Kussakin tilanteessa käteen jäävä rahamäärä vaikuttaa merkittävästi velkajärjestelyn houkuttelevuuteen. Velkajärjestelyn tulisi olla ensisijainen vaihtoehto pitkäaikaisten velkaongelmien hoidossa. Myös käynnissä olevassa ennakoidun talousneuvonnan hankkeessa on tavoitteena ohjata ulosotosta talous- ja velkaneuvontaan velallisia, jotka voisivat hyötyä talous- ja velkaneuvonnan palveluista, kuten avustamisesta velkajärjestelyyn hakeutumisessa. Samanaikaisesti esitykseen ei sisälly maksumoraalia heikentäviä muutosehdotuksia esimerkiksi velkajärjestelyyn pääsemisen esteisiin.

6 Muut toteuttamisvaihtoehdot

6.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että maksukyvyttömiksi ajautuneilla rehellisillä yrittäjillä on mahdollisuus ainakin yhteen menettelyyn, joka voi johtaa täysimittaiseen veloista vapautumiseen. Maksukyvyttömän yrittäjän tulisi vapautua velkavastuustaan enintään kolmen vuoden pituisen maksuohjelman suorittamisen jälkeen tai kolmessa vuodessa konkurssiin asettamisesta. Jäsenvaltioilla on siten mahdollisuus valita, kumman menettelyn kautta velkavastuusta vapautuminen kansallisen lainsäädännön mukaan tapahtuu.

Suomessa elinkeinotoimintansa vuoksi velkaantunut yrittäjä voi vapautua velkavastuusta yksityishenkilön velkajärjestelyn kautta. Sen sijaan konkurssilla ei Suomen järjestelmässä ole veloista vapauttavaa vaikutusta, vaan konkurssin läpikäynyt velallinen vastaa edelleen niistä konkurssisaatavista, joille ei konkurssissa kertynyt täyttä suoritusta. Lainsäädännön kehittämisen yhteydessä ja julkisessa keskustelussa on kuitenkin aika ajoin ollut esillä kysymys siitä, tulisiko etenkin konkurssin tehneiden yrittäjien uuden mahdollisuuden edistämiseksi ottaa käyttöön niin sanottu henkilökohtainen konkurssi, jolla olisi myös jäännösveloista vapauttava vaikutus.

Yksi tällaisen menettelyn vahvuuksista voisi olla sen suoraviivaisuus verrattuna konkurssin jälkeen erikseen haettavaan veloistavapauttamismenettelyyn. Toisaalta henkilökohtaiseen konkurssiin liittyy myös useita monimutkaisia haasteita. Velallisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta arvioituna henkilökohtaisen konkurssin soveltamisalaa ei lähtökohtaisesti voitaisi rajata ainoastaan yrittäjiin. Soveltamisalaltaan hyvin kattavalla henkilökohtaisella konkurssilla, jossa velallinen käytännössä vapautuisi veloistaan käyttämättä lainkaan ansaintakykyään velkojensa hyväksi, voisi puolestaan olla haitallisia vaikutuksia rahoituksen hintaan ja ehtoihin ja se voisi siten hankaloittaa sekä yritystoiminnan aloittamista että sen jatkamista esimerkiksi taloudellisten vaikeuksien yli. Tällaisen järjestelmän käyttöönoton todelliset vaikutukset saattaisivat siten muodostua järjestelmän sinänsä myönteisten tavoitteiden kanssa vastakkaisiksi.

Myös monet muut henkilökohtaisen konkurssin yksityiskohdat ovat jo teoriassa hyvin vaikeita kysymyksiä. Tällaisia ovat esimerkiksi menettelyyn pääsyn edellytykset ja esteet, menettelyn piiriin kuuluvien velkatyyppien määrittely, menettelyn kestäessä tai sen jälkeen tapahtuva velallisen taloudellisen tilanteen paraneminen suhteessa veloista vapautumiseen ja velkojien maksunsaantioikeuteen sekä erilaisten velkojien

keskinäinen asema ottaen huomioon, että harvalla velallisella on muuta kuin vakuudeksi asetettua omaisuutta maksukyvyttömyystilanteessa.

Oikeusministeriön toimeksiannosta on viimeksi vuonna 2018 selvitetty, miten elinkeinotoiminnan vuoksi velkaantunut yrittäjä voi vapautua henkilökohtaisesta velkavastuusta eräiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden sekä Yhdysvaltain lainsäädännön mukaan (Yrittäjän uusi mahdollisuus – kansainvälinen vertailu, Oikeusministeriön julkaisu 5/2018). Vertailussa ei otettu kantaa siihen, tulisiko kansallista makukyvyttömyyslainsäädäntöä uudistaa, vaan se toteutettiin ennen kaikkea asiaa koskevien jatkoselvitysten tueksi.

Vertailussa havaittiin, että kaikista veloista vapauttavaa yksityisvelallisen konkurssimenettelyä ei tunneta missään vertailun kohdemaassa. Muutamissa vertailun kohdemaissa velallisen on mahdollista vapautua jäännösvelkavastuusta konkurssimenettelyn kautta tiettyjen velkojen osalta, mutta vapautumista on rajoitettu velkatyypeittäin. Pääsääntöisesti velkavastuusta vapautuminen on vertailun kohdemaissa toteutettu maksuohjelmaan perustuvan menettelyn kautta joko konkurssimenettelyyn liittyvässä mutta käytännössä siitä erillisessä veloistavapauttamismenettelyssä taikka suomalaista yksityishenkilön velkajärjestelyä vastaavassa menettelyssä, jolla ei ole välitöntä yhteyttä konkurssimenettelyyn.

Vertailusta kerättyssä lausuntopalautteessa (Yrittäjän uusi mahdollisuus – kansainvälinen vertailu. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön julkaisu 38/2018) Suomen nykyistä oikeustilaa pidettiin lähtökohtaisesti riittävänä yrittäjän velkavastuusta vapautumisen kannalta. Lausunnoissa nostettiin esiin joitakin velkajärjestelymenettelyä koskevia muutostarpeita, mutta enemmistö asiaan kantaa ottaneista lausunnonantajista suhtautui kielteisesti siihen, että yrittäjä voisi vapautua henkilökohtaisesta velkavastuustaan konkurssimenettelyn yhteydessä. Yrittäjän uuden mahdollisuuden pääasiallisten esteiden ja hidasteiden katsottiin myös liittyvän pitkälti muihin tekijöihin kuin varsinaiseen veloista vapautumista koskevaan lainsäädäntöön, kuten liian myöhäisessä vaiheessa aloitettuihin velkaongelmien ratkaisutoimenpiteisiin ja maksuvaikeuksiin liittyvään häpeään.

Jäsenvaltioille annetun harkintavallan puitteissa direktiivi on mahdollista panna täytäntöön suhteellisin pienin lainsäädäntömuutoksin, sillä yksityishenkilön velkajärjestelyä koskeva lainsäädäntö on jo nykyisellään pitkälti direktiivin tavoitteiden mukainen. Veloista vapautumista koskevan lainsäädännön perinpohjaisemmaksi uudistamiseksi ei ole olemassa myöskään selkeää kansallisista lähtökohdista nousevaa tarvetta. Nykymuotoisen ja pääasiassa toimivana pidetyn menettelyn parantaminen voidaan siten nähdä kokonaan uudenlaisen menettelyn luomista selkeämpänä ja suoraviivaisempana keinona direktiivin panemiseksi täytäntöön ja hallitusohjelmakirjausten toteuttamiseksi.

6.2 Muiden jäsenvaltioiden suunnitelmat tai toteuttamat keinot

Saksa

Maksukyvyyttömyysdirektiivin veloista vapauttamista koskeva III osasto on pantu Saksassa täytäntöön lailla (*Gesetz zur weiteren Verkürzung des Restschuldbefreiungsverfahrens*), joka soveltuu takautuvasti menettelyihin, joita on haettu 1.10.2020 lähtien.

Uudella lailla veloista vapauttamisen määräaika lyhennettiin aiemman pääsäännön mukaisesta kuudesta vuodesta kolmeen vuoteen. Aiemmin voimassa olleen lainsäädännön mukaan kolmen vuoden määräaika oli mahdollinen ainoastaan, jos velallinen suoritti menettelykustannukset ja veloille vähintään 35 prosentin jako-osuuden. Kyseiset lisäedellytykset on myös poistettu.

Sellaisille velkajärjestelyille, joita on haettu 17.12.2019 ja 30.9.2020 välisenä aikana, on myös säädetty eräänlainen siirtymäjärjestely. Tänä siirtymäaikana veloista vapauttamisen määräaika lyhenee niin monta täyttä kuukautta kuin mitä maksukyvyyttömyysdirektiivin hyväksymisen (16.7.2019) ja velkajärjestelyhakemuksen jättämisen välissä on kulunut. Takautuvaa soveltamista perustellaan erityisesti sillä, että myös koronaviiruspandemian johdosta maksuvaikeuksiin joutuneet pystyisivät hyötymään lyhyemmästä määräajasta.

Perustelujen mukaan valmisteluvaiheessa harkittiin helpotusten rajaamista koskemaan vain elinkeinotoimintaa harjoittaneita luonnollisia henkilöitä. Tällaiseen ratkaisuun ei kuitenkaan päädytty, koska elinkeinonharjoittajien ja muiden luonnollisten henkilöiden erottaminen on vierasta Saksan nykyiselle järjestelmälle ja voisi johtaa rajanveto-ongelmiin ja luoda oikeudellista epävarmuutta. Perustelujen mukaan kuluttajiin sovellettavalle pidemmälle määräajalle ei ole perusteita myöskään siitä syystä, että valtaosalla kuluttajavelallisista ei ole omaisuutta tai tuloja eivätkä velkojat siten saisi jako-osuuksia edes kuuden vuoden määräajan kuluessa. Lisäksi perusteluissa huomautetaan, etteivät aikaisemmin toteutetut helpotukset ole pelätyllä tavalla lisänneet kevytmielistä velkaantumista tai väärinkäytöksiä.

Perustelujen mukaan pääsäännön mukaisen määräajan lyhentäminen ei saisi johtaa siihen, että velallinen pääsisi nykyistä nopeammin uudestaan veloistavapauttamismenettelyyn. Tästä syystä uudella lailla säädetään siitä, että aikaisempi veloistavapauttamismenettely estää uuden menettelyn aiemmin sovelletun kymmenen vuoden sijaan

11 vuoden ajaksi. Tällä vuoden pidennyksellä on tarkoitus hyvittää veloista vapauttamisen määräaikaan tehtyä kolmen vuoden lyhennystä. Uudessa menettelyssä veloista vapautumisen määräaika on viisi vuotta.

Yksinomaan maksukyvyttömyyteen perustuvat elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellot lakkaavat jatkossa automaattisesti samalla kun veloista vapauttamisen myöntäminen tulee voimaan määräajan päättyessä. Sen sijaan luvanvaraiseen elinkeinotoimintaan on jatkossakin haettava uusi lupa.

Ruotsi

Ruotsin oikeusministeriö julkaisi 22.2.2021 muistion maksukyvyttömyysdirektiivin veloista vapauttamista koskevan III osaston ja maksukyvyttömyysmenettelyjen tehostamista koskevan IV osaston edellyttämistä kansallisista täytäntöönpanotoimista (<https://regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2021/02/ds-20216/>). Muistiota koskeva kuuleminen on käynnissä ja jatkuu 24.5.2021 asti. Muutosten on ehdotettu tulevan voimaan 1.4.2022.

Ruotsissa yksityishenkilön velkajärjestelystä säädetään laissa 2016:675 (*skuldsaneringslagen*) ja yrittäjien velkajärjestelystä laissa 2016:676 (*lagen om skuldsanering för företagare*). Uudistetut lait tulivat Ruotsissa voimaan noin viisi vuotta sitten ja yrittäjiä koskevan erillissäätelyn tavoitteet olivat pitkälti yhteneväiset direktiivin tavoitteiden kanssa. Näistä syistä lakiin ehdotetaan tässä vaiheessa tehtävän vain direktiivin täytäntöönpanon kannalta välttämättömät muutokset. Muistiossa ehdotetaan lähinnä pienehköjä selvennyksiä velkajärjestelyä koskeviin sääntöihin.

Voimassa olevan lain mukaan velkajärjestely voidaan myöntää sekä entisille että liike-toimintaa yhä harjoittaville yrittäjille. Edellytyksenä on muun muassa se, että velallinen on kykenemätön maksamaan velkojaan (*gäldenären inte rätteligen kan betala sina skulder*) ja että maksukyvyttömyyden voidaan olosuhteet huomioon ottaen odottaa jatkuvan myös lähitulevaisuudessa. Edellytyksen voimassa olevaan sanamuotoon ehdotetaan direktiivin johdosta pientä täsmennystä, mutta edellytyksen varsinaista sisältöä ei ehdotuksesta huolimatta ole tarkoitus muuttaa. Jatkossa edellytyksen peruslähtökohta olisi, että velallinen on maksukyvytön (*gäldenären är insolvent*), minkä lisäksi velallisen olisi oltava niin velkaantunut, ettei hänellä olosuhteet huomioon ottaen voida odottaa olevan kykyä maksaa velkojaan myöskään lähitulevaisuudessa. Muistion mukaan ehdotettu muotoilu olisi paremmin linjassa direktiivissä omaksutun käsitteistön kanssa mutta pitäisi samalla kiinni siitä kansallisesti tärkeästä lähtökohdasta, jonka mukaan velkajärjestelyn kohderyhmää ovat etenkin vakavista ja pysyvistä velkaongelmista kärsivät velalliset. Sääntelyn johdonmukaisuuden vuoksi samansisältöinen täsmennys tehtäisiin molempiin velkajärjestelylakeihin.

Jotta velkajärjestely voidaan voimassa olevan lain mukaan myöntää entiselle yrittäjälle, edellytetään lisäksi, että hänen velkojensa on pääasiassa liittyttävä hänen aiemmin harjoittamaansa liiketoimintaan. Jotta edellytys täyttyy, liiketoiminnasta aiheutuneiden velkojen on lain esitöiden mukaan muodostettava jopa 70 prosenttia velallisen koko velkataakasta. Tällaisen rajan kategorisesta soveltamisesta ehdotetaan direktiivin johdosta luovuttavan. Jatkossa velkajärjestely voitaisiin myöntää myös sellaiselle entiselle yrittäjälle, joka ei täytä tätä niin kutsuttua pääasiallisuusvaatimusta, jos hänen aiemmin harjoittamaansa liiketoimintaan liittyvä velkataakka on kuitenkin riittävän suuri täyttämään velkajärjestelyn myöntämistä koskevan yleisen edellytyksen.

Muilta osin ruotsalaisen velkajärjestelylainsäädännön katsotaan jo nyt täyttävän direktiivin mukaiset vaatimukset. Muistiossa käsitellään myös muutamia kansallisista lähtökohdista johtuvia ja luonteeltaan melko teknisiä muutosehdotuksia, jotka eivät liity direktiiviin.

Viro

Virossa on käynnissä laaja maksukyvyttömyyslainsäädännön uudistamishanke. Hankkeen ensimmäiseen vaiheeseen kuuluneet konkurssilain uudistukset tulivat voimaan vuoden 2021 alussa ja hankkeen toiseen vaiheeseen kuuluvat saneeraus-, velkajärjestely- ja veloistavapauttamislainsäädännön uudistamista koskevat ehdotukset julkaistiin maaliskuussa 2021 (<https://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika/parem-oigusloome/maksejouetusoiiguse-revisjon>). Esitysluonnoksessa ehdotetaan sekä direktiivin edellyttämiä että kansallisista lähtökohdista tarpeellisiksi katsottuja muutoksia, ja sen valmistelussa on hyödynnetty Viron oikeusministeriön asettaman ulkopuolisen asiantuntijaryhmän laatimaa muistiota maksukyvyttömyyslainsäädännön kehittämisvaihtoehtoista. Muutokset tulisivat esitysluonnoksen mukaan voimaan 1.1.2022.

Viron voimassa oleva konkurssilaki (*pankrotiseadus*, 22.1.2003) sisältää varsinaisen konkurssimenettelyn lisäksi säännökset henkilökohtaisen konkurssin tehneille yksityisvelallisille tarkoitetusta erillisestä veloistavapauttamismenettelystä. Konkurssilain lisäksi voimassa on erillinen velkajärjestelylaki (*võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus*, 7.11.2010), jonka mukaisen menettelyn tarkoituksena on järjestellä velat niin, että velallisen konkurssi voidaan välttää. Kummassakaan menettelyssä ei lähtökohtaisesti tehdä eroa yrittäjä- ja kuluttajavelallisten välillä.

Esitysluonnoksen mukaan voimassa oleva velkajärjestelylaki korvattaisiin kokonaan uudella luonnollisen henkilön maksukyvyttömyyslailla (*füüsilise isiku maksejõuetuse seadus*), jossa säädettäisiin luonnollisen henkilön maksukyvyttömyysmenettelyyn ha-

keutumisesta, menettelyn valinnasta sekä velkajärjestelymenettelyn ja veloistavapauttamismenettelyn sisällöstä. Luonnollisen henkilön konkurssia koskeva sääntely jäisi nykyiseen konkurssilakiin.

Jatkossa jokaiseen menettelyyn hakeuduttaisiin yhdenmukaisella tavalla, sillä luonnollinen henkilö esittäisi tuomioistuimelle yhden maksukyvyttömyyshakemuksen, jonka perusteella voitaisiin aloittaa joko konkurssi- ja veloistavapauttamismenettely tai velkajärjestelymenettely. Konkurssi- ja veloistavapauttamismenettely olisi yksinkertaistustasi käytettävissä pysyvän maksukyvyttömyyden tilanteissa ja velkajärjestelymenettely tilapäisen maksukyvyttömyyden tilanteissa. Myös velallisille tarjottavaa velkaneuvontaa lisättäisiin ja sen roolia menettelynvalinnassa korostettaisiin. Tarkoitus on, että maksukyvyttömyyshakemuksen esittänyt velallinen voisi kartoittaa taloudellinen tilanteensa velkaneuvojan avulla, ja kartoituksella päästäisiin selville siitä, mikä eri menettelyvaihtoehdoista olisi velallisen ja tämän velkojen kannalta sopivin. Uudistuksen tavoitteena on madaltaa velallisten kynnystä hakea apua velkaongelmiinsa ja lisätä velkajärjestelymenettelyn suosiota. Velkajärjestelyyn pääsyä on pidetty velallisen kannalta liian monimutkaisena, ja menettely on jäänyt velallisille melko tuntemattomaksi vaihtoehdoksi paremmin tunnetun ja helpommin haettavissa olevan konkurssin rinnalla.

Voimassa olevan konkurssilain mukaan veloista vapautuminen kestää pääsääntöisesti viisi vuotta konkurssimenettelyn päättymisestä ja veloistavapauttamismenettelyn alkamisesta lukien. Tietyin edellytyksin aikaa voidaan lyhentää kolmeen vuoteen tai pidentää seitsemään vuoteen. Esitysluonnoksen mukaan menettelyn normaalikestoa lyhennettäisiin enintään kolmeen vuoteen ja veloista vapautumiseen kuluva aika laskettaisiin jatkossa jo velallisen konkurssiin asettamisesta lukien. Uudesta normaalikestosta voitaisiin kuitenkin yhä poiketa niin, että veloistavapauttamismenettely voisi erityisistä syistä kestää myös vähemmän kuin kolme vuotta tai sen kestoa voitaisiin jatkaa enintään yhdellä vuodella yhteensä neljään vuoteen. Velkajärjestelyn osalta voimassa oleva laki ei sisällä eikä uuteen lakiin tässä yhteydessä ehdoteta säännöksiä velkajärjestelyohjelman kestosta.

Aiemmin voimassa olleen lainsäädännön mukaan luonnollinen henkilö asetettiin suoraan konkurssilain nojalla liiketoimintakielloon konkurssimenettelyn ajaksi. Automaattisesta kiellosta luovuttiin tammikuussa 2021 voimaan tulleen konkurssilain uudistuksen yhteydessä, ja nykyisin tuomioistuin voi päättää kiellon asettamisesta tapauskohtaisesti. Kun uudessa esitysluonnoksessa ehdotetaan, että jatkossa veloista vapautumiseen kuluva aika laskettaisiin jo konkurssimenettelyn alusta alkaen, konkurssi- ja veloistavapauttamismenettelyt tulisivat käytännössä olemaan ajallisesti päällekkäisiä. Sellaisten tilanteiden välttämiseksi, joissa liiketoimintakiellon kesto voisi todellisuudessa muodostua veloista vapautumiseen kuluvaan aikaan pidemmäksi, konkurssilakiin

ehdotetaan uutta täsmennystä, jonka mukaan tapauskohtaisestikaan asetettu liiketointikielto ei saisi kestää veloista vapautumista pidempään.

Muut valtiot

Muiden valtioiden nykyisiä veloistavapauttamismenettelyjä on kuvattu kattavasti yrittäjän uutta mahdollisuutta koskevassa kansainvälisessä vertailussa ([Yrittäjän uusi mahdollisuus. Kansainvälinen vertailu. Oikeusministeriön julkaisu 5/2018](#)).

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä

3 luku Velkajärjestelyn aloittaminen

9 §. *Velkajärjestelyn edellytykset.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tekninen muutos, jolla momentin loppukappale siirrettäisiin osaksi johdantokappaletta.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin direktiivin edellyttämä säännös, jonka mukaan velkajärjestely voitaisiin 1 momentin estämättä myöntää myös maksukyvyttömälle velalliselle, jolla on hänen aiemmin harjoittamaansa elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja. Momentin nojalla myönnettävän velkajärjestelyn edellytyksenä olisi ensinnäkin velallisen maksukyvyttömyys. Maksukyvyttömyys määritellään 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa, eikä siihen ehdoteta muutoksia. Edellytyksen täyttymistä arvioitaisiin siten nykyisen soveltamiskäytännön mukaisesti.

Maksukyvyttömyyden lisäksi 2 momentissa edellytettäisiin, että velallinen on aiemmin harjoittanut elinkeinotoimintaa. Velallisen on tullut itse toimia yrittäjänä elinkeinotoiminnassa, joka on lopetettu ennen velkajärjestelyasian vireilletuloa. Sillä ei ole merkitystä, missä yhtiömuodossa toimintaa on harjoitettu. Velallinen olisi voinut harjoittaa elinkeinotoimintaa yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana, avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä taikka osakeyhtiön johtoon kuuluvana osakkeenomistajana. Elinkeinotoiminnan lopettamisella tarkoitettaisiin sitä, että yrityksen toiminta on tosiasiallisesti kokonaisuudessaan lopetettu. Elinkeinotoiminta olisi voinut päättyä konkurssin seurauksena, mutta kyse voisi olla myös muulla tavoin tapahtuneesta toiminnan tosiasiallisesta loppumisesta.

Ehdotetun 2 momentin soveltuminen edellyttäisi myös, että velkajärjestelyn piiriin kuuluvat velat tai osa veloista liittyy lopetettuun elinkeinotoimintaan. Elinkeinotoiminnasta johtuvien velkojen ei kuitenkaan tarvitsisi muodostaa pääosaa tai muutakaan tiettyä määrää osaa velallisen veloista, vaan säännöksen soveltumiseen riittäisi vähäisempikin elinkeinotoimintaan liittyvä velka.

Toisin kuin 1 momentissa, ehdotetussa säännöksessä ei annettaisi itsenäistä merkitystä sille, kykeneekö velallinen kohtuudella parantamaan maksukykyään selviytyäkseen veloistaan aiheutuvista menoista. Arvioinnissa ei siten otettaisi huomioon esimerkiksi velallisen mahdollisuuksia uuden elinkeinotoiminnan aloittamiseen. Uutta

elinkeinotoimintaa harjoittavan velallisen ei tarvitsisi siirtyä tekemään palkkatyötä parantaakseen maksukykyään, ellei tällaista voida häneltä kohtuudella edellyttää hänen myötävaikutusvelvollisuutensa nojalla.

Velallinen voisi harjoittaa elinkeinotoimintaa hakiessaan velkajärjestelyä, mutta jatkuvaa toimintaan liittyviä velkoja koskeva velkajärjestely voitaisiin myöntää jatkossakin ainoastaan pykälän 1 momentin edellytysten ja lain 7 luvun lisäedellytysten nojalla.

9 a §. *Velkajärjestelyn estyminen väliaikaisesta syystä.* Pykälän 1 momentissa on säännös velkajärjestelyn estymisestä väliaikaisesta syystä silloin, kun velallinen on työtön. Säännöksessä on asetettu enimmäismääräaika sille, milloin velallisen työttömyydestä johtuvan maksuvaran puutteen tai vähäisyyden katsotaan muuttuvan väliaikaisesta pysyväksi eikä velkajärjestely enää esty 9 a §:n nojalla. Säännöstä muutettaisiin siten, että yli 18 kuukauden sijasta yli 12 kuukauden työttömyyttä ei pidettäisi väliaikaisena. Vuoden pituisen työttömyyden jälkeen velkajärjestelyä ei siten voitaisi jättää myöntämättä sillä perusteella, että työttömyysjakson aikana työmarkkinoiden käytettävissä ollut velallinen voisi mahdollisesti työllistyä tulevaisuudessa. Kuten nykyisinkin, velkajärjestely voitaisiin myöntää jo aikaisemmin, jos työllistymisestä huolimatta velallisella ei olisi maksuvaraa tai sitä olisi vain vähäisenä pidettävä määrä.

Pykälän 2 momentissa säädetään 1 momenttia koskevasta soveltamisalarajauksesta. Yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana elinkeinotoimintaa harjoittavan velallisen ohella 2 momentin säännöksen piiriin lisättäisiin velallinen, jolla on hänen aiemmin harjoittamaansa elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja. Tällaisen velallisen velkajärjestely ei enää estyisi sen vuoksi, että hänellä ei ole maksuvaraa väliaikaisena pidettävästä syystä tai hän ei sellaisen syyn vuoksi kykene maksuvarallaan maksamaan tavallisia velkojaan vähäisenä pidettävää määrää enempää. Velkajärjestely voitaisiin siten myöntää aiemmin elinkeinotoimintaa harjoittaneelle velalliselle siitä huolimatta, että hänen tulotasonsa ei ole vakiintunut.

Ehdotetun säännöksen soveltumisen kannalta merkitystä ei olisi sillä, minkä 9 §:n mukaisen edellytyksen nojalla velkajärjestely myönnettäisiin. Vaikka on ennakoitavissa, että kyseisissä tapauksissa velkajärjestely aloitettaisiin useimmiten ehdotetun 9 §:n 2 momentin nojalla, 9 a §:n 1 momentin soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät jatkossa myös 9 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen sosiaalisen suoritusesteen tai 2 kohdan mukaisten painavien perusteiden nojalla aloitetut menettelyt, jos velallinen on harjoittanut elinkeinotoimintaa ja hänellä on tähän toimintaan liittyviä velkoja, mutta hän on lopettanut toiminnan ennen velkajärjestelyyn hakeutumista.

10 §. *Velkajärjestelyn yleiset esteet.* Pykälän 9 kohta ehdotetaan kumottavaksi. Velkajärjestely ei näin ollen jatkossa estyisi pelkästään sen vuoksi, että on perusteltua syytä olettaa, että velallinen ei tulisi noudattamaan maksuohjelmaa. Esteperusteen

poistaminen on direktiivin tavoitteiden mukaista. Esteperuste on tullut käytännössä hyvin harvoin sovellettavaksi eikä sitä koskevia ennakkopäätöksiä ole annettu. Oikeuskirjallisuudessa esimerkkinä epävakasta olosuhteista on mainittu toistuvat ja viimeaikaiset vankeusrangaistukset. Jos velalliselle on määrätty rikoksen perusteella maksuvelvollisuus, velkajärjestelyn hylkääminen voi edelleen tulla harkittavaksi pykälän 1 kohdan nojalla. Toisaalta jos epäily maksuohjelman noudattamatta jättämisestä liittyy velallisen viimeaikaiseen lisävelkaantumiseen, voidaan velallisen toiminnan piittaamattomuutta ja vastuuttomuutta arvioida edelleen 7 kohdan perusteella.

Pykälän 10 kohtaan ehdotetaan maksukyvyttömyysdirektiivin 23 artiklan 2 kohdan d alakohdan edellyttämää muutosta. Esteperusteeseen lisättäisiin täsmällinen 13 vuoden aikaraja. Velkajärjestely ei siten enää säännöksen nojalla estyisi sen vuoksi, että velalliselle on vahvistettu maksuohjelma aikaisemmin kuin 13 vuotta ennen uuden velkajärjestelyhakemuksen vireilletuloa. Määräajan on oltava riittävän pitkä, jotta velkajärjestelyn merkitys poikkeuksellisenä keinona korjata velallisen taloudellinen tilanne säilyy. Ehdotettua 13 vuoden aikarajaa puoltaa se, että Oikeusrekisterikeskus arkistoi aiempaa velkajärjestelyä koskevat tiedot kymmenen vuoden ajan siitä, kun tiedot on poistettu velkajärjestelyrekisteristä. Maksuohjelman pituus on pääsääntöisesti kolme vuotta, ja tiedot poistetaan velkajärjestelyrekisteristä maksuohjelman päättyessä. Pidempi määräaika johtaisi siihen, että aiempi velkajärjestely olisi uuden velkajärjestelyn este, mutta aiemman velkajärjestelyn olemassaoloa ei pystyttäisi selvittämään.

Käytännössä ovat yleistyneet sellaiset tilanteet, joissa velallinen hakee toistamiseen velkajärjestelyä, vaikka hänelle on aiemmin vahvistettu maksuohjelma. Velkajärjestelyjä on myös myönnetty aiemmasta velkajärjestelystä huolimatta 10 a §:n nojalla painavista syistä.

Ehdotetussa säännöksessä tarkoitettu aikaraja laskettaisiin aiemman maksuohjelman vahvistamisesta. Maksuohjelman kestolla ei olisi arvioinnissa merkitystä. Jos velallisen aiempi maksuohjelma olisi ollut kestoaltaan kolme vuotta, olisi uusi velkajärjestely mahdollinen kymmenen vuoden kuluttua ohjelman päättymisestä, kun taas viiden vuoden pituisen maksuohjelman päättymisen jälkeen määräaika olisi jäljellä kahdeksan vuotta. Toisaalta esteperusteen soveltamisen kannalta vaikutusta ei olisi sillä, onko velallinen noudattanut maksuohjelman loppuun vai onko ohjelma määrätty raukeamaan. Nimenomaisesta aikarajasta huolimatta velalliselle voitaisiin jatkossakin myöntää velkajärjestely ennen kuin 13 vuotta on kulunut aiemman maksuohjelman vahvistamisesta, jos se olisi perusteltua 10 a §:ssä tarkoitetuista painavista syistä.

4 luku Velkajärjestelyn hakemisen ja alkamisen oikeusvaikutukset

20 §. *Suhde konkurssiin.* Pykälän 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Velallisen velkajärjestelyhakemuksen tutkiminen ei enää estyisi siitä syystä, että velallista koskevassa konkurssissa ei ole vahvistettu velallisen varoja ja velkoja koskevaa pesäluetteloa. Konkurssiin asetettu velallinen voisi siten päästä velkajärjestelyyn riippumatta käynnissä olevan konkurssimenettelyn vaiheesta.

Kuten yleensäkin, myös konkurssiin asetetun velallisen olisi velkajärjestelyhakemuksessaan selvitettävä muun muassa varansa ja tulonsa sekä velkoja koskevat tiedot. Velkajärjestelylain 51 §:n mukaisesti hakemukseen olisi liitettävä tarpeellinen selvitys velallisen maksukykyyn vaikuttavista ja muista velkajärjestelyn kannalta merkityksellisistä seikoista. Tapauskohtaisesti jäisi harkittavaksi, onko saatu selvitys velkajärjestelyn kannalta riittävää. Tuomioistuimien voisi jättää velkajärjestelyn myöntämättä, jos edellytyksistä ei saada luotettavaa kuvaa ilman pesäluettelon tai pesänhoitajan laatiman velallisselvityksen tietoja. Ehdotetussa 52 b §:ssä säädettäisiin tuomioistuimen mahdollisuudesta pesänhoitajan kuulemiseen, jos konkurssissa oleva velallinen on hakenut velkajärjestelyä ennen pesäluettelon vahvistamista.

Konkurssipesään kuuluva omaisuus määritettäisiin jatkossakin konkurssilain säännösten mukaisesti mahdollisesta ajallisesti päällekkäisestä velkajärjestelymenettelystä huolimatta. Konkurssilain 5 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan konkurssipesään kuuluu konkurssilaissa säädettyin poikkeuksin omaisuus, joka velallisella on konkurssin alkamisaikana ja jonka velallinen saa ennen konkurssin päättymistä. Luonnollisen henkilön konkurssipesään ei kuitenkaan kuulu hänen konkurssin alkamisen jälkeen saamansa omaisuus tai ansaitsemansa tulo. Esimerkiksi asunto, jonka luonnollinen henkilö omistaa konkurssiin asettamisen hetkellä, kuuluisi jatkossakin tämän konkurssipesään ja realisoitaisiin konkurssilain säännösten mukaisesti, eikä tätä voitaisi välttää velkajärjestelyyn hakeutumisella.

Jos konkurssissa olisi jo vahvistettu pesäluettelo, velallinen voisi jatkossakin käyttää sitä näyttönä omaisuudesta ja veloista hakiessaan velkajärjestelyä. Toisaalta velkojat voisivat vedota pesäluettelon tietoihin lausuessaan velallisen hakemuksesta.

5 luku Velkajärjestelyn sisältö

30 §. *Yleissäännös maksuohjelmasta tavallisten velkojen osalta.* Pykälän 1 momentti säilyisi muuttamattomana.

Pykälään otettaisiin uusi *2 momentti*, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyisi sisällöllisesti muuttumattomana *3 momentiksi* ja nykyinen 3 momentti sisällöllisesti muuttumattomana *4 momentiksi*. Uuden 2 momentin mukaan velallinen saisi pitää velkajärjestelyn aloittamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyneen maksuvaran itsellään siltä osin kuin sitä ei käytetä 7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen menojen suorittamiseen tai 70 §:n 2 momentin nojalla selvittäjän saatavan suorituksiksi.

Uudella säännöksellä toteutettaisiin maksukyvyttömyysdirektiivin edellyttämä muutos oikeuskäytännössä vakiintuneeseen tulkintalinjaan, jonka mukaan velkajärjestelyn alkamisen jälkeen ennen maksuohjelman vahvistamista velalliselle kertynyt maksuvarasäästö on tilitettävä velkojille velkajärjestelylain 7 §:ssä säädetyn velallisen myötävaikutusvelvollisuuden perusteella (ks. esim. Helsingin HO 6.7.1994 nro 3229 S 94/746, Vaasan HO 26.5.1995 nro 766 S 95/198, Itä-Suomen HO 28.11.1995 nro 1611, Itä-Suomen HO 23.9.2013 nro 726 S 13/148). Menettelyajan laskennallista maksuvarasäästöä ei enää pidettäisi velkojille kuuluvana ja tilitettävänä jako-osuutena.

Säännöksellä ei ole tarkoitus muuttaa 7 §:n 1 momentista ilmenevää velallisen veloitetta, jonka mukaan velkajärjestelyä haettuaan ennen maksuohjelman vahvistamista velallinen saa käyttää varojaan vain välttämättömiin elinkustannuksiin ja niihin menoihin, jotka hän on oikeutettu suorittamaan 12 §:n 2 momentin nojalla. Velallisen tulisi jatkossakin säilyttää edellä mainittujen menojen jälkeen säästyvät varansa menettelyn ajan. Velallinen ei voisi käyttää näitä varoja velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojensa maksamiseen 12 §:n mukaisen maksukiellon vastaisesti. Maksukielto varmistaa osaltaan, että menettelyaika rauhoitetaan velkasuhteiden ja muiden maksuvelvoitteiden sisällön uudelleenjärjestelyä ja maksuohjelmaehdotuksen valmistelemista varten. Lisäksi maksukielto turvaa selvittäjän palkkion maksamista velalliselle ennen maksuohjelman vahvistamista kertyneistä varoista.

Säännöksen mukaan säästöön jääneellä kertymällä voitaisiin kattaa velallisen maksuosuus selvittäjän saatavasta 70 §:n 2 momentin mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaisi erityisesti tilanteita, joissa varat ovat ulosottomiehen hallussa. Jos varoja olisi jäljellä maksuohjelmaa vahvistettaessa edellä mainittujen menojen tai selvittäjän saatavaosuuden maksamisen jälkeen, velallinen olisi oikeutettu pitämään varat itsellään. Vastaavasti ulosottomiehen olisi tilitettävä varat velalliselle.

Kuten nykyisinkin, velkajärjestelylain 40 §:n 1 momentin nojalla maksuohjelman vahvistamisen jälkeen velallisen maksuvelvollisuus sekä muut velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen ja muiden maksuohjelmassa säänneltyjen oikeussuhteiden ehdot määräytyvät ohjelman mukaisesti.

Pykälän nykyinen 4 momentti siirtyisi muuttuneena *5 momentiksi*. Voimassa olevan momentin mukaan maksuohjelman kesto on viisi vuotta, jos velallisen maksuvelvollisuus on maksuohjelmassa kokonaan poistettu, jollei 31 a §:stä johdu muuta. Maksukyvyttömyysdirektiivi edellyttää, että elinkeinotoimintaa harjoittaneiden velallisten maksuohjelman kesto on enintään kolme vuotta. Kestoa ei ole mahdollista pidentää sillä perusteella, että velallisen maksuvelvollisuus on poistettu. Toisaalta yhdenvertaisuusnäkökohdat puoltavat sitä, että nollaohjelmien kesto määräytyy samoin perustein myös muiden kuin elinkeinotoimintaa harjoittaneiden velallisten osalta. Näistä syistä edellä mainittu säännös ehdotetaan poistettavaksi. Jatkossa maksuohjelman kesto olisi 3 momentissa olevan kolmen vuoden pääsäännön mukainen myös siinä tapauksessa, että velallisen maksuvelvollisuus on ohjelmassa kokonaan poistettu. Yksityisvelkojalla säilyisi kuitenkin 31 a §:n mukainen mahdollisuus saada maksuohjelma jatkumaan enintään kahden vuoden ajan sen jälkeen, kun ohjelma on muiden velkojien osalta päättynyt.

Säännös maksuohjelman lyhentämisestä velallisen maksuvaran pysyvän puuttumisen vuoksi siirrettäisiin pykälän uuteen 7 momenttiin. Sen sijaan 5 momentissa säilytettäisiin entisellään säännös, jonka mukaan maksuohjelman kesto on viisi vuotta, jos velkajärjestely on myönnetty 10 a §:n nojalla yleisestä esteestä huolimatta ja jollei 31 a §:stä johdu muuta.

Pykälän nykyinen 5 momentti siirtyisi osittain muutettuna *6 momentiksi*. Momentissa säädetään maksuohjelman keston pidentämisestä sen ajanjakson verran, jona velallinen maksaa maksuvarastaan selvittäjän saatavaa. Velkajärjestelylain 70 §:n 2 momentin mukaan velallisen on maksettava selvittäjän saatavasta määrä, joka vastaa velallisen maksuvaraa enintään maksuohjelman vahvistamisen tai muuttamisen jälkeen seuraavien neljän kuukauden ajalta. Jos velalliseen sovelletaan 45 a §:ää, hänen on maksettava selvittäjän saatavasta määrä, joka vastaa velallisen maksuvaraa enintään maksuohjelman vahvistamisen tai muuttamisen jälkeen seuraavien kuuden kuukauden ajalta. Velallisen maksuosuus voidaan ottaa myös velalliselle velkajärjestelyn alkamisen jälkeen kertyneistä varoista.

Nykyisen käytännön mukaan maksuohjelman kesto pitenee myös niissä tapauksissa, joissa velallisen osuus selvittäjän saatavasta on tosiasiasa maksettu ennen ohjelman vahvistamista velkajärjestelyn alkamisen jälkeen kertyneistä varoista. Kyseinen pidentäminen perustuu edellä uuden 2 momentin perustelujen yhteydessä selostettuun velkojien oikeuteen saada hyväkseen menettelyaikainen maksuvarakertymä. Pidentämisellä on haluttu hyvittää velkojia niissä tapauksissa, joissa kertymä on käytetty selvittäjän saatavan suorituksiksi.

Ehdotetun 2 momentin perusteella velkojilla ei olisi enää oikeutta menettelyajan kertymään. Tällöin ei olisi perusteita myöskään maksuohjelman pidentämiseen edellä kuvatulla tavalla velkojen hyvittämiseksi. Tästä syystä 6 momenttiin siirtyvää säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että maksuohjelman kesto pidentyisi lainkohdan nojalla ainoastaan, jos velallisen on 70 §:n nojalla suoritettava selvittäjän saatava eikä velalliselle velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertynyt maksuvara riitä velallisen maksuosuuden suorittamiseen. Jos velallisen osuus selvittäjän saatavasta suoritettaisiin kokonaan menettelyaikaisesta kertymästä, maksuohjelmaa ei pidennettäisi 6 momentin nojalla lainkaan. Jos menettelyajan maksuvarakertymä riittäisi velallisen maksuosuuden osittaiseen suorittamiseen, pidentyisi maksuohjelma momentin viimeisen virkkeen nojalla vain sen ajanjakson verran, jonka kuluessa suorittamatta oleva osuus kertyy velallisen maksuvarasta maksuohjelman vahvistamisen jälkeen.

Pykälän uuteen 7 momenttiin siirrettäisiin nykyisessä 4 momentissa oleva säännös, jonka nojalla maksuohjelman kesto voidaan lyhentää, jos velallisen maksuvelvollisuus on kokonaan poistettu ja velalliselta puuttuu pysyvästi maksuvara sairauden, iän tai muun vastaavan syyn vuoksi. Koska tällaisten nollaohjelmien keston ehdotetaan jatkossa olevan pääsääntöisesti kolme vuotta, myös siirrettyä säännöstä tarkennettaisiin siten, että siinä viitattaisiin viiden vuoden sijaan 3 momentissa säädettyyn kolmen vuoden keston. Kuten nykyisinkin, samoin perustein voitaisiin yleisestä esteestä huolimatta myönnetyn velkajärjestelyn maksuohjelma vahvistaa viittä vuotta lyhyemmäksi, minkä vuoksi säännöksessä viitattaisiin lisäksi 5 momentissa säädettyyn keston.

Säännökseen perustuvalla maksuohjelman lyhentämiselle ei ole nykyisinkään alarajaa, joten soveltamiskäytäntö ei tältä osin muuttuisi. Käytännössä nollaohjelma on voitu määrätä pääsääntöistä lyhyemmäksi esimerkiksi iäkkäille tai pysyvästi laitoshoidossa oleville velallisille, jotka eivät enää kykene elinaikanaan parantamaan maksukykyään. Edunvalvoja on esimerkiksi voinut hakea velkajärjestelyä velallisena olevan päämiehensä puolesta. Säännöksessä tarkoitetuissa tapauksissa on selvää, ettei velallisen maksuvara parannu tulevaisuudessakaan, eivätkä velkojat siten tosiasiaassa hyötyisi siitä, että velallisen tilannetta seurattaisiin maksuohjelman puitteissa usean vuoden ajan.

31 §. Tavallisten velkojen keskinäinen asema. Pykälän 4 momentin viimeisen virkkeen mukaan velkojalle tuleva vähäinen jako-osuus voidaan jättää maksuohjelmassa huomiotta. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jatkossa vähäinen kertymä huomioitaisiin velka- eikä velkojakohtaisesti. Jos velkoja on useampi kuin yksi, voitaisiin säännöksen nojalla maksuohjelmassa jättää ilman suoritusta velka, jolle kertyisi vähäinen, asetuksella säädettävää euromäärää pienempi jako-osuus.

Ehdotettu säännös helpottaisi maksuohjelmien laatimista. Velkajärjestelyissä on tyyppillistä, että samalla velkojalla on useita pieniä saatavia. Kullekin saatavalle erikseen tuleva jako-osuus voi olla hyvinkin vähäinen, mutta velkojalle kertyvien osuuksien kokonaismäärä ylittää asetuksella säädetyn 50 euron määrän, minkä vuoksi suoritukset on maksettava velkojan kaikille saataville. Käytännössä maksettavaksi on tullut muutamien euron määräisiä suorituksia. Säännös kannustaisi velkojia ilmoittamaan kaikki velkansa yhtenä saatavana, kuten moni velkoja myös käytännössä tekee.

Nykyistä käytäntöä vastaavasti maksuohjelmassa tulee erikseen mainita suoritusta vaille jääneet velat (36 §:n 9 kohta). Ilman suoritusta jäävän velan jako-osuus jaetaan muille veloille.

35 a §. Lisäsuoritusvelvollisuus. Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan velallinen ei ole velvollinen tekemään velalle lisäsuoritusta, jos lisäsuoritus on määrältään alle asetuksella säädettyä euromäärää. On varsin tavallista, että velallisen tulisi maksaa velkojille vuosittain muutaman sentin tai muutaman euron suuruinen lisäsuoritus. Velkojille suoritusten vastaanottamisesta aiheutuvat kustannukset ylittävät usein velalliselta saatavan suorituksen määrän. Sen vuoksi ehdotetaan, että velallinen saisi jättää kaikkein pienimmät lisäsuoritukset tilittämättä. Tilittämättä jätettävän lisäsuorituksen määrästä säädettäisiin asetuksella. Määräksi ehdotetaan kymmentä euroa.

Pykälän 5 momentin mukaan velallisen on täytettävä maksuvelvollisuus seuraavan kalenterivuoden aikana. Jos velallinen ei noudata velvoitetta, vaan täyttää maksuvelvollisuuden maksuohjelman päättymisen jälkeen mahdollisesti vasta velkojan haettua lisäsuoritusvelvollisuuden vahvistamista tuomioistuimessa, suoritukset voidaan jättää tilittämättä vain, jos lisäsuoritusvelvollisuus koko maksuohjelman ajalta alittaisi kymmenen euroa. Kysymys on siten suorituskohtaisesta rajasta.

Ehdotus poikkeaa maksuohjelman vahvistamisen ja muuttamisen yhteydessä huomiioon ottamatta jätettävistä vähäisistä veloista siten, ettei tilittämättä jätettävää euromäärää jaeta muille velkojille. Jos lisäsuoritusvelvollisuuden vahvistamista haetaan tuomioistuimessa, tarkoittaisi vähäisen määrän jakaminen muille velkojille sitä, että tuomioistuin joutuisi tekemään lisäsuorituslaskelmat tai määräämään selvittäjän laskelman tekemistä varten. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista.

Pykälän 7 momentti kumottaisiin. Näin poistettaisiin lisäsuoritusvelvollisuuden alkamisen euromääräisen rajan indeksisidonnaisuus. Raja nousi vuoden 2015 alusta 2 000 euroon. Raja on 2 003 euroa vuonna 2021. Vuonna 2020 se oli 1 995 euroa ja vuonna 2019 se oli 1 975 euroa. Indeksisidonnaisuuden merkitys on tämän rajan osalta vähäinen. Menettelyn kannalta olisi yksinkertaisempaa, että raja pysyisi 2 000 eurossa, eikä vuosittaisia muutaman euron vaihteluja olisi.

39 §. Kaavat ja laatimisohteet. Pykälästä poistettaisiin vanhentuneena maininta siitä, että oikeusministeriö vahvistaa maksuohjelman kaavan. Kaavan vahvistamiseen ei maksuohjelmien osalta ole tarvetta. Oikeusministeriön sijasta Tuomioistuinvirasto vahvistaisi jatkossa velkajärjestelyhakemuksen kaavan, sillä Tuomioistuinviraston perustamisen jälkeen tuomioistuinten käytössä olevien lomakkeiden laatiminen ja vahvistaminen kuuluvat Tuomioistuinviraston tehtäviin.

6 luku Vahvistettua maksuohjelmaa koskevat säännökset

40 §. Maksuohjelman oikeusvaikutukset. Pykälän voimassa olevan 1 momentin neljännen ja viidennen virkkeen mukaan velallisen omaisuuteen kohdistuva, velkajärjestelyn piiriin kuuluvaan velkaan perustuva ulosmittaus raukeaa, kun maksuohjelma on lainvoimaisesti vahvistettu. Sama koskee muuta sellaiseen velkaan perustuvaa täytäntöönpanoa. Säännöksessä ei tehdä eroa velallisen omaisuuteen kohdistuvan ja muun, esimerkiksi velallisen palkkaan kohdistuvan, ulosmittauksen välillä, vaan säännöksen sanamuodon nojalla kaikki velkajärjestelyn piiriin kuuluvaan velkaan perustuva ulosmittaus voi jatkua, kunnes maksuohjelman vahvistamista koskeva päätös on lainvoimainen.

Säännös voi muodostua velallisten kannalta ongelmalliseksi etenkin maksuohjelmaa koskevissa muutoksenhakutilanteissa, sillä vahvistettua maksuohjelmaa on velkajärjestelylain 38 §:n 2 momentin mukaan noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei ylempi tuomioistuin toisin määrää. Tällaisissa tilanteissa velallisen tulee toisinaan noudattaa jo kertaalleen vahvistettua mutta vielä muutoksenhaun alasta maksuohjelmaa samaan aikaan kun velallisen palkkaan kohdistuva ulosmittaus edelleen jatkuu. Säännös voi siten käytännössä johtaa tilanteeseen, jossa velallinen ei ulosmittauksen vuoksi pysty maksamaan velkajärjestelyn piiriin kuuluvia velkojaan maksuohjelmassa määrätyn tavoin. Säännös on lisätty lakiin sen alkuperäisessä eduskuntakäsittelyssä, eikä lisäystä koskevista perusteluista ole saatavissa juurikaan tietoa sen taustasta tai soveltamistarkoituksesta (ks. LaVM 14/1992 vp, s. 7 ja 13–14).

Säännöstä ehdotetaan tarkennettavaksi niin, että velallisen palkkaan kohdistuva ulosmittaus raukeaisi voimassa olevasta säännöksestä poikkeavasti jo siinä vaiheessa, kun maksuohjelma on käräjäoikeudessa vahvistettu, ja velallisen muuhun omaisuuteen kohdistuva ulosmittaus raukeaisi voimassa olevaa säännöstä vastaavasti siinä vaiheessa, kun maksuohjelman vahvistaminen on saanut lainvoiman. Velkajärjestely- ja ulosottomenettelyjen mahdollinen päällekkäisyys muutoksenhakutilanteissa tulisi näin huomioiduksi aiempaa paremmin ja muutoksella vältettäisiin ne ongelmatilanteet, joissa velallisen olisi noudatettava maksuohjelmaa samanaikaisesti palkkaan kohdistuvan ulosmittauksen kanssa.

44 §. Maksuohjelman muuttaminen. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 5 kohta, jonka mukaan maksuohjelman muuttaminen olisi mahdollista myös siinä tilanteessa, että velallinen on maksanut kaikki maksuohjelman mukaiset suoritukset velkojille. Tällöin tuomioistuimien voisi aikaistaa maksuohjelman päättymisajankohtaa. Velalliselle maksuohjelman päättymisellä on merkitystä sen vuoksi, että maksuohjelman päättymisen jälkeen velallisen tiedot poistuvat velkajärjestelyrekisteristä ja sen myötä luottotietomerkinäkin poistuu. Maksuohjelman muuttaminen olisi mahdollista maksuohjelman ennen aikaisen suorittamisen perusteella vain, jos kaikki velkojat ovat antaneet siihen suostumuksensa. Velallisen olisi liitettävä hakemukseen velkojien kirjalliset suostumukset maksuohjelman muuttamiseen. Koska suostumukset olisivat hakemuksen liitteenä, tuomioistuimen ei olisi tarpeen kuulla velkojia hakemuksen johdosta. Maksuohjelman päättymisen tarkoittaa samalla sitä, että myös lisäsuoritusvelvollisuus päättyy.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin vastaavasti kuin 31 §:n 4 momenttia. Maksuohjelmaa muutettaessa voitaisiin jättää ilman suoritusta velka, jolle kertyisi vähäinen, asetuksella säädettävää euromäärää pienempi jako-osuus.

7 luku Elinkeinotoimintaa harjoittavaa velallista koskevat erityissäännökset

45 a §. Elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskevat lisäedellytykset. Pykälän 1 momentin 1 kohdan sanamuotoa tarkennettaisiin. Tarkennuksen jälkeen velallisen yksityistalouden velkojen järjestelyä koskeva lisäedellytys soveltuisi vain silloin, kun järjesteltävää yksityistalouden velkaa on tosiasiasa olemassa. Silloin kun järjesteltävää yksityistalouden velkaa ei ole lainkaan, velkajärjestelyä voitaisiin käyttää myös yksinomaan elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen järjestelyyn.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaista elinkeinotoiminnan pienimuotoisuuteen liittyvää lisäedellytystä muutettaisiin. Nykyisen tulkinnan mukaan harkittaessa sitä, onko tietyssä yksittäistapauksessa kysymys kohdassa tarkoitettusta melko pienimuotoisesta elinkeinotoiminnasta, on otettava huomioon yrityksen liikevaihto, tase ja se, onko elinkeinonharjoittajalla palveluksessaan muita henkilöitä. Erityisesti elinkeinonharjoittajan itsensä työpanosta on pidettävä ratkaisevana, minkä vuoksi pääasiassa vain ”omaan tekemiseen” perustuvien yritysten toiminta katsotaan melko pienimuotoiseksi. Jatkuva ulkopuolisen työvoiman käyttö johtaa nykytilassa siihen, että toimintaa ei katsota säännöksessä tarkoitettulla tavalla melko pienimuotoiseksi. (HE 83/2014 vp s. 68–69) Säännöksen soveltamisalan laajentamiseksi kohtaa muutettaisiin siten, että jos yrityksellä on ollut viimeksi päättyneen tilikauden aikana työntekijöitä velallisen itsensä lisäksi keskimäärin enintään kaksi, kohdassa tarkoitettu edellytys täyttyy. Muutettu kriteeri mahdollistaisi menettelyn piiriin pääsyn yhä useammalle velkajärjestelylain kohderyhmään sinänsä kuuluvalla elinkeinonharjoittajalla, jotka säännöksen nykytulkinnasta johtuen kuitenkin jäivät menettelyn soveltamisalan ulkopuolelle. Muutoksen

myötä yrityksen tasetta tai liikevaihtoa ei otettaisi lisäedellytysten täyttymistä koskevassa harkinnassa enää huomioon. Kun yrittäjän toimiala voi vaikuttaa esimerkiksi liikevaihdon suuruuteen siten, että tietyillä toimialoilla pienimuotoisenkin elinkeinotoiminnan liikevaihto voi nousta hyvinkin korkeaksi, on kriteeri selkeämpää kytkeä pienimuotoisuutta luotettavammin indikoivaan ulkoisten työntekijöiden määrään.

Lisäksi yllä esitetyn kanssa samaan kohtaan sisältyvä lisäedellytys siitä, että elinkeinotoiminnan tervehdyttämiseksi ei velkajärjestelyn ohella tarvita yritystoimintaa koskevia järjestelyjä, siirrettäisiin selvyiden vuoksi sisällöllisesti muuttumattomana *uudeksi 3 kohdaksi*. Kohtien juoksevaa numerointia koskevana teknisenä muutoksena nykyinen 3 kohta siirtyisi sisällöllisesti muuttumattomana *4 kohdaksi* ja nykyinen 4 kohta siirtyisi sisällöllisesti muuttumattomana *5 kohdaksi*.

45 b §. *Elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskevat erityiset esteet.* Edellä 45 a §:ään ehdotettujen muutosten johdosta on oletettavaa, että velkajärjestelyyn hakeutuu nykyistä enemmän elinkeinonharjoittajia, joilla on merkittävä määrä omaisuutta. Lain 46 a §:n mukaan ohjelmaa ei voida vahvistaa, jos velkoja saattaa todennäköiseksi, että hänelle maksuohjelman mukaan tuleva kertymä on arvoltaan pienempi kuin mitä hän saisi velallisen konkurssissa ilman velallisen omistusasunnon huomioon ottamista ja 20 a §:n soveltamista. Tämä niin sanottu konkurssivertailu turvaa velkojan aseman.

Ohjelman vahvistamisen este tulee kuitenkin menettelyssä hyvin myöhäisessä vaiheessa, jos alusta asti on selvää, että este soveltuu. Tällöin olisi kaikkien osapuolten kannalta parempi ratkaisu, ettei velkajärjestelyä aloitettaisi, vaan velallinen esimerkiksi hakeutuisi yrityssaneeraukseen. Näin ollen pykälään lisättäisiin johdantokappale ja *uusi 2 kohta*, jonka nojalla konkurssivertailu olisi tehtävä jo osana aloittamisharkintaa. Samalla muutettaisiin myös pykälän otsikkoa vastaamaan uutta sisältöä.

Ehdotettu säännös poikkeaisi 46 a §:n säännöksestä siten, että kynnys esteen soveltamiselle olisi korkeammalla. Säännöksen mukaan tulisi olla ilmeistä, että velkojalle tuleva kertymä olisi arvoltaan pienempi kuin mitä velkoja saisi velallisen konkurssissa. Esimerkiksi tilanteissa, joissa velallisella on huomattava määrä elinkeinotoimintaan liittyvää omaisuutta, jota ei ole asetettu velkojen vakuudeksi, voi olla ilmeistä, ettei velkajärjestely ole sopivin mahdollinen menettely. Säännöksessä todistustaakkaa ei nimienomaisesti osoitettaisi velkojalle, jolloin tuomioistuimella olisi myös mahdollisuus selvittää asiaa ja kiinnittää asianosaisten huomiota esteperusteen käsilläoloon, jos tuomioistuin havaitsee esteen ratkaisuaineistosta.

8 luku Menettely tuomioistuimessa

49 §. Käsittelyjärjestys ja toimivaltaisuus. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin vaatimus siitä, että velkajärjestelyä koskeva asia on käsiteltävä asian edellyttämällä joutuisuudella. Vastaava säännös on konkurssilain 7 luvun 4 §:n 2 momentissa ja yrityssaneerauslain 68 §:n 2 momentissa. Vuonna 2019 velkajärjestelyasioiden keskimääräinen käsittelyaika käräjäoikeuksissa on ollut 6,5 kuukautta ja vuonna 2020 se on ollut 6,2 kuukautta. Käräjäoikeuskohtaiset vaihtelut ovat suuria. Velkajärjestelyyn pääsyllä on yksityisen henkilön kannalta suuri merkitys. Säännöksellä halutaan kiinnittää käräjäoikeuksien huomiota siihen, että myös velkajärjestelyasiat on käsiteltävä niin joutuisasti kuin mahdollista. Säännös liittyy myös maksukyvyyttömyysdirektiivin 25 artiklan täytäntöönpanoon.

52 a §. Velkojen kuuleminen hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta. Pykälän 2 momentissa säädetään siitä, milloin velkoja ei ole tarpeen kuulla lainkaan hakemuksesta eikä maksuohjelmaehdotuksesta. Tuomioistuin voi tehdä päätöksen velkajärjestelyn aloittamisesta ja maksuohjelman vahvistamisesta kuulematta velkoja, jos 1) hakemukseen on liitetty hyväksyntä maksuohjelmaehdotukselle kaikilta sellaisilta tunnetuilta velkojilta, joiden saatavat ovat velkojen saatavien kokonaismäärästä yhteensä vähintään 80 prosenttia, ja jokaiselta velkojalta, jonka saatavan määrä on vähintään viisi prosenttia velkojen saatavien kokonaismäärästä ja 2) jos velallinen on kuullut kaikkia velkoja.

Momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että siinä viitattaisiin kuulemisen osalta 62 a §:n 2 momenttiin, jossa säädetään kuulemisen tavasta. Tarkoituksena on poistaa käytännössä esiintynyt epäselvyys siitä, miten velkoja on kuultava. Velkojaa on kuultu säännöksessä edellytetyllä tavalla, jos velallinen on lähettänyt maksuohjelmaehdotuksen velkojalle sähköpostitse tai postitse velkojan velkaselvittelyssä ilmoittamaan osoitteeseen. Myös muuta velkojan ilmoittamaa sähköisen tiedonsiirron osoitetta voidaan käyttää.

Lain 38 a §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimelle on ohjelmaehdotuksen yhteydessä toimitettava selvitys siitä, miten ja milloin niille velkojille, jotka eivät ole hyväksyneet ehdotusta, on annettu tieto ehdotuksesta ja varattu tilaisuus lausua siitä. Tarkoituksena on näin varmistua siitä, että passiivisena pysytellyt velkoja on saanut tiedon ohjelmaehdotuksesta. Velallisen on toimitettava tuomioistuimelle myös ehdotusta vastustaneiden velkojen kirjalliset lausumat.

Jos velallinen on kuullut kaikkia velkoja 62 a §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla ja kirjallinen hyväksyntä on saatu 38 a §:n 1 momentissa tarkoitetulta määrältä velkoja, tuomioistuin voi tehdä päätöksen velkajärjestelyn aloittamisesta ja maksuohjelman

vahvistamisesta velkoja enempää kuulematta. Näin ollen säännöstä voidaan soveltaa, vaikka osa pienvelkojista jättäisi vastaamatta velallisen tiedusteluun siitä, hyväksyykö velkoja maksuohjelmaehdotuksen.

52 b §. Pesänhoitajan kuuleminen hakemuksesta. Lakiin otettaisiin uusi säännös pesänhoitajan kuulemisesta, jos konkurssissa oleva velallinen on hakenut velkajärjestelyä ennen kuin konkurssissa on vahvistettu pesäluettelo. Edellä esitetysti 20 §:n 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi, jolloin konkurssissa olevan velallisen velkajärjestelyhakemus voitaisiin ottaa tutkittavaksi jo ennen pesäluettelon vahvistamista. Jotta tuomioistuimen tiedonsaantimahdollisuudet voitaisiin varmistaa pesäluettelon ja velalliselvityksen puuttumisesta huolimatta, 52 b §:n säännöksen nojalla tuomioistuin voisi ennen kuin se päättää velkajärjestelyn aloittamisesta varata pesänhoitajalle tilaisuuden määrääjässä lausua kirjallisesti hakemuksesta. Pesänhoitaja voitaisiin myös kutsua istuntoon kuultavaksi. Pesänhoitaja tulisi kutsua istutokäsittelyyn kuitenkin vain erittäin poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa kirjallista lausumaa ei voida pitää riittävänä selvityksenä.

Tuomioistuin voisi kuulla pesänhoitajaa omasta aloitteestaan harkintansa mukaan. Jos pesänhoitajalta saatava lisäselvitys olisi velkojan arvion mukaan tarpeen, velkoja voisi velkajärjestelyhakemuksesta antamassaan lausumassa pyytää tuomioistuinta kuulemaan pesänhoitajaa.

Pesänhoitaja voisi lausumassaan kiinnittää huomiota esimerkiksi velallisen varoja ja velkoja koskeviin puutteellisiin tietoihin tai epäselvyyksiin sekä ilmoittaa havaitsemaansa epärehellisestä tai lainvastaisesta menettelystä elinkeinotoiminnassa. Pesänhoitajalta ei edellytettäisi erityisiä velkajärjestelyn esteperusteisiin liittyviä selvityksiä tai perusteiden täyttymisen arviointia, vaan hän voisi nojautua niihin havaintoihin, jotka hän on muutoin tehnyt konkurssipesän selvittämisen yhteydessä. Pesänhoitajan kuuleminen ei olisi tarpeen esimerkiksi siinä tapauksessa, että velkajärjestelyhakemus liitteineen antaa riittävät tiedot asian ratkaisemiseksi. Jos konkurssipesä olisi velkajärjestelyasiassa velkojana, konkurssipesän edustajana pesänhoitajaa kuultaisiin hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta samoin kuin muitakin velkoja 52 ja 52 a §:n perusteella.

Kumottavaksi ehdotettu 20 §:n 3 momentin säännös koskee ainoastaan tilanteita, joissa velkajärjestelyä hakeva velallinen on itse konkurssissa. Käytännössä säännöksen piirissä ovat siten konkurssissa olevat luonnolliset henkilöt eikä sitä sovelleta esimerkiksi konkurssiin asetetun osakeyhtiön yrittäjän hakiessa velkajärjestelyä. Vastavasti pesänhoitajaa voitaisiin ehdotetun 52 b §:n nojalla kuulla vain konkurssissa olevan velallisen omasta velkajärjestelyhakemuksesta. Pesänhoitajan kuulemisen voidaan tällaisessa tilanteessa katsoa olevan osa konkurssipesän selvittämiseen liittyviä

toimenpiteitä ja se on konkurssivelkojen etujen mukaista, sillä velkojina konkurssissa ja velkajärjestelyssä ovat käytännössä samat tahot.

Tuomioistuin voi jo nykyisin 53 §:n 1 momentin mukaan hankkia velkojan vaatimuksesta tai omasta aloitteestaan selvitystä siitä, onko olemassa sellaisia seikkoja, jotka voivat aiheuttaa hakemuksen hylkäämisen 10 §:ssä mainituilla perusteilla. Kyseisen säännöksen nojalla tuomioistuin voisi jatkossakin hankkia tarvittavaa selvitystä pesänohjalta myös pesäluettelon vahvistamisen jälkeen.

54 §. Päätös velkajärjestelyn aloittamisesta. Pykälän 2 momentin 2 kohdasta poistettaisiin sanat ”taikka tuomioistuimelle”. Ei ole tarkoituksenmukaista, että velkojat ilmoittaisivat velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan määrän tuomioistuimelle. Saldotiedot ilmoitetaan selvittäjälle, jos sellainen on määrätty, ja muussa tapauksessa velalliselle eli käytännössä yleensä velallista avustavalle talous- ja velkaneuvojalle.

Talous- ja velkaneuvonnan tietojärjestelmään on rakennettu rajapintoja muutamien velkojen käyttämiin tietojärjestelmiin. Rajapinnan kautta saldokyselyt voidaan tehdä sähköisesti ja velkatiedot siirtyvät rajapintaa pitkin talous- ja velkaneuvonnan tietojärjestelmään. Jos velan määrä on päivitettävä hakemukseen merkitystä, talous- ja velkaneuvoja voi päivittää tiedon velan määrästä suoraan järjestelmästä ilman, että velkojan on erikseen ilmoitettava sitä. Kysymys on talous- ja velkaneuvonnan ja velkojan välillä sovitusta järjestelystä, joka nopeuttaa menettelyä. Jos tällaisesta järjestelystä on sovittu, ei velkojan tarvitse erikseen ilmoittaa velan määrää.

61 a §. Lisäsuoritusten vahvistamista koskeva hakemus. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että hakemus velallisen lisäsuoritusten vahvistamiseksi ja maksuvelvollisuuden määrittämiseksi voitaisiin tutkia, kun lisäsuoritusten maksuvelvollisuus on maksuohjelman mukaan päättynyt. Voimassa olevan sanamuodon mukaan tutkiminen on mahdollista vasta maksuohjelman päättymisen jälkeen. Tilanteessa, jossa velallisen lisäsuoritusvelvollisuus kestää esimerkiksi maksuohjelman ensimmäisen viiden vuoden ajan, mutta ohjelma kymmenen vuotta, ei ole syytä odottaa koko maksuohjelman päättymistä, vaan hakemus voitaisiin tehdä viiden vuoden jälkeen. Tällainen tilanne voi syntyä silloin, kun velallinen säilyttää omistusasuntonsa.

9 luku Selvittäjää koskevat säännökset

65 §. Selvittäjän kelpoisuus. Pykälän 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana. Ulosottomiehiä ei käytännössä nimetä selvittäjiksi, eikä säännös siten ole tarpeen.

7.2 Konkurssilaki

4 luku Velallisen asema konkurssissa

1 §. Velallisen kohtelu. Pykälään lisättäisiin uusi *2 momentti*, jonka mukaan pesänhoitajan olisi konkurssin alkamisen jälkeen ilmoitettava velallisena olevalle luonnolliselle henkilölle talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain (813/2017) 1 §:ssä tarkoitetuista palveluista sekä mahdollisuudesta hakea yksityishenkilön velkajärjestelyä. Vastaava ilmoitus olisi tehtävä myös konkurssiin asetetun avoimen yhtiön yhtiömiehelle, kommandiittiyhtiön vastuunalaiselle yhtiömiehelle sekä osakeyhtiön johtoon kuuluvalle osakkeenomistajalle.

Ehdotetulla säännöksellä parannettaisiin erityisesti konkurssin tehneiden yrittäjien tiedonsaantia talous- ja velkaneuvonnan palveluista. Talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 1 §:n mukaan talous- ja velkaneuvonnassa annetaan yksityishenkilöille tietoja ja neuvontaa talouden ja velkojen hoidosta, avustetaan yksityishenkilöitä taloudenpidon suunnittelussa, selvitetään velallisen talouteen liittyvien ongelmien ratkaisumahdollisuudet ja avustetaan velallista tämän selvittäessä mahdollisuuksia tehdä velkojensa kanssa sovinto, avustetaan velallista velkajärjestelyyn liittyvien asioiden hoitamisessa, erityisesti velkajärjestelyhakemuksen ja muiden velkajärjestelylaissa edellytettyjen selvitysten ja asiakirjojen laatimisessa, sekä ohjataan velallinen tarvittaessa hakemaan oikeudellista apua. Yksityistä elinkeinon- tai ammatinharjoittajaa avustetaan osin myös elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen osalta. Neuvontapalveluja koskevien tietojen lisäksi pesänhoitajan ilmoituksella yrittäjälle selvennettäisiin, että hänen on mahdollista hakea velkajärjestelyä konkurssimenettelyn vireilläolosta huolimatta.

Ilmoitus olisi tehtävä silloin, kun velallinen on luonnollinen henkilö. Samoin ilmoitus olisi tehtävä avoimen yhtiön yhtiömiehelle ja kommandiittiyhtiön vastuunalaiselle yhtiömiehelle. Ilmoitusta ei olisi tarpeen tehdä kommandiittiyhtiön äänettömälle yhtiömiehelle, sillä hänen omistustaan yhtiössä voidaan pitää lähinnä sijoitusluonteisena ja hänen henkilökohtainen vastuunsa rajoittuu yhtiösopimuksen mukaisen omaisuuspanoksen määrään. Ilmoitus olisi tehtävä myös osakeyhtiön osakkeenomistajalle, joka konkurssiin asettamishetkellä toimii yhtiön johdossa eli toimitusjohtajana tai hallituksen jäsenenä. Tällainen yrittäjäasemassa oleva henkilö voi vastata yhtiön veloista esimerkiksi antamansa takaussitoumuksen tai asettamansa vakuuden nojalla. Tiedonantovelvollisuus ei sen sijaan koskisi tilanteita, joissa muu kuin yrittäjänä toiminut luonnollinen henkilö on esimerkiksi takaussitoumuksen perusteella vastuussa yhtiön veloista.

Pesänhoitajan tulisi ilmoittaa neuvontapalveluista ja velkajärjestelymahdollisuudesta konkurssin alkamisen jälkeen heti, kun se konkurssipesän haltuunottoon ja esimerkiksi työsuhteisiin liittyvien kiireellisten toimenpiteiden jälkeen on asianmukaisesti mahdollista. Konkurssiasiaain neuvottelukunta on suositellut, että pesänhoitaja heti konkurssin alettua selostaa konkurssivelalliselle konkurssimenettelyn kulun ja antaa hänelle esitteen velallisen oikeuksista ja velvollisuuksista (konkurssiasiaain neuvottelukunnan suositus 15/2015 konkurssivelallisten neuvonnasta ja ohjauksesta, muutettu 1.10.2013). Neuvontapalveluja ja velkajärjestelymahdollisuutta koskeva ilmoitus voitaisiin antaa samassa yhteydessä osana velallisen oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia tietoja. Pesänhoitajan velvollisuus rajoittuisi säännöksessä mainituista asioista ilmoittamiseen. Pesänhoitajan tehtäviin ei kuulu velallisen tai velallisen edustajan avustaminen tämän henkilökohtaisten velkavastuiden selvittämisessä ja järjestelemissä.

Pesänhoitajan tiedonantovelvollisuuden sisältöä ja ilmoitettavia tietoja voitaisiin tämentää konkurssiasiaain neuvottelukunnan suosituksilla.

7.3 Laki velkajärjestelyrekisteristä

7 §. Poistettujen tietojen rekisteri. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että tuomioistuimen lisäksi talous- ja velkaneuvonnasta annetussa laissa (813/2017) tarkoitetulla talous- ja velkaneuvonnalla olisi oikeus saada tietoja rekisteristä poistetuista tiedoista. Velkajärjestelyrekisteristä poistetut tiedot säilytetään kymmenen vuoden ajan poistamisesta. Käytännössä esiintyy tilanteita, joissa velallinen ei muista, onko hän ollut aiemmin velkajärjestelyssä tai ei halua antaa siitä tietoa. Aiempi velkajärjestely taas voi muodostaa 10 §:n 10 kohdan mukaan velkajärjestelyn esteen. Talous- ja velkaneuvonta huolehtii yleensä velkajärjestelyhakemuksen tekemisestä ja olisi perusteltua, että jo hakemusvaiheessa olisi käytettävissä tieto siitä, onko velallisella ollut aiempaa velkajärjestelyä. Talous- ja velkaneuvonta on vuoden 2019 alusta lukien organisoitu oikeusministeriön alaisuudessa toimivaksi valtion viranomaiseksi.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Esityksen liitteenä on luonnokset yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun valtioneuvoston asetuksen (58/1993, jäljempänä *velkajärjestelyasetus*) sekä maksukykyasetuksen muuttamisesta.

8.1 Velkajärjestelyasetus

Velkajärjestelyasetuksen 1 § kumottaisiin tarpeettomana.

Velkajärjestelyasetuksen 2 §:ssä yksilöityihin velkajärjestelyhakemuksen liitevaatimuksiin tehtäisiin hakemuksen tekoa yksinkertaistavia muutoksia. Liitevaatimuksia täsmentämällä ja tarpeettomista liitevaatimuksista luopumalla kevennettäisiin hakemuksen laatimiseen ja käsittelemiseen liittyvää työtaakkaa niin velallisen, talous- ja velkaneuvonnan kuin tuomioistuimenkin näkökulmasta. Koska säännöksessä on kyse velkajärjestelyhakemuksen vähimmäisliitteistä, velallinen voisi liitevaatimuksiin esitetyistä kevennyksistä huolimatta halutessaan yhä esittää muutakin materiaalia hakemuksensa tueksi.

Velkajärjestelyasetuksen 2 §:n 1 momentin 1 kohtaa muutettaisiin niin, että vaatimus velallisen kanssa samassa taloudessa asuvien täysi-ikäisten henkilöiden verotustodistusten toimittamisesta poistettaisiin. Nykyinen vaatimus on käytännössä voinut johtaa tilanteisiin, joissa esimerkiksi velallisen kanssa samassa taloudessa asuvilta ja usein pienituloisilta täysi-ikäisiltä lapsilta tai isovanhemmilta on tarvinnut pyytää usealta vuodelta verotustodistuksia, vaikka niistä ilmenevillä tiedoilla ei olisi merkitystä velallisen hakemuksen kannalta. Samalla kohdan sanamuotoa muutettaisiin niin, että verotustodistuksen sijaan liitevaatimus koskisi verotuspäätöstä. Momentin 2 kohtaa muutettaisiin niin, että palkkatodistuksen sijaan liitevaatimus koskisi palkkalaskelmaa, joka on usein työnantajalta erikseen pyydettävää virallista palkkatodistusta helpommin velallisen saatavilla. Momentin 3–7 kohdat pysyisivät ennallaan. Momentin 8 kohtaa muutettaisiin niin, että panttausta koskevista sitoumuksista ei olisi välttämätöntä toimittaa jäljennöksiä, vaan myös muu selvitys riittäisi. Momentin 9 kohta pysyisi ennallaan. Momentin 10 kohta poistettaisiin tarpeettomana, ja momentin 11 kohta siirtyisi sisällöllisesti muuttumattomana 10 kohdaksi.

Velkajärjestelyasetuksen 2 §:n 2 momentin sanamuotoa muutettaisiin edellä 1 momentin 1 kohtaan esitettyä teknistä muutosta vastaavasti siten, että momentti koskisi verotustodistusten sijaan verotuspäätöksiä.

Velkajärjestelyasetuksen 2 §:ään lisättäisiin uusi 3 *momentti*, jonka mukaan 1 momentin 1–5 kohdissa tarkoitetuista liitteistä ilmenevät tulotiedot voitaisiin vaihtoehtoisesti toimittaa myös tulorekisteristä haetulla tulosteella. Tulorekisteri otettiin palkkatietojen osalta käyttöön 1.1.2019, ja eläke- ja etuustietoihin se laajentui 1.1.2021. Tulorekisterin kautta velallinen saa useita hakemuksen tekoon tarvittavia tietoja käyttöönsä kootusti ja luotettavasti yhdestä paikasta. Valmisteilla on myös talous- ja velkaneuvojen tiedonsaantioikeuden laajentaminen tulorekisteriin merkittyihin tietoihin. Muutoksella helpotettaisiin velkajärjestelyhakemuksen laatimista ja vähennettäisiin siihen liittyvää talous- ja velkaneuvonnan työmäärää.

Velkajärjestelyasetuksen 2 §:ään lisättäisiin myös uusi 4 *momentti*, jonka mukaan silloin, kun velallista edustaa julkinen talous- ja velkaneuvoja taikka yksityinen asianajaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja ja kun velkajärjestelyhakemukseen liitetään velallisen ehdotus maksuohjelmaksi, pykälän 1 momentissa tarkoitettujen velkajärjestelyhakemuksen liitteet tulee toimittaa tuomioistuimelle ainoastaan silloin, jos tuomioistuin niin määrää. Säännöksen tarkoituksena on joustavoittaa hakemusmenettelyä ja keventää kunkin asian käsittelyyn osallistuvan tahon hallinnollista työtaakkaa.

Liitteet ja niistä ilmenevät tiedot olisivat käytännössä jatkossakin tarpeen velkajärjestelyhakemuksen ja maksuohjelmaehdotuksen laatimista varten, mutta silloin, kun velallista avustaa virkavastuun alainen talous- ja velkaneuvoja taikka muun ammatillisen valvonnan alainen asianajaja tai lupalakimies, liitteitä ei lähtökohtaisesti tarvitsisi toimittaa eteenpäin tuomioistuimelle. Tuomioistuin voisi kuitenkin tapauskohtaisen harkintavaltansa puitteissa edellyttää joko kaikkien tai vain tiettyjen tarvitsemiensa liitteiden toimittamista.

Säännös liitteiden jättämisestä toimittamatta koskisi ainoastaan tilannetta, jossa maksuohjelmaehdotus toimitetaan tuomioistuimelle velkajärjestelyhakemuksen yhteydessä. Tällöin selvittäjää ei pääsäännön mukaan määrätä. Tuomioistuin voi määrätä selvittäjän ainoastaan, jos se on asian riittävyyden tai epäselvyyden vuoksi tarpeen. Jos taas maksuohjelmaehdotusta ei toimiteta hakemuksen yhteydessä, tuomioistuin yleensä määrää selvittäjän. Tällöin selvittäjä tarvitsee liitteet, minkä vuoksi ne on perusteltua liittää tuomioistuimeen toimitettavaan hakemukseen. Tilanteessa, jossa maksuohjelmaehdotus on toimitettu hakemuksen yhteydessä, mutta tuomioistuin määrää kuitenkin selvittäjän asian riittävyyden tai epäselvyyden vuoksi, velallista edustavan talous- ja velkaneuvojan, asianajajan tai lupalakimiehen tulisi toimittaa liitteet suoraan selvittäjälle. Velallisen edustajan tulisi toimittaa liitteet myös velkojalle tämän pyynnöstä.

Velkajärjestelyasetuksen 3 §:n 2 *momentin* voimassa olevan johdantokappaleen mukaan velallisen, joka on harjoittanut elinkeinotoimintaa ja jolla on velkajärjestelyn piiriin kuuluvia elinkeinotoiminnassa syntyneitä velkoja enemmän kuin vähän, on liitettävä

hakemukseensa momentissa mainitut liitteet. Johdantokappaleesta poistettaisiin velkojen määrää koskeva kriteeri, jolloin liitteet olisi toimitettava velkojen määrästä riippumatta aina, kun velallisella on elinkeinotoiminnassa syntyneitä velkoja. Ehdotettu muutos olisi linjassa velkajärjestelylain 9 ja 9 a §:ään ehdotettujen muutosten kanssa, joiden mukaan velalliseen, jolla on aiemmin harjoitettuun elinkeinotoimintaan liittyvää velkaa, ei sovellettaisi kyseisten säännösten mukaisia velkajärjestelyn edellytyksiä ja esteitä. Poistamalla velkojen määrään liittyvä alaraja myös asetuksen säännöksestä vältettäisiin tilanteet, joissa velkajärjestelyn aloittamisharkinta olisi tehtävä entiseen elinkeinonharjoittajaan soveltuvien kriteereiden avulla, joissa tuomioistuimelle ei tarvitsisi lainkaan toimittaa asiaa koskevaa selvitystä. Käytännössä tilanne, jossa yritystoimintaa harjoittaneella velkajärjestelyä hakevalla velallisella on vain vähän yritystoimintaan liittyvää velkaa, on harvinainen.

Velkajärjestelyasetuksen 6 a §:ssä säädetään velkajärjestelylain 31 §:n 4 momentin mukaisesti siitä, milloin jako-osuus on niin vähäinen, että se voidaan jättää maksuohjelmassa huomiotta. Säännökseen tehtäisiin kyseiseen velkajärjestelylain kohtaan ehdotetusta muutoksesta johtuva ja sen yhteydessä tarkemmin perusteltu muutos, jonka mukaan säännöksen nojalla vähäiseksi katsottava kertymä määriteltäisiin jatkossa velka- eikä velkojakohtaisesti. Vähäiseksi katsottavan kertymän suuruuteen, joka on 50 euroa, ei tässä yhteydessä ehdoteta muutoksia. Säännöksen nojalla ilman suoritusta jäävän velan jako-osuus ei jäisi velallisen hyödyksi vaan jaettaisiin muille veloille.

Velkajärjestelyasetukseen lisättäisiin samalla uusi 6 c §, jolla säädettäisiin velkajärjestelylain 35 a §:n 5 momenttiin ehdotetun uuden säännöksen mukaisesti siitä, milloin lisäsuoritus on määrältään niin vähäinen, ettei velallisella olisi velvollisuutta tilittää sitä velkojilleen. Kyseiseksi asetuksella säädettäväksi rajaksi ehdotetaan kymmentä euroa. Raja asetettaisiin näin riittävän korkealle, jotta sillä tosiasiallisesti ehkäistäisiin kaikkein pienimmistä lisäsuorituksista osapuolille aiheutuvaa hallinnollista työtä, mutta kuitenkin riittävän matalalle, jotta sillä ei olisi todellista negatiivista vaikutusta velkojen asemaan, sillä säännöksen nojalla tilittämättä jäävät varat velallinen olisi oikeutettu pitämään itsellään.

8.2 Maksukykyasetus

Maksukykyasetuksen 4 §:ssä luetellaan tiettyjä välttämättömiä elinkustannuksia, jotka otetaan velallisen maksukykyä arvioitaessa huomioon kyseisessä pykälässä määritellyn suuruusina. Tällaisiin välttämättömiin elinkustannuksiin luetaan muun muassa paikallisliikenteen käytöstä aiheutuneet maksut. Asetuksen mukaisista määristä voidaan

kuitenkin myös poiketa, jos siihen on erityisiä perusteita, kuten jos velallisen työmatkakustannukset ovat paikallisliikenteen maksua suurempia.

Maksukykyasetuksen 4 §:n 1 *momentin* sanamuotoa muutettaisiin niin, että paikallisliikenteen käytöstä aiheutuvat kustannukset sisältyisivät jatkossa kiinteämääräisiin elinkustannuksiin vain siltä osin, kuin velallinen käyttää paikallisliikennettä muuhun tarkoitukseen kuin työssäkäyntiin. Lisäksi 1 momentin 1–4 kohtien mukaisiin euromääriin tehtäisiin jaksossa 4.6 mainituista syistä noin 12 prosentin suuruinen tasokorotus siten, että 1 momentin 1 kohdan mukaan huomioitavien kustannusten suuruus olisi jatkossa 605 euroa, 2 kohdan mukaan huomioitavien kustannusten suuruus olisi jatkossa 510 euroa, 3 kohdan mukaan huomioitavien kustannusten suuruus olisi jatkossa 389 ja 363 euroa ja 4 kohdan mukaan huomioitavien kustannusten suuruus olisi jatkossa 429 euroa. Tasokorotettuihin euromääriin tehtäisiin jatkossakin vuosittaisia indeksikorotuksia siten kuin velkajärjestelylaissa säädetään.

Maksukykyasetuksen 4 §:n 2 *momentin* sanamuotoa muutettaisiin samalla niin, että työssäkäyvän velallisen osalta vastaavat kustannukset otettaisiin aina huomioon kiinteämääräisistä elinkustannuksista erillisenä menoeränä, jolloin kiinteämääräisistä elinkustannuksista jäisi vastaavasti varaa johonkin muuhun. Tällä tavoin huomioon otettuina maksuohjelman aikaiset työmatkakustannukset eivät vaikuttaisi velallisen maksukyvyn arviointiin tämän kannalta epäedullisesti, vaan voisivat osaltaan kannustaa maksuohjelman aikaiseen työssäkäyntiin nykyistä enemmän.

9 Voimaantulo

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan kevään 2022 aikana, kuitenkin viimeistään direktiivin täytäntöönpanon määräaikaan 17.7.2022 mennessä.

Velkajärjestelylain muutettuja säännöksiä sovellettaisiin lähtökohtaisesti silloin, kun velkajärjestelyhakemus tai muu velkajärjestelyä koskeva asia tulee vireille käräjäoikeudessa ehdotetun lain tultua voimaan. Velkajärjestelyn edellytyksiä ja esteitä koskevia uusia säännöksiä ei kuitenkaan sovellettaisi silloin, jos velkajärjestelyhakemus tai muu velkajärjestelyä koskeva asia on vireillä käräjäoikeudessa lain voimaan tullessa ja päätöksen antamispäivä on ilmoitettu Tällainen siirtymäsäännös olisi linjassa velkajärjestelyyn pääsyn helpottamista ja nopeuttamista koskevien tavoitteiden kanssa ja vastaisi sisällöllisesti kyseisten säännösten yhteydessä aiemmin käytettyjä siirtymäsäännöksiä.

Maksuohjelman sisältöä ja kestoja koskevia muutoksia ehdotetaan sovellettavaksi ennen lain voimaantuloa vireille tulleisiin velkajärjestelyihin vain niissä tilanteissa, joissa ensimmäistä maksuohjelmaehdotusta ei ole toimitettu asiaan osallisten tutustuttavaksi lain voimaantuloon mennessä. Muutettuja säännöksiä ei toisin sanoen sovellettaisi ennen lain voimaantuloa vahvistettuihin maksuohjelmiin eikä myöskään sellaisiin maksuohjelmiin, joita koskevan maksuohjelmaehdotuksen ensimmäinen versio on ehditty toimittaa asiaan osallisille ennen lain voimaantuloa. Siirtymäsäännöksen tarkoituksena on välttää ylimääräisiä työvaiheita ja siten ehkäistä siirtymäaikana käynnissä olevien velkajärjestelyprosessien pitkittyminen, kun ennen lain voimaantuloa laadittuja ja asiaan osallisten tutustuttavaksi toimitettuja maksuohjelmaehdotuksia ei tarvitsisi laatia kokonaan uudelleen muutoslain voimaantulon vuoksi.

Velkajärjestelylain 35 a §:n 5 momenttia, johon ehdotettu muutos koskee määrältään vähäisen lisäsuoritusvelvollisuuden tilittämättä jättämistä, ehdotetaan sovellettavaksi silloin, kun lisäsuoritusvelvollisuus on täytettävä lain voimaantulon jälkeen. Kyseisen siirtymäsäännöksen tarkoitus on ehkäistä velalliselle määrätyn lisäsuoritusvelvollisuuden tietoinen täyttämättä jättäminen ja estää tilanteet, joissa velallinen voisi hyötyä uudesta sääntelystä silloinkin, kun ennen lain voimaantuloa täytettäväksi määrättyä lisäsuoritusvelvollisuutta ei ole täytetty ajallaan.

Koska velkajärjestelylain 35 a §:n 3 momentin mukaan velallisen maksettavaksi tulevan lisäsuorituksen määrä määräytyy kalenterivuositain, kumottavaksi ehdotettua velkajärjestelylain 35 a §:n 7 momenttia sovellettaisiin lain voimaantulovuoden loppuun saakka. Siirtymäsäännöksen tarkoitus on, että lisäsuoritusvelvollisuuden alaraja olisi lain voimaantuloa edeltäviltä kalenterivuosilta sekä lain voimaantulovuodelta tietty

asetuksella vahvistettu ja indeksitarkistettu euromäärä ja että alaraja asettuisi lain voimaantulovuotta seuraavan kalenterivuoden alusta alkaen pysyvästi 2 000 euroon.

Konkurssilakiin ehdotettua muutosta sovellettaisiin konkursseihin, jotka alkavat uuden lain tultua voimaan. Tällöin pesähoitajalle ei synny uutta velvoitetta liittyen niihin konkurssimenettelyihin, jotka ovat jo käynnissä lain voimaantulohetkellä.

10 Toimeenpano ja seuranta

Direktiivin 33 artiklan mukaan komissio esittää Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle viimeistään 17.7.2026 ja sen jälkeen viiden vuoden välein direktiivin soveltamista ja vaikutuksia koskevan kertomuksen, jossa käsitellään myös ryhmien muodostamista ja äänestyssääntöjä muita heikommassa asemassa olevien velallisten, kuten työntekijöiden, osalta. Kyseisen arvioinnin perusteella komissio antaa tarvittaessa säädösehdotuksen, jossa tarkastellaan tarvetta toteuttaa lisätoimia uudelleenjärjestelyjä, maksukyvyttömyyttä ja veloista vapauttamista koskevan oikeudellisen kehyksen lujittamiseksi ja yhdenmukaistamiseksi.

Lisäksi direktiivin 29 artiklan nojalla komissio kerää jatkossa vuosittain jäsenvaltioilta tietoja niiden maksukyvyttömyysmenettelyistä ja niiden tehokkuudesta. Komissio myös julkaisee tiedot verkkosivustollaan.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Taustaa

Maksukyvyttömyysdirektiivi ei salli velkajärjestelylain 9 §:n mukaisten edellytysten soveltamista eikä velkajärjestelyn estymistä velkajärjestelylain 9 a §:n tarkoittamalla tavalla väliaikaisena pidettävästä syystä, jos velallinen on direktiivissä tarkoitettu yrittäjä. Direktiivin tavoitteena on pyrkiä vähentämään yrittäjille maksukyvyttömyydestä aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia mahdollistamalla täysimittainen veloista vapautuminen. Samoin tavoitteena on kannustaa entisiä yrittäjiä uuden elinkeinotoiminnan aloittamiseen ja yrittäjäriskin ottamiseen. Elinkeinotoiminnan alkuvaiheeseen tyypillisesti liittyvä taloudellisen tilanteen epävarmuus ei saisi estää yrittäjän mahdollisuutta uuteen alkuun ilman velkataakkaa.

Edellä mainituista syistä ehdotetaan, ettei 9 ja 9 a §:n säännöksiä enää sovellettaisi velallisiin, joilla on heidän aiemmin harjoittamaansa elinkeinotoimintaan liittyvää velkaa. Yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana elinkeinotoimintaa edelleen harjoittavat velalliset ovat jo aiemmin olleet 9 a §:n soveltamisen ulkopuolella. Sen sijaan molempia säännöksiä sovellettaisiin jaksossa 4.1 mainituista syistä myös jatkossa velallisiin, joilla ei ole yritystoimintaan liittyviä velkoja. Tämän erottelun vuoksi sääntelyä on tarpeen arvioida perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännöksen kannalta.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin yleislausekkeen mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa kansalaisia tai kansalaisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Lainsäädännölle on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa (HE 309/1993 vp, PeVL 38/2006 vp, PeVL 31/2014 vp). Perustuslakivaliokunnan käytännössä on vakiintuneesti painotettu, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (PeVL 1/2006 vp, PeVL 64/2010 vp, PeVL 11/2012 vp). Erottelut eivät kuitenkaan tällöinkään saa olla mielivaltaisia, eivätkä erot saa muodostua kohtuuttomiksi (ks. esim. PeVM 11/2009 vp, PeVL 18/2006 vp, PeVL 64/2010 vp, PeVL 52/2016 vp).

Velkajärjestelylain 9 ja 9 a §:n kannalta kysymys on siitä, voidaanko sääntelyn tavoitteita pitää hyväksyttävänä ja oikeasuhtaisina perusteina velallisten yhdenvertaisesta kohtelusta poikkeamiselle tilanteessa, jossa direktiivi edellyttää päätyneessä elinkeinotoiminnassa velkaantuneiden velallisten jättämistä säännösten soveltamisalan ulkopuolelle.

Velkajärjestelylain 9 §

Velkajärjestelylain esitöiden mukaan velallisen maksukyvyttömyyden on tarkoitus olla ensisijainen mutta ei yksin riittävä edellytys velkajärjestelylle. Merkitystä on toisin sanoen asetettu myös maksukyvyttömyyden syyille ja asteelle. (HE 183/1992 vp s. 24) Velkajärjestelylain 9 §:n mukaan velallisen maksukyvyn on siten täytynyt joko olennaisesti heikentyä sosiaalisen suoritusesteen vuoksi pääasiassa ilman velallisen omaa syytä tai velkajärjestelylle on oltava muutoin painavat perusteet, minkä lisäksi velallisen täytyy olla kykenemätön omaehtoisesti parantamaan maksukykyään selviytyäkseen veloistaan. Hallituksen esityksen mukaan painavia perusteita koskevan edellytyksen keskeisintä soveltamisalaa ovat tapaukset, joissa velallisen maksukyvyn ja velkojen välillä vallitsee niin olennainen epäsuhde, että velallinen ei ilman velkajärjestelyä kykene selviytymään veloistaan. Yhtenä nimenomaisena esimerkkinä mainitaan entiset elinkeinonharjoittajat, joilla saattaa olla huomattavia elinkeinotoiminnasta aiheutuneita ja henkilökohtaiselle vastuulle jääneitä velkoja. (HE 183/1992 vp s. 25 ja 48–49) Velkajärjestelyn edellytyksiä koskevaa säännöstä on aiempien velkajärjestelylain muutoshankkeiden yhteydessä pidetty toimivana eikä sitä ole velkajärjestelylain säätämisen jälkeen muutettu (HE 83/2014 vp s. 9).

Velkajärjestelyn aloittamisharkinnassa otetaan siten jo lähtökohtaisesti huomioon kunakin velallisen yksilölliset velkaantumisolosuhteet. Kategorista erottelua elinkeinotoiminnan yhteydessä tai muista syistä tapahtuneen velkaantumisen välillä laissa ei kuitenkaan tehdä. Kun nykysääntelyn valossa on tapauskohtaisesti arvioitava, ovatko velallisen maksukyvyttömyyden syyt tai aste laissa tarkoitetun mukaiset, jatkossa tällaista tapauskohtaista arviointia ei entisten elinkeinonharjoittajien osalta enää tehtäisi. Ehdotetun muutoksen voidaan katsoa vähentävän velkajärjestelyn saavutettavuuteen liittyvää tulkinnanvaraisuutta entisten elinkeinonharjoittajien kannalta ja säilyttävän muita velallisia koskevat arviointiperusteet ennallaan.

Entisiltä yrittäjiltä on yritystoimintansa yhteydessä edellytetty yritysrisikin ottamista, joka on yritystoiminta alas ajettaessa ja velkajärjestelyyn hakeuduttaessa tavalla tai toisella realisoitunut. Yrittämiseen liittyvän riskinoton kompensoimisen ja yrittäjän uuden alun edistämisen on katsottava muodostavan sellaisen hyväksyttävän perusteen, joka mahdollistaa rehellisessä elinkeinotoiminnassa velkaantuneille velallisille muita velallisia suoraviivaisemmat velkajärjestelyn myöntämisen edellytykset ilman, että

muutoksen voidaan katsoa johtavan muiden velallisten kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen. Jotta velkajärjestely säilyy menettelynä, johon turvaudutaan vain poikkeuksellisesti silloin, kun velallinen ei muutoin selviä veloistaan, on perusteltua edellyttää, että muissa olosuhteissa kuin elinkeinotoiminnassa velkaantuneet velalliset yhä täyttävät yleisesti ottaen toimiviksi ja kohtuullisiksi katsotut velkajärjestelyn edellytykset.

Velkajärjestelylain 9 a §

Velkajärjestelylain 9 a §:n säätämistä koskevien esitöiden mukaan velkajärjestely ajoittuu käytännössä useissa tapauksissa aikaan, jolloin velallisen maksukyky on poikkeuksellisen heikko. Säännöksellä on pyritty vaikuttamaan siihen, että velkajärjestely ajoittuisi velkojen kannalta parempaan aikaan (HE 180/1996 vp s. 19). Perustuslakivaliokunta on katsonut säännöksen liittyvän kiinteästi koko velkajärjestelylain taustalla olevaan velkojan ja velallisen suhteiden sääntelyyn ja asianomaisten tosiasiallisiin edellytyksiin selviytyä velkajärjestelystä (PeVL 38/1996 vp s. 1).

Velkajärjestelylain myöhempien muutosten yhteydessä säännöksen säilyttämistä on pidetty tärkeänä, jotta velallinen ei voisi tarkoituksellisesti ajoittaa velkajärjestelyä sellaiseen aikaan, jolloin hän ei maksaisi velkojaan ollenkaan tai maksaisi niitä vain vähän. Tätä on pidetty välttämättömänä velkojen aseman ja järjestelmän yleisen hyväksyttävyyden turvaamiseksi (HE 83/2014 vp s. 11). Säännöksen perusteita voidaan edelleen pitää asianmukaisina ja tavoitteita perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävinä.

Yhteiskunnan toiminnan ja talouden kannalta yrittäjyyteen kannustaminen on olennaista. On katsottava, että yrittäjäriskin ottaminen muodostaa sellaisen erityisen perusteen, joka mahdollistaa yritystoiminnassa velkaantuneiden henkilöiden velkajärjestelyn aloittamisen epävakaa tilanteesta riippumatta nopeammin verrattuna muihin velallisiin.

Arvioitaessa velkajärjestelylain 9 a §:n säännöstä on lisäksi huomattava, että esimerkiksi työttömälle velalliselle voidaan säännöksestä huolimatta myöntää velkajärjestely jo aikaisemminkin, jos velkajärjestelyn myöntämistä harkittaessa arvioidaan, ettei maksuvaran puute tai vähäisyys ole väliaikainen, vaan pysyvä olotila, ja ettei velallisella työllistymisestä huolimatta tulisi olemaan vähäistä enempää maksuvaraa (HE 83/2014 vp s. 28, LaVM 12/2014 vp s. 5) Nimenomaisesti on säädetty, että syytä ei voida pitää enää väliaikaisena, jos maksuvaran puuttuminen tai vähäisyys johtuu työttömyydestä, joka on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin kestänyt yli 18 kuu-

kautta. Tätä määräaikaa ehdotetaan lyhennettäväksi 12 kuukauteen. Muutoksella pyritään muun lisäksi kaventamaan eroja, joita yrittäjiä koskeva soveltamisalapoikkeus aiheuttaisi.

Vaikka velallisen maksuvaran puuttumista tai vähäisyyttä pidettäisiin väliaikaisena, velallinen voi omilla toimillaan pyrkiä vakiinnuttamaan tilanteensa esimerkiksi etsimällä töitä, jolloin hänellä on mahdollisuus työpaikan saatuaan hakeutua velkajärjestelyyn heti. Toisaalta on aiheellista huomata, että myös elinkeinotoiminnassa velkaantuneiden velallisten pääsy velkajärjestelyyn on edelleen harkinnanvaraista, sillä velkajärjestelylain 10 §:n mukaiset esteperusteet otetaan harkinnassa huomioon. Jos velallinen harjoittaa elinkeinotoimintaa hakiessaan velkajärjestelyä, soveltuvat lisäksi velkajärjestelylain 7 luvun mukaiset lisäedellytykset. Velkajärjestelylain 9 a §:n soveltamisalan rajoittaminen ei siten tarkoita, että elinkeinotoiminnassa velkaantuneilla velallisilla olisi subjektiivinen oikeus velkajärjestelyyn.

Johtopäätökset

Edellä esitetyistä syistä velkajärjestelylain 9 ja 9 a §:n säännösten ei voida katsoa muodostavan tilannetta kohtuuttomaksi sellaisten velallisten kannalta, jotka ovat velkaantuneet muista syistä kuin päättyneen elinkeinotoiminnan vuoksi ja joilla ei siten ole elinkeinotoimintaan liittyvää velkaa.

Lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Koska direktiivissä on säännöksiä, jotka ehdotetaan pantaviksi täytäntöön lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

LAKIEHDOTUKSET

1.

Laki

yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) 10 §:n 9 kohta, 20 §:n 3 momentti, 35 a §:n 7 momentti ja 65 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 10 §:n 9 kohta ja 20 §:n 3 momentti laissa 1123/2014 sekä 35 a §:n 7 momentti laissa 1088/2006,

muutetaan 9 ja 9 a §, 10 §:n 10 kohta, 30 §, 31 §:n 4 momentti, 35 a §:n 5 momentti, 39 §, 40 §:n 1 momentti, 45 a §:n 1 momentti, 45 b §, 49 §:n 1 momentti, 52 a §:n 2 momentti, 54 §:n 2 momentin 2 kohta ja 61 a §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 9 a §, 10 §:n 10 kohta, 35 a §:n 5 momentti, 45 a §:n 1 momentti, 45 b § ja 52 a §:n 2 momentti laissa 1123/2014, 30 § laeissa 632/2010 ja 1123/2014, 31 §:n 4 momentti laissa 63/1997, 40 §:n 1 momentti ja 61 a §:n 1 momentti laissa 1273/2002 sekä 49 §:n 1 momentti laissa 772/2002, sekä

lisätään lakiin uusi 52 b §, seuraavasti:

3 luku

Velkajärjestelyn aloittaminen

9 §

Edellytykset

Velkajärjestely voidaan myöntää velalliselle, joka on maksukyvytön eikä kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään voidakseen selviytyä veloistaan aiheutuvista menoista, jos:

1) maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on velallisen maksukyvyn olennainen heikentyminen sairauden, työkyvyttömyyden, työttömyyden tai muun olosuhteiden muutoksen vuoksi pääasiassa ilman velallisen omaa syytä; tai

2) velkajärjestelyyn on muuten painavat perusteet ottaen huomioon velkojen ja niihin liittyvien velvoitteiden määrä suhteessa velallisen maksukykyyn.

Velkajärjestely voidaan 1 momentin estämättä myöntää myös maksukyvyttömälle velalliselle, jolla on hänen aiemmin harjoittamaansa elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja.

9 a §

Velkajärjestelyn estyminen väliaikaisesta syystä

Jos velallisella ei väliaikaisena pidettävästä syystä ole maksuvaraa tai velallinen ei sellaisen syyn vuoksi kykene maksuvarallaan maksamaan tavallisia velkojaan vähäisenä pidettävää määrää enempää, velkajärjestelyä ei voida myöntää. Syyn väliaikaisuutta ja maksuvaran määrää arvioitaessa on otettava huomioon erityisesti velallisen ansaintamahdollisuudet. Syytä ei voida pitää väliaikaisena, jos maksuvaran puuttuminen tai vähäisyys johtuu työttömyydestä, joka on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin kestänyt yli 12 kuukautta.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana elinkeinotoimintaa harjoittavaan velalliseen eikä velalliseen, jolla on hänen aiemmin harjoittamaansa elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja. Elinkeinotoimintaa edelleen harjoittavaa velallista koskevista velkajärjestelyn lisäedellytyksistä säädetään 7 luvussa.

10 §

Velkajärjestelyn yleiset esteet

Jollei 10 a §:stä muuta johdu, velkajärjestelyä ei voida myöntää, jos:

10) velalliselle on velkajärjestelyn hakemista edeltäneiden 13 vuoden aikana vahvistettu maksuohjelma; tai

5 luku

Velkajärjestelyn sisältö

30 §

Yleissäännös maksuohjelmasta tavallisten velkojen osalta

Velallisen maksuvara mahdollisen vakuusvelkaosuuden vähentämisen jälkeen ja velallisen varallisuuden rahaksimuutosta saadut varat on käytettävä tavallisten velkojen maksamiseen siten kuin 34 §:ssä säädetään.

Velallinen saa pitää velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyneen maksuvaran itsellään siltä osin kuin sitä ei käytetä 7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen menojen suorittamiseen tai 70 §:n 2 momentin nojalla selvittäjän saatavan suoritukseksi.

Tavallisten velkojen osalta velkajärjestelyn ja maksuohjelman sisältö on määrättävä niin, että maksuohjelman kesto on kolme vuotta, jollei 31 a §:stä johdu muuta.

Jos velallisella on omistusasunto, velallisen on suoritettava tavallisia velkojaan vähintään 32 §:ssä tarkoitettu määrä. Jos velallinen säilyttää omistusasuntonsa, maksuohjelman kesto voi olla kolmea vuotta pitempi. Maksuohjelman kesto ei kuitenkaan saa tavallisten velkojen osalta ylittää kymmentä vuotta.

Jos velkajärjestely on myönnetty 10 a §:n nojalla, maksuohjelman kesto on viisi vuotta, jollei 31 a §:stä johdu muuta.

Jos velallisen on 70 §:n nojalla suoritettava selvittäjän saatava eikä velalliselle velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertynyt maksuvara riitä velallisen maksuosuuden suorittamiseen, maksuohjelman kesto pitenee neljä kuukautta. Maksuohjelman kesto pitenee kuitenkin kuusi kuukautta, jos velallisen elinkeinotoiminnan velat järjestellään 45 a §:n nojalla. Jos velallisen osuus selvittäjän saatavasta kertyy hänen maksuvarastaan maksuohjelman vahvistamisen jälkeen edellä mainittua lyhyemmässä ajassa, maksuohjelman kesto pitenee vain tämän ajan.

Maksuohjelma voi olla kestoltaan 3 tai 5 momentin mukaista maksuohjelman kestoa lyhempi silloin, kun velalliselta puuttuu pysyvästi maksuvara sairauden, iän tai muun vastaavan syyn vuoksi.

31 §

Tavallisten velkojen keskinäinen asema

Maksuohjelma voidaan laatia niin, että velkojille tulevat määrältään vähäiset jako-osuudet määrätään maksettavaksi ensin, ja myös niin, että velalliselle määräjain kertyvä maksuvara käytetään vuorotellen eri velkojille tuleviin suorituksiin, mikäli se on maksuohjelman toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista eivätkä muiden velkojen mahdollisuudet maksun saantiin sen vuoksi ilmeisesti vaarannu. Jos velkoja on useampi kuin yksi, maksuohjelmassa voidaan jättää ilman suoritusta velka, jolle kertyisi vähäinen, valtioneuvoston asetuksella säädettävää euromäärää pienempi jako-osuus.

35 a §

Lisäsuoritusvelvollisuus

Kertaluonteiseen suoritukseen perustuva maksuvelvollisuus on täytettävä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun velallinen sai varat haltuunsa. Muilta osin lisäsuoritusvelvollisuus on täytettävä seuraavan kalenterivuoden aikana. Maksuohjelman päättymisvuodelta lisäsuoritukset on kuitenkin maksettava samaan aikaan kuin viimeisen kokonaisen kalenterivuoden lisäsuoritukset tai ohjelman päättymistä seuraavien kuuden kuukauden aikana riippuen siitä, kumman määräjain perusteella lisäsuoritukset tulevat myöhemmin maksettaviksi. Maksuajankohdasta voidaan määrätä toisin, jos se on tarkoituksenmukaista lisäsuoritusten vähäisyyden tai muun erityisen syyn vuoksi. Velallinen ei ole velvollinen tekemään velalle lisäsuoritusta, jos lisäsuoritus on määrältään alle valtioneuvoston asetuksella säädettävän euromäärän.

39 §

Kaavat ja laatimisohteet

Tuomioistuinvirasto vahvistaa kaavan velkajärjestelyä koskevaa hakemusta varten sekä antaa hakemuksen laatimista koskevat ohteet.

6 luku

Vahvistettua maksuohjelmaa koskevat säännökset

40 §

Maksuohjelman oikeusvaikutukset

Kun maksuohjelma on vahvistettu, velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen ja muiden maksuohjelmassa säänneltyjen oikeussuhteiden ehdot määräytyvät ohjelman mukaisesti. Ohjelman keston päättymisestä huolimatta velallisen maksuohjelmassa määrätty maksuvelvollisuus säilyy siltä osin kuin sitä ei ole täytetty. Maksuohjelmassa määrättyille suorituksille ei viivästyksen vuoksi kerry korkoa. Ulosottokaaren 4 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun palkkaan kohdistuva, velkajärjestelyn piiriin kuuluvaan velkaan perustuva ulosmittaus raukeaa, kun maksuohjelma on vahvistettu. Kun maksuohjelman vahvistaminen on saanut lainvoiman,

myös velallisen muuhun omaisuuteen kohdistuva, velkajärjestelyn piiriin kuuluvaan velkaan perustuva ulosmittaus raukeaa. Sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon ei saa ryhtyä maksuohjelman keston aikana.

44 § *Maksuohjelman muuttaminen*

Maksuohjelmaa voidaan velallisen tai velkojan hakemuksesta muuttaa, jos:

- 1) velallisen maksukyky on heikentynyt niin olennaisesti, että häneltä ei voida kohtuudella edellyttää maksuohjelmassa määrätyn maksuvelvollisuuden täyttämistä ottaen erityisesti huomioon maksuvelvollisuuden täyttämiseen tarvittava aika velallisen muuttuneissa olosuhteissa, tai jos muissa velkajärjestelyn kannalta merkityksellisissä olosuhteissa on ohjelman vahvistamisen jälkeen tapahtunut olennainen muutos;
- 2) ohjelman vahvistamisen jälkeen on ilmennyt sellaisia seikkoja, joilla olisi ollut olennainen merkitys velkajärjestelyn kannalta, jos ne olisivat olleet tiedossa velkajärjestelystä päätettäessä;
- 3) ohjelman vahvistamisen jälkeen ilmenee velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka, joka ei ollut tiedossa maksuohjelmaa vahvistettaessa tai joka on 28 a §:n nojalla jätetty maksuohjelmassa huomioon ottamatta;
- 4) maksuohjelman muuttamiseen on aihetta takaisinsaannin vuoksi taikka sen vuoksi, että 28 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa velan määrä tai velkojan oikeus muuten vahvistetaan toisenlaiseksi kuin millaisena se on maksuohjelmassa otettu huomioon;
- 5) velallinen on maksanut kaikki maksuohjelman mukaiset suoritukset velkojille ja kaikkien velkojien suostumus maksuohjelman muuttamiseen on liitetty hakemukseen.

Muutos, joka maksuohjelmaan tehdään velkojien hyväksi, koskee kaikkia velkojia. Velka, jolle kertyisi vähäinen asetuksella säädettävää euromäärää pienempi osuus, voidaan kuitenkin jättää ilman suoritusta. Muutos velkojien vahingoksi koskee niitä velkojia, joille ohjelman mukaan vielä tulisi suoritus. Jos ohjelmaa muutetaan 1 momentin 3 kohdan nojalla, muutoksen on oltava sisällöltään sellainen, että velallisen on maksuohjelman kestoja koskevien säännösten estämättä suoritettava velkojalle yhtä suuri osuus velasta kuin muille samassa asemassa oleville velkojille, jollei se ole kohtuutonta ottaen huomioon velan määrä ja peruste sekä suorituksen taloudellinen merkitys velallisen olosuhteissa. Maksuohjelman kestoja voidaan pidentää selvittäjän saatavan maksamista varten.

7 luku

Elinkeinotoimintaa harjoittavaa velallista koskevat erityissäännökset

45 a §

Elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskevat lisäedellytykset

Yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana toimivan velallisen elinkeinotoimintaan liittyvät velat voidaan järjestellä tämän lain mukaan vain, jos:

- 1) velkajärjestelyn piiriin kuuluva yksityistalouden velka järjestellään tämän lain mukaisesti;
 - 2) velallisen elinkeinotoiminnan palveluksessa on viimeksi päättyneen tilikauden aikana ollut keskimäärin enintään kaksi henkilöä velallisen lisäksi;
 - 3) elinkeinotoiminnan tervehdyttäminen ei edellytä yritystoimintaa koskevia järjestelyjä;
 - 4) velallinen kykenee maksamaan menettelyn alkamisen jälkeen syntyvät elinkeinotoimintaan liittyvät velkansa toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaa kuin ne erääntyvät; ja
 - 5) toiminnan jatkaminen ei aiheuta 46 §:n 1 momentissa tarkoitettua luoton ottoa laajempaa velkaantumista.
-

45 b §

Elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskevat erityiset esteet

Elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja ei voida järjestellä tämän lain mukaisesti, jos:

- 1) on perusteltua syytä olettaa, että hakemuksen pääasiallisena tarkoituksena on velkojen perintätoimien estäminen tai muu velkojan oikeuden loukkaaminen; tai
- 2) on ilmeistä, että velkojalle tuleva kertymä olisi arvoltaan pienempi kuin mitä velkoja saisi velallisen konkurssissa ilman velallisen omistusasunnon huomioon ottamista ja 20 a §:n soveltamista.

8 luku

Menettely tuomioistuimessa

49 §

Käsittelyjärjestys ja toimivaltaisuus

Tässä laissa tarkoitetun asian käsittelyssä noudatetaan hakemusasioiden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä, jollei tästä laista muuta johdu. Velkajärjestelyä koskeva asia on käsiteltävä asian edellyttämällä joutuisuudella.

52 a §

Velkojen kuuleminen hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta

 Jos 38 a §:n 1 momentissa tarkoitetut hyväksynnät maksuohjelmaehdotukselle on annettu kirjallisesti ja velallinen on kuullut kaikkia velkoja 62 a §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, päätös velkajärjestelyn aloittamisesta ja maksuohjelman vahvistamisesta voidaan tehdä velkoja enempää kuulematta.

52 b §

Pesänhoitajan kuuleminen hakemuksesta

Jos velallinen on konkurssissa eikä pesäluettelo ole vahvistettu, tuomioistuimien voi ennen kuin se päättää velkajärjestelyn aloittamisesta varata pesänhoitajalle tilaisuuden määrääjässä lausua kirjallisesti hakemuksesta. Pesänhoitaja voidaan myös kutsua istuntoon kuultavaksi.

54 §

Päätös velkajärjestelyn aloittamisesta

 Jollei 5 momentista muuta johdu, tuomioistuimen tulee päättäessään velkajärjestelyn aloittamisesta:

2) asettaa määräpäivä, johon mennessä velkojen on kirjallisesti ilmoitettava selvittäjälle tai muulle maksuohjelmaehdotuksen laatijalle, sen mukaan kuin tuomioistuin määrää, velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan määrä, mikäli se poikkeaa velallisen ilmoittamasta, uhalla, että velallisen ilmoituksen ylittävä vaatimus voidaan muuten jättää maksuohjelmassa huomioon ottamatta;

61 a §

Lisäsuoritusten vahvistamista koskeva hakemus

Velkojan hakemus velallisen lisäsuoritusten vahvistamiseksi ja maksuvelvollisuuden määrittämiseksi voidaan tutkia vasta, kun lisäsuoritusten maksuvelvollisuus on maksuohjelman mukaan päättynyt. Hakemus on tehtävä ilman aiheutonta viivytystä sen jälkeen, kun lisäsuoritusten maksuvelvollisuus on päättynyt tai kun peruste lisäsuoritusvelvollisuudelle on tullut velkojan tietoon. Hakemusta ei voida tehdä enää sen jälkeen, kun lisäsuoritusten maksuvelvollisuuden päättymisestä on kulunut kaksi vuotta. Ennen hakemuksen tekemistä velkojan on esitettävä velalliselle kirjallinen vaatimuksensa ja varattava velalliselle tilaisuus vastata vaatimukseen. Hakemuksen saa kuitenkin vaatimusta esittämättä tehdä, jos tuomioistuinkäsittelyn siirtyminen saattaa aiheuttaa velkojalle oikeudenmenetyksen tai jos käsittelyn aloittamiseen viivytyksettä on muu painava syy.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos velkajärjestelyhakemus tai muu velkajärjestelyä koskeva asia on vireillä käräjäoikeudessa tämän lain voimaan tullessa ja päätöksen antamispäivä on ilmoitettu, sovelletaan 9 §:n, 9 a §:n, 10 §:n 9 ja 10 kohdan, 45 a §:n 1 momentin ja 45 b §:n asemasta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Muutoksenhakutuomioistuimessa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, jos asia on ennen tämän lain voimaantuloa ratkaistu alemmassa tuomioistuimessa, ja sellaisessa asiassa myös käräjäoikeudessa, jos asia on muutoksenhakutuomioistuimesta palautettu käräjäoikeuteen.

Ennen tämän lain voimaantuloa vahvistettuihin maksuohjelmiin ja maksuohjelmiin, joita koskeva maksuohjelmaehdotus on ensimmäisen kerran toimitettu asiaan osallisille ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan 30 §:n ja 31 §:n 4 momentin asemasta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Jos lisäsuoritusvelvollisuus on täytettävä ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan 35 a §:n 5 momentin asemasta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 35 a §:n 7 momenttia sovelletaan lisäsuoritusvelvollisuuteen 31.12.2022 saakka.

2.

Laki

konkurssilain 4 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään konkurssilain (120/2004) 4 luvun 1 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

4 luku

Velallisen asema konkurssissa

1 §

Velallisen kohtelu

Pesänhoitajan on konkurssin alkamisen jälkeen ilmoitettava talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain (813/2017) 1 §:ssä tarkoitetuista palveluista sekä mahdollisuudesta hakea yksityishenkilön velkajärjestelyä:

- 1) velallisena olevalle luonnolliselle henkilölle;
- 2) avoimen yhtiön yhtiömiehelle ja kommandiittiyhtiön vastuunalaiselle yhtiömiehelle;
- 3) osakeyhtiön johtoon kuuluvalla osakkeenomistajalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa alkaneeseen konkurssiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.

Laki

velkajärjestelyrekisteristä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan velkajärjestelyrekisteristä annetun lain (368/2017) 7 §:n 2 momentti seuraavasti:

7 § Rekisteristä poistettut tiedot

Velkajärjestelyrekisteristä poistettut tiedot on pidettävä salassa. Tietoja saa kuitenkin antaa tuomioistuimelle ja talous- ja velkaneuvonnasta annetussa laissa (813/2017) tarkoitetulle talous- ja velkaneuvonnalle velkajärjestelyn myöntämisen edellytysten selvittämiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

RINNAKKAISTEKSTIT

1.

Laki

yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) 10 §:n 9 kohta, 20 §:n 3 momentti, 35 a §:n 7 momentti ja 65 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 10 §:n 9 kohta ja 20 §:n 3 momentti laissa 1123/2014 sekä 35 a §:n 7 momentti laissa 1088/2006,

muutetaan 9 ja 9 a §, 10 §:n 10 kohta, 30 §, 31 §:n 4 momentti, 35 a §:n 5 momentti, 39 §, 40 §:n 1 momentti, 45 a §:n 1 momentti, 45 b §, 49 §:n 1 momentti, 52 a §:n 2 momentti, 54 §:n 2 momentin 2 kohta ja 61 a §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 9 a §, 10 §:n 10 kohta, 35 a §:n 5 momentti, 45 a §:n 1 momentti, 45 b § ja 52 a §:n 2 momentti laissa 1123/2014, 30 § laeissa 632/2010 ja 1123/2014, 31 §:n 4 momentti laissa 63/1997, 40 §:n 1 momentti ja 61 a §:n 1 momentti laissa 1273/2002 sekä 49 §:n 1 momentti laissa 772/2002, sekä

lisätään lakiin uusi 52 b §, seuraavasti:

3 luku

Velkajärjestelyn aloittaminen

Voimassa oleva laki	Ehdotus
<p>9 § Edellytykset</p> <p>Velkajärjestely voidaan myöntää velalliselle, joka on maksukyvytön, jos:</p> <p>1) maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on velallisen maksukyvyn olennainen heikentyminen sairauden, työkyvyttömyyden, työttömyyden tai muun olosuhteiden muutoksen vuoksi pääasiassa ilman velallisen omaa syytä; tai</p> <p>2) velkajärjestelyyn on muuten painavat perusteet ottaen huomioon velkojen ja niihin liittyvien velvoitteiden määrä suhteessa velallisen maksukykyyn,</p>	<p>9 § Edellytykset</p> <p>Velkajärjestely voidaan myöntää velalliselle, joka on maksukyvytön <i>eikä kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään voidakseen selviytyä veloistaan aiheutuvista menoista</i>, jos:</p> <p>1) maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on velallisen maksukyvyn olennainen heikentyminen sairauden, työkyvyttömyyden, työttömyyden tai muun olosuhteiden muutoksen vuoksi pääasiassa ilman velallisen omaa syytä; tai</p> <p>2) velkajärjestelyyn on muuten painavat perusteet ottaen huomioon velkojen ja niihin liittyvien velvoitteiden määrä suhteessa velallisen maksukykyyn.</p>

<p><i>eikä velallinen kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään voidakseen selviytyä veloistaan aiheutuvista menoista.</i></p> <p>(uusi)</p>	<p><i>Velkajärjestely voidaan 1 momentin estämättä myöntää myös maksukyvyttömälle velalliselle, jolla on hänen aiemmin harjoittamaansa elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja.</i></p>
<p>9 a § Velkajärjestelyn estyminen väliaikaisesta syystä</p> <p>Jos velallisella ei väliaikaisena pidettävästä syystä ole maksuvaraa tai velallinen ei sellaisen syyn vuoksi kykene maksuvarallaan maksamaan tavallisia velkojaan vähäisenä pidettävää määrää enempää, velkajärjestelyä ei voida myöntää. Syyn väliaikaisuutta ja maksuvaran määrää arvioitaessa on otettava huomioon erityisesti velallisen ansaintamahdollisuudet. Syytä ei voida pitää väliaikaisena, jos maksuvaran puuttuminen tai vähäisyys johtuu työttömyydestä, joka on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin kestänyt yli 18 kuukautta.</p> <p>Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana elinkeinotoimintaa harjoittavaan velalliseen. Elinkeinotoimintaa harjoittavaa velallista koskevista velkajärjestelyn lisäedellytyksistä säädetään 7 luvussa.</p>	<p>9 a § Velkajärjestelyn estyminen väliaikaisesta syystä</p> <p>Jos velallisella ei väliaikaisena pidettävästä syystä ole maksuvaraa tai velallinen ei sellaisen syyn vuoksi kykene maksuvarallaan maksamaan tavallisia velkojaan vähäisenä pidettävää määrää enempää, velkajärjestelyä ei voida myöntää. Syyn väliaikaisuutta ja maksuvaran määrää arvioitaessa on otettava huomioon erityisesti velallisen ansaintamahdollisuudet. Syytä ei voida pitää väliaikaisena, jos maksuvaran puuttuminen tai vähäisyys johtuu työttömyydestä, joka on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin kestänyt yli 12 kuukautta.</p> <p>Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana elinkeinotoimintaa harjoittavaan velalliseen <i>eikä velalliseen, jolla on hänen aiemmin harjoittamaansa elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja.</i> Elinkeinotoimintaa edelleen harjoittavaa velallista koskevista velkajärjestelyn lisäedellytyksistä säädetään 7 luvussa.</p>
<p>10 § Velkajärjestelyn yleiset esteet</p> <p>Jollei 10 a §:stä muuta johdu, velkajärjestelyä ei voida myöntää, jos:</p> <p>-----</p> <p>9) on perusteltua syytä olettaa, että velallinen ei tulisi noudattamaan maksuohjelmaa;</p>	<p>10 § Velkajärjestelyn yleiset esteet</p> <p>Jollei 10 a §:stä muuta johdu, velkajärjestelyä ei voida myöntää, jos:</p> <p>-----</p> <p>(kumotaan)</p>

10) velalliselle on aikaisemmin vahvistettu maksuohjelma; tai -----	10) velalliselle on <i>velkajärjestelyn hakemista edeltäneiden 13 vuoden aikana</i> vahvistettu maksuohjelma; tai -----
--	--

4 luku

Velkajärjestelyn hakemisen ja alkamisen oikeusvaikutukset

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p>20 § Suhde konkurssiin</p> <p>-----</p> <p><i>Konkurssissa olevan velallisen hakemusta velkajärjestelystä ei voida ottaa tutkittavaksi ennen kuin konkurssissa on vahvistettu pesäluettelo.</i></p> <p>-----</p>	<p>20 § Suhde konkurssiin</p> <p>-----</p> <p>(kumotaan)</p> <p>-----</p>

5 luku

Velkajärjestelyn sisältö

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p>30 § Yleissäännös maksuohjelmasta tavallisten velkojen osalta</p> <p>Velallisen maksuvara mahdollisen vakuusvelkaosuuden vähentämisen jälkeen ja velallisen varallisuuden rahaksimuutosta saadut varat on käytettävä tavallisten velkojen maksamiseen siten kuin 34 §:ssä säädetään.</p> <p>(uusi)</p> <p>Tavallisten velkojen osalta velkajärjestelyn ja maksuohjelman sisältö on määrättävä niin, että maksuohjelman kesto on kolme vuotta, jollei 31 a §:stä johdu muuta.</p>	<p>30 § Yleissäännös maksuohjelmasta tavallisten velkojen osalta</p> <p>Velallisen maksuvara mahdollisen vakuusvelkaosuuden vähentämisen jälkeen ja velallisen varallisuuden rahaksimuutosta saadut varat on käytettävä tavallisten velkojen maksamiseen siten kuin 34 §:ssä säädetään.</p> <p><i>Velallinen saa pitää velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyneen maksuvaran itsellään siltä osin kuin sitä ei käytetä 7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen menojen suorittamiseen tai 70 §:n 2 momentin nojalla selvittäjän saatavan suorituksiksi.</i></p> <p>Tavallisten velkojen osalta velkajärjestelyn ja maksuohjelman sisältö on määrättävä niin, että maksuohjelman kesto on kolme vuotta, jollei 31 a §:stä johdu muuta.</p>

<p>Jos velallisella on omistusasunto, velallisen on suoritettava tavallisia velkojaan vähintään 32 §:ssä tarkoitettu määrä. Jos velallinen säilyttää omistusasuntonsa, maksuohjelman kesto voi olla kolmea vuotta pitempi. Maksuohjelman kesto ei kuitenkaan saa tavallisten velkojen osalta ylittää kymmentä vuotta.</p> <p><i>Jos velallisen maksuvelvollisuus on maksuohjelmassa kokonaan poistettu tai velkajärjestely on myönnetty 10 a §:n nojalla, maksuohjelman kesto on viisi vuotta, jollei 31 a §:stä johdu muuta. Silloin kun maksuvelvollisuus on kokonaan poistettu, maksuohjelma voi kuitenkin olla viittä vuotta lyhyempi, jos velalliselta puuttuu pysyvästi maksuvara sairauden, iän tai muun vastaavan syyn vuoksi.</i></p> <p>Jos velallisen on 70 §:n nojalla suoritettava selvittäjän saatava, maksuohjelman kesto pitenee neljä kuukautta. Maksuohjelman kesto pitenee kuitenkin kuusi kuukautta, jos velallisen elinkeinotoiminnan velat järjestellään 45 a §:n nojalla. Jos velallisen osuus selvittäjän saatavasta kertyy hänen maksuvarastaan maksuohjelman vahvistamisen jälkeen edellä mainittua lyhyemmässä ajassa, maksuohjelman kesto pitenee vain tämän ajan.</p> <p>(uusi)</p>	<p>Jos velallisella on omistusasunto, velallisen on suoritettava tavallisia velkojaan vähintään 32 §:ssä tarkoitettu määrä. Jos velallinen säilyttää omistusasuntonsa, maksuohjelman kesto voi olla kolmea vuotta pitempi. Maksuohjelman kesto ei kuitenkaan saa tavallisten velkojen osalta ylittää kymmentä vuotta.</p> <p>Jos velkajärjestely on myönnetty 10 a §:n nojalla, maksuohjelman kesto on viisi vuotta, jollei 31 a §:stä johdu muuta.</p> <p>Jos velallisen on 70 §:n nojalla suoritettava selvittäjän saatava <i>eikä velalliselle velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertynyt maksuvara riitä velallisen maksuosuuden suorittamiseen</i>, maksuohjelman kesto pitenee neljä kuukautta. Maksuohjelman kesto pitenee kuitenkin kuusi kuukautta, jos velallisen elinkeinotoiminnan velat järjestellään 45 a §:n nojalla. Jos velallisen osuus selvittäjän saatavasta kertyy hänen maksuvarastaan maksuohjelman vahvistamisen jälkeen edellä mainittua lyhyemmässä ajassa, maksuohjelman kesto pitenee vain tämän ajan.</p> <p><i>Maksuohjelma voi olla kestoltaan 3 tai 5 momentin mukaista maksuohjelman kestoa lyhyempi silloin, kun velalliselta puuttuu pysyvästi maksuvara sairauden, iän tai muun vastaavan syyn vuoksi.</i></p>
--	--

<p>31 §</p> <p>Tavallisten velkojen keskinäinen asema -----</p> <p>Maksuohjelma voidaan laatia niin, että velkojille tulevat määrältään vähäiset jakosuudet määrätään maksettavaksi ensin, ja myös niin, että velalliselle määräajoin kertyvä maksuvara käytetään vuorotellen eri velkojille tuleviin suorituksiin, mikäli se on maksuohjelman toteuttamisen kannalta tarkoituksenmu-</p>	<p>31 §</p> <p>Tavallisten velkojen keskinäinen asema -----</p> <p>Maksuohjelma voidaan laatia niin, että velkojille tulevat määrältään vähäiset jakosuudet määrätään maksettavaksi ensin, ja myös niin, että velalliselle määräajoin kertyvä maksuvara käytetään vuorotellen eri velkojille tuleviin suorituksiin, mikäli se on maksuohjelman toteuttamisen kannalta tarkoituksenmu-</p>
---	---

<p>kaista eivätkä muiden velkojen mahdollisuudet maksun saantiin sen vuoksi ilmeisesti vaarannu. Jos velkoja on useampi kuin yksi, maksuohjelmassa voidaan jättää ilman suoritusta velkoja, jolle kertyisi vähäinen, asetuksella säädettävää markkamäärää pienempi jako-osuus.</p> <p>-----</p>	<p>kaista eivätkä muiden velkojen mahdollisuudet maksun saantiin sen vuoksi ilmeisesti vaarannu. Jos velkoja on useampi kuin yksi, maksuohjelmassa voidaan jättää ilman suoritusta <i>velka</i>, jolle kertyisi vähäinen, valtioneuvoston asetuksella säädettävää <i>euromäärää</i> pienempi jako-osuus.</p> <p>-----</p>
---	---

<p>35 a § Lisäsuoritusvelvollisuus</p> <p>-----</p> <p>Kertaluonteiseen suoritukseen perustuva maksuvelvollisuus on täytettävä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun velallinen sai varat haltuunsa. Muilta osin lisäsuoritusvelvollisuus on täytettävä seuraavan kalenterivuoden aikana. Maksuohjelman päättymisvuodelta lisäsuoritukset on kuitenkin maksettava samaan aikaan kuin viimeisen kokonaisen kalenterivuoden lisäsuoritukset tai ohjelman päättymistä seuraavien kuuden kuukauden aikana riippuen siitä, kumman määräajan perusteella lisäsuoritukset tulevat myöhemmin maksettaviksi. Maksuajankohdasta voidaan määrätä toisin, jos se on tarkoituksenmukaista lisäsuoritusten vähäisyyden tai muun erityisen syyn vuoksi.</p> <p>-----</p> <p>Edellä 3 momentissa tarkoitettua rahamäärää tarkistetaan siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään. Tarkistettut rahamäärät pyöristetään ylöspäin lähimpään euroon ja julkaistaan vuosittain marraskuun aikana säädöskokoelmassa oikeusministeriön asetuksella.</p>	<p>35 a § Lisäsuoritusvelvollisuus</p> <p>-----</p> <p>Kertaluonteiseen suoritukseen perustuva maksuvelvollisuus on täytettävä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun velallinen sai varat haltuunsa. Muilta osin lisäsuoritusvelvollisuus on täytettävä seuraavan kalenterivuoden aikana. Maksuohjelman päättymisvuodelta lisäsuoritukset on kuitenkin maksettava samaan aikaan kuin viimeisen kokonaisen kalenterivuoden lisäsuoritukset tai ohjelman päättymistä seuraavien kuuden kuukauden aikana riippuen siitä, kumman määräajan perusteella lisäsuoritukset tulevat myöhemmin maksettaviksi. Maksuajankohdasta voidaan määrätä toisin, jos se on tarkoituksenmukaista lisäsuoritusten vähäisyyden tai muun erityisen syyn vuoksi. <i>Velallinen ei ole velvollinen tekemään velalle lisäsuoritusta, jos lisäsuoritus on määrältään alle valtioneuvoston asetuksella säädettävän euromäärän.</i></p> <p>-----</p> <p>(kumotaan)</p>
---	--

<p>39 § Kaavat ja laatimisohteet</p> <p>Oikeusministeriö vahvistaa kaavan velkajärjestelyä koskevaa hakemusta ja maksuohjelmaehdotusta varten sekä antaa niiden laatimista koskevat ohjeet.</p>	<p>39 § Kaavat ja laatimisohteet</p> <p><i>Tuomioistuinvirasto</i> vahvistaa kaavan velkajärjestelyä koskevaa hakemusta varten sekä antaa <i>hakemuksen</i> laatimista koskevat ohjeet.</p>
---	---

6 luku

Vahvistettua maksuohjelmaa koskevat säännökset

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p>40 § Maksuohjelman oikeusvaikutukset</p> <p>Kun maksuohjelma on vahvistettu, velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen ja muiden maksuohjelmassa säänneltyjen oikeussuhteiden ehdot määräytyvät ohjelman mukaisesti. Ohjelman keston päättymisestä huolimatta velallisen maksuohjelmassa määrätty maksuvelvollisuus säilyy siltä osin kuin sitä ei ole täytetty. Maksuohjelmassa määrättyille suorituksille ei viivästyksen vuoksi kerry korkoa. <i>Velallisen omaisuuteen kohdistuva, velkajärjestelyn piiriin kuuluvaan velkaan perustuva ulosmittaus raukeaa, kun maksuohjelma on lainvoimaisesti vahvistettu. Sama koskee muuta sellaiseen velkaan perustuvaa täytäntöönpanoa.</i> Sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon ei saa ryhtyä maksuohjelman keston aikana.</p> <p>-----</p>	<p>40 § Maksuohjelman oikeusvaikutukset</p> <p>Kun maksuohjelma on vahvistettu, velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen ja muiden maksuohjelmassa säänneltyjen oikeussuhteiden ehdot määräytyvät ohjelman mukaisesti. Ohjelman keston päättymisestä huolimatta velallisen maksuohjelmassa määrätty maksuvelvollisuus säilyy siltä osin kuin sitä ei ole täytetty. Maksuohjelmassa määrättyille suorituksille ei viivästyksen vuoksi kerry korkoa. <i>Ulosottoaaren 4 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun palkkaan kohdistuva, velkajärjestelyn piiriin kuuluvaan velkaan perustuva ulosmittaus raukeaa, kun maksuohjelma on vahvistettu. Kun maksuohjelman vahvistaminen on saanut lainvoiman, myös velallisen muuhun omaisuuteen kohdistuva, velkajärjestelyn piiriin kuuluvaan velkaan perustuva ulosmittaus raukeaa.</i> Sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon ei saa ryhtyä maksuohjelman keston aikana.</p> <p>-----</p>
<p>44 § Maksuohjelman muuttaminen</p> <p>Maksuohjelmaa voidaan velallisen tai velkojan hakemuksesta muuttaa, jos:</p>	<p>44 § Maksuohjelman muuttaminen</p> <p>Maksuohjelmaa voidaan velallisen tai velkojan hakemuksesta muuttaa, jos:</p>

<p>1) velallisen maksukyky on heikentynyt niin olennaisesti, että häneltä ei voida kohtuudella edellyttää maksuohjelmassa määrätyn maksuvelvollisuuden täyttämistä ottaen erityisesti huomioon maksuvelvollisuuden täyttämiseen tarvittava aika velallisen muuttuneissa olosuhteissa, tai jos muissa velkajärjestelyn kannalta merkityksellisissä olosuhteissa on ohjelman vahvistamisen jälkeen tapahtunut olennainen muutos;</p> <p>2) ohjelman vahvistamisen jälkeen on ilmennyt sellaisia seikkoja, joilla olisi ollut olennainen merkitys velkajärjestelyn kannalta, jos ne olisivat olleet tiedossa velkajärjestelystä päätettäessä;</p> <p>3) ohjelman vahvistamisen jälkeen ilmenee velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka, joka ei ollut tiedossa maksuohjelmaa vahvistettaessa tai joka on 28 a §:n nojalla jätetty maksuohjelmassa huomioon ottamatta; <i>tai</i></p> <p>4) maksuohjelman muuttamiseen on aihetta takaisinsaannin vuoksi taikka sen vuoksi, että 28 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa velan määrä tai velkojan oikeus muuten vahvistetaan toisenlaiseksi kuin millaisena se on maksuohjelmassa otettu huomioon.</p> <p>(uusi)</p> <p>Muutos, joka maksuohjelmaan tehdään velkojen hyväksi, koskee kaikkia velkoja. Velkoja, jolle kertyisi vähäinen asetuksella säädettävää euromäärää pienempi osuus, voidaan kuitenkin jättää ilman suoritusta. Muutos velkojen vahingoksi koskee niitä velkoja, joille ohjelman mukaan vielä tulisi suoritus. Jos ohjelmaa muutetaan 1 momentin 3 kohdan nojalla, muutoksen on oltava sisällöltään sellainen, että velallisen on maksuohjelman kestoja koskevien säännösten estämättä suoritettava velkojalle yhtä suuri osuus velasta</p>	<p>1) velallisen maksukyky on heikentynyt niin olennaisesti, että häneltä ei voida kohtuudella edellyttää maksuohjelmassa määrätyn maksuvelvollisuuden täyttämistä ottaen erityisesti huomioon maksuvelvollisuuden täyttämiseen tarvittava aika velallisen muuttuneissa olosuhteissa, tai jos muissa velkajärjestelyn kannalta merkityksellisissä olosuhteissa on ohjelman vahvistamisen jälkeen tapahtunut olennainen muutos;</p> <p>2) ohjelman vahvistamisen jälkeen on ilmennyt sellaisia seikkoja, joilla olisi ollut olennainen merkitys velkajärjestelyn kannalta, jos ne olisivat olleet tiedossa velkajärjestelystä päätettäessä;</p> <p>3) ohjelman vahvistamisen jälkeen ilmenee velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka, joka ei ollut tiedossa maksuohjelmaa vahvistettaessa tai joka on 28 a §:n nojalla jätetty maksuohjelmassa huomioon ottamatta;</p> <p>4) maksuohjelman muuttamiseen on aihetta takaisinsaannin vuoksi taikka sen vuoksi, että 28 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa velan määrä tai velkojan oikeus muuten vahvistetaan toisenlaiseksi kuin millaisena se on maksuohjelmassa otettu huomioon;</p> <p>5) <i>velallinen on maksanut kaikki maksuohjelman mukaiset suoritukset velkojille ja kaikkien velkojen suostumus maksuohjelman muuttamiseen on liitetty hakemukseen.</i></p> <p>Muutos, joka maksuohjelmaan tehdään velkojen hyväksi, koskee kaikkia velkoja. <i>Velka</i>, jolle kertyisi vähäinen asetuksella säädettävää euromäärää pienempi osuus, voidaan kuitenkin jättää ilman suoritusta. Muutos velkojen vahingoksi koskee niitä velkoja, joille ohjelman mukaan vielä tulisi suoritus. Jos ohjelmaa muutetaan 1 momentin 3 kohdan nojalla, muutoksen on oltava sisällöltään sellainen, että velallisen on maksuohjelman kestoja koskevien säännösten estämättä suoritettava velkojalle yhtä suuri osuus velasta</p>
---	---

<p>kuin muille samassa asemassa oleville velkojille, jollei se ole kohtuutonta ottaen huomioon velan määrä ja peruste sekä suorituksen taloudellinen merkitys velallisen olosuhteissa. Maksuohjelman kestoa voidaan pidentää selvittäjän saatavan maksamista varten.</p> <p>-----</p>	<p>kuin muille samassa asemassa oleville velkojille, jollei se ole kohtuutonta ottaen huomioon velan määrä ja peruste sekä suorituksen taloudellinen merkitys velallisen olosuhteissa. Maksuohjelman kestoa voidaan pidentää selvittäjän saatavan maksamista varten.</p> <p>-----</p>
---	---

7 luku

Elinkeinotoimintaa harjoittavaa velallista koskevat erityissäännökset

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p>45 a §</p> <p>Elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskevat lisäedellytykset</p> <p>Yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana toimivan velallisen elinkeinotoimintaan liittyvät velat voidaan järjestellä tämän lain mukaan vain, jos:</p> <p>1) velallisen yksityistalouden velat järjestellään tämän lain mukaisesti;</p> <p>2) velallisen elinkeinotoiminta on melko pienimuotoista eikä sen tervehdyttäminen edellytä yritystoimintaa koskevia järjestelyjä;</p> <p>3) velallinen kykenee maksamaan menettelyn alkamisen jälkeen syntyvät elinkeinotoimintaan liittyvät velkansa toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaa kuin ne erääntyvät; ja</p> <p>4) toiminnan jatkaminen ei aiheuta 46 §:n 1 momentissa tarkoitettua luoton ottoa laajempaa velkaantumista.</p> <p>-----</p>	<p>45 a §</p> <p>Elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskevat lisäedellytykset</p> <p>Yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana toimivan velallisen elinkeinotoimintaan liittyvät velat voidaan järjestellä tämän lain mukaan vain, jos:</p> <p>1) <i>velkajärjestelyn piiriin kuuluva yksityistalouden velka</i> järjestellään tämän lain mukaisesti;</p> <p>2) <i>velallisen elinkeinotoiminnan palveluksessa on viimeksi päättäneen tilikauden aikana ollut keskimäärin enintään kaksi henkilöä velallisen lisäksi;</i></p> <p>3) <i>elinkeinotoiminnan tervehdyttäminen ei edellytä yritystoimintaa koskevia järjestelyjä;</i></p> <p>4) velallinen kykenee maksamaan menettelyn alkamisen jälkeen syntyvät elinkeinotoimintaan liittyvät velkansa toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaa kuin ne erääntyvät; ja</p> <p>5) toiminnan jatkaminen ei aiheuta 46 §:n 1 momentissa tarkoitettua luoton ottoa laajempaa velkaantumista.</p> <p>-----</p>

<p>45 b §</p> <p>Elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskeva erityinen este</p> <p>Elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja ei voida järjestellä tämän lain mukaisesti, jos on perusteltua syytä olettaa, että hakemuksen pääasiallisena tarkoituksena on velkojen perintätoimien estäminen tai muu velkojan oikeuden loukkaaminen.</p> <p>(uusi)</p>	<p>45 b §</p> <p>Elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä <i>koskevat erityiset esteet</i></p> <p>Elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja ei voida järjestellä tämän lain mukaisesti, jos:</p> <p>1) on perusteltua syytä olettaa, että hakemuksen pääasiallisena tarkoituksena on velkojen perintätoimien estäminen tai muu velkojan oikeuden loukkaaminen; <i>tai</i></p> <p>2) <i>on ilmeistä, että velkojalle tuleva kertymä olisi arvoltaan pienempi kuin mitä velkoja saisi velallisen konkurssissa ilman velallisen omistusasunnon huomioon ottamista ja 20 a §:n soveltamista.</i></p>
--	---

8 luku

Menettely tuomioistuimessa

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p>49 §</p> <p>Käsittelyjärjestys ja toimivaltaisuus</p> <p>Tässä laissa tarkoitetun asian käsittelyssä noudatetaan hakemusasioiden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä, jollei tästä laista muuta johdu.</p> <p>-----</p>	<p>49 §</p> <p>Käsittelyjärjestys ja toimivaltaisuus</p> <p>Tässä laissa tarkoitetun asian käsittelyssä noudatetaan hakemusasioiden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä, jollei tästä laista muuta johdu. <i>Velkajärjestelyä koskeva asia on käsiteltävä asian edellyttämällä joutuisuudella.</i></p> <p>-----</p>
<p>52 a §</p> <p>Velkojen kuuleminen hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta</p> <p>-----</p> <p>Jos 38 a §:n 1 momentissa tarkoitetut hyväksynnät maksuohjelmaehdotukselle on annettu kirjallisesti ja velallinen on kuullut kaikkia</p>	<p>52 a §</p> <p>Velkojen kuuleminen hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta</p> <p>-----</p> <p>Jos 38 a §:n 1 momentissa tarkoitetut hyväksynnät maksuohjelmaehdotukselle on annettu kirjallisesti ja velallinen on kuullut kaikkia velkoja <i>62 a §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla</i>, päätös velkajärjestelyn aloittamisesta ja</p>

<p>velkoja, päätös velkajärjestelyn aloittamisesta ja maksuohjelman vahvistamisesta voidaan tehdä velkoja enempää kuulematta.</p> <p>-----</p>	<p>maksuohjelman vahvistamisesta voidaan tehdä velkoja enempää kuulematta.</p> <p>-----</p>
--	---

<p>(uusi)</p>	<p>52 b § <i>Pesähoitajan kuuleminen hakemuksesta</i></p> <p><i>Jos velallinen on konkurssissa eikä pesäluettelo ole vahvistettu, tuomioistuin voi ennen kuin se päättää velkajärjestelyn aloittamisesta varata pesähoitajalle tilaisuuden määräjassa lausua kirjallisesti hakemuksesta. Pesähoitaja voidaan myös kutsua istuntoon kuultavaksi.</i></p>
---------------	---

<p>54 § Päätös velkajärjestelyn aloittamisesta</p> <p>-----</p> <p>Jollei 5 momentista muuta johdu, tuomioistuimen tulee päättäessään velkajärjestelyn aloittamisesta:</p> <p>-----</p> <p>2) asettaa määräpäivä, johon mennessä velkojen on kirjallisesti ilmoitettava selvittäjälle tai muulle maksuohjelmaehdotuksen laatijalle taikka tuomioistuimelle, sen mukaan kuin tuomioistuin määrää, velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan määrä, mikäli se poikkeaa velallisen ilmoittamasta, uhalla, että velallisen ilmoituksen ylittävä vaatimus voidaan muuten jättää maksuohjelmassa huomioon ottamatta;</p> <p>-----</p>	<p>54 § Päätös velkajärjestelyn aloittamisesta</p> <p>-----</p> <p>Jollei 5 momentista muuta johdu, tuomioistuimen tulee päättäessään velkajärjestelyn aloittamisesta:</p> <p>-----</p> <p>2) asettaa määräpäivä, johon mennessä velkojen on kirjallisesti ilmoitettava selvittäjälle tai muulle maksuohjelmaehdotuksen laatijalle, sen mukaan kuin tuomioistuin määrää, velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan määrä, mikäli se poikkeaa velallisen ilmoittamasta, uhalla, että velallisen ilmoituksen ylittävä vaatimus voidaan muuten jättää maksuohjelmassa huomioon ottamatta;</p> <p>-----</p>
---	---

<p>61 a § Lisäsuoritusten vahvistamista koskeva hakemus</p> <p>Velkojan hakemus velallisen lisäsuoritusten vahvistamiseksi ja maksuvelvollisuuden määrittämiseksi voidaan tutkia vasta, kun maksuohjelma on päättynyt. Hakemus on tehtävä ilman aiheutonta viivytystä sen jälkeen, kun</p>	<p>61 a § Lisäsuoritusten vahvistamista koskeva hakemus</p> <p>Velkojan hakemus velallisen lisäsuoritusten vahvistamiseksi ja maksuvelvollisuuden määrittämiseksi voidaan tutkia vasta, kun <i>lisäsuoritusten maksuvelvollisuus on maksuohjelman mukaan päättynyt</i>. Hakemus on tehtävä</p>
--	--

<p>maksuohjelman kesto on päättynyt tai kun peruste lisäsuoritusvelvollisuudelle on tullut velkojan tietoon. Hakemusta ei voida tehdä enää sen jälkeen, kun maksuohjelman päättymisestä on kulunut kaksi vuotta. Ennen hakemuksen tekemistä velkojan on esitettävä velalliselle kirjallinen vaatimuksensa ja varattava velalliselle tilaisuus vastata vaatimukseen. Hakemuksen saa kuitenkin vaatimusta esittämättä tehdä, jos tuomioistuinkäsittelyn siirtyminen saattaa aiheuttaa velkojalle oikeudenmenetyksen tai jos käsittelyn aloittamiseen viivytyksettä on muu painava syy.</p> <p>-----</p>	<p>ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun <i>lisäsuoritusten maksuvelvollisuus</i> on päättynyt tai kun peruste lisäsuoritusvelvollisuudelle on tullut velkojan tietoon. Hakemusta ei voida tehdä enää sen jälkeen, kun <i>lisäsuoritusten maksuvelvollisuuden</i> päättymisestä on kulunut kaksi vuotta. Ennen hakemuksen tekemistä velkojan on esitettävä velalliselle kirjallinen vaatimuksensa ja varattava velalliselle tilaisuus vastata vaatimukseen. Hakemuksen saa kuitenkin vaatimusta esittämättä tehdä, jos tuomioistuinkäsittelyn siirtyminen saattaa aiheuttaa velkojalle oikeudenmenetyksen tai jos käsittelyn aloittamiseen viivytyksettä on muu painava syy.</p> <p>-----</p>
---	--

9 luku

Selvittäjää koskevat säännökset

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p>65 § Selvittäjän kelpoisuus</p> <p>-----</p> <p>Selvittäjäksi voidaan 1 momentissa säädetyn edellytyksin määrätä ulosottomies tai avustava ulosottomies.</p>	<p>65 § Selvittäjän kelpoisuus</p> <p>-----</p> <p>(kumotaan)</p>

2.

Laki

konkurssilain 4 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään konkurssilain (120/2004) 4 luvun 1 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

4 luku

Velallisen asema konkurssissa

Voimassa oleva laki	Ehdotus
<p>1 § Velallisen kohtelu</p> <p>----- (uusi)</p>	<p>1 § Velallisen kohtelu</p> <p>----- <i>Pesäinhoitajan on konkurssin alkamisen jälkeen ilmoitettava talous- ja velkaneuvonasta annetun lain (813/2017) 1 §:ssä tarkoitetuista palveluista sekä mahdollisuudesta hakea yksityishenkilön velkajärjestelyä:</i></p> <p><i>1) velallisena olevalle luonnolliselle henkilölle;</i></p> <p><i>2) avoimen yhtiön yhtiömiehelle ja kommandiittiyhtiön vastuunalaiselle yhtiömiehelle;</i></p> <p><i>3) osakeyhtiön johtoon kuuluvalla osakkeenomistajalle.</i></p>

3.

Laki**velkajärjestelyrekisteristä annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan velkajärjestelyrekisteristä annetun lain (368/2017) 7 §:n 2 momentti seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p style="text-align: center;">7 § Rekisteristä poistetut tiedot</p> <p>-----</p> <p>Velkajärjestelyrekisteristä poistetut tiedot on pidettävä salassa. Tietoja saa kuitenkin antaa tuomioistuimelle velkajärjestelyn myöntämisen edellytysten selvittämiseksi.</p>	<p style="text-align: center;">7 § Rekisteristä poistetut tiedot</p> <p>-----</p> <p>Velkajärjestelyrekisteristä poistetut tiedot on pidettävä salassa. Tietoja saa kuitenkin antaa tuomioistuimelle ja talous- ja velkaneuvonnasta annetussa laissa (813/2017) tarkoitetulle talous- ja velkaneuvonnalle velkajärjestelyn myöntämisen edellytysten selvittämiseksi.</p>

ASETUSLUONNOKSET

Valtioneuvoston asetus

yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti

kumotaan yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun asetuksen (58/1993) 1 §,

muutetaan 2 §, 3 §:n 2 momentin johdantokappale ja 6 a §, sellaisena kuin niistä on 2 § osaksi asetuksissa 1029/2001 ja 1379/2014, 3 §:n 2 momentin johdantokappale asetuksessa 64/1997 sekä 6 a § asetuksessa 1379/2014,

lisätään asetukseen siitä asetuksella 1275/2002 kumotun 6 c §:n tilalle uusi 6 c § seuraavasti:

2 § *Hakemuksen liitteet*

Velallisen hakemukseen velkajärjestelystä tulee liittää:

- 1) jäljennökset velallisen verotuspäätöksistä kolmelta viimeiseltä vuodelta;
- 2) velallisen ja hänen aviopuolisonsa työnantajanpalkkalaskelma, josta ilmenee palkkakertymä edelliseltä ja kuluvalta kalenterivuodelta sekä palkka viimeiseltä palkanmaksukuukaudelta;
- 3) jäljennös päätöksestä tai muusta asiakirjasta, josta ilmenee velallisen ja hänen aviopuolisonsa eläke, työttömyyspäiväraha tai koulutustuki, sairausvakuutuksen päiväraha, äitiysraha tai muu päiväraha, lasten kotihoidontuki, asumistuki, opintotuki tai muu etuus sekä sellaisen etuuden kesto;
- 4) vahvistetun kaavan mukaiselle lomakkeelle laadittu elinkeinonharjoittajan tuloseselvitys velallisen ja hänen aviopuolisonsa maatalousyrittäjätulosta ja muusta yrittäjätulosta;
- 5) maksajan antama kirjallinen selvitys tai muu asiakirja, josta ilmenevät velallisen ja hänen aviopuolisonsa muut kuin 2–4 kohdassa tarkoitetut tulot;
- 6) jäljennös vuokran, vastikkeen ja muiden asumiskulujen määrän osoittavista asiakirjoista;
- 7) jäljennös tuomioistuimen päätöksestä tai sopimuksesta, joka koskee velallisen lapselle suoritettavaa elatusapua, sekä selvitys elatusavun määrästä;

8) jäljennös tositteesta tai muusta asiakirjasta, josta ilmenee velan jäljellä oleva määrä, ei kuitenkaan alle 340 euron suuruisista veloista, sekä selvitys panttausta koskevista sitoumuksista;

9) huoneiston hallintaan oikeuttavien osakkeiden, osuuksien ja asumisoikeuden sekä muun merkittävän varallisuuden osalta jäljennös asiakirjasta, josta ilmenee velallisen omistusosuus; sekä

10) kirjallinen selvitys sairaudesta, työttömyydestä, työkyvyttömyydestä tai muusta olosuhteiden muutoksesta, jolla on merkitystä hakemuksen kannalta.

Velallisella on oikeus saada 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut verotuspäätökset maksutta velkajärjestelyhakemukseen liittämistä varten.

Edellä 1 momentin 1–5 kohdissa tarkoitetut liitteet voidaan korvata myös tulotietojärjestelmästä annetussa laissa (53/2018) tarkoitetusta tulorekisteristä saatavalla tulosteella, josta vastaavat tiedot käyvät ilmi.

Jos velallisen oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimii talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain (813/2017) 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu talous- ja velkaneuvoja, asianajajista annetussa laissa (496/1958) tarkoitettu asianajaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (715/2011) tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja ja hakemukseen on liitetty velallisen ehdotus maksuohjelmaksi, 1 momentissa tarkoitetut liitteet tulee toimittaa tuomioistuimelle ainoastaan, jos tuomioistuin niin määrää. Silloin kun liitteitä ei toimiteta tuomioistuimelle, edellä tarkoitetun velallisen oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tulee toimittaa liitteet selvittäjälle, jos selvittäjä määrätään, ja velkojalle tämän pyynnöstä.

3 § *Elinkeinotoimintaa koskevat selvitykset*

Velallisen, joka on harjoittanut elinkeinotoimintaa ja jolla on velkajärjestelyn piiriin kuuluvia elinkeinotoiminnassa syntyneitä velkoja, tulee liittää hakemukseensa seuraavat selvitykset:

6 a § *Vähäisen jako-osuuden jättäminen huomiotta*

Jos velkoja on useampi kuin yksi, maksuohjelmassa voidaan jättää ilman suoritusta velka, jolle kertyvä jako-osuus olisi pienempi kuin 50 euroa. Tällainen velka voidaan jättää ilman suoritusta myös, kun maksuohjelmaa muutetaan.

6 c §

Vähäisen lisäsuorituksen jättäminen tekemättä

Velallinen ei ole velvollinen tekemään velalle lisäsuoritusta, jonka määrä on alle 10 euroa.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän asetuksen 6 c §:ää sovelletaan, kun lisäsuoritusvelvollisuus on täytetty tämän asetuksen voimaantulon jälkeen.

Oikeusministeriön asetus

velallisen maksukyvyn arvioinnin perusteista yksityishenkilön velkajärjestelyssä annetun oikeusministeriön asetuksen 4 §:n muuttamisesta

Oikeusministeriön päätöksen mukaisesti

muutetaan velallisen maksukyvyn arvioinnin perusteista yksityishenkilön velkajärjestelyssä annetun oikeusministeriön asetuksen (322/2001) 4 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin niistä on 1 momentti asetuksessa 807/2020, seuraavasti:

4 §

Muut välttämättömät elinkustannukset

Muihin välttämättömiin elinkustannuksiin luetaan velallisen ja hänen perheensä ravintomenot, vaatemenot, tavanomaisen suuruiset terveydenhoitomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, kodin ylläpidosta, muusta kuin työssäkäyntiin liittyvästä paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, puhelimen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä muut vastaavat menot. Näistä kustannuksista velallisen ei tarvitse esittää erillistä selvitystä, vaan ne otetaan huomioon kuukautta kohden seuraavan suuruisina:

- 1) yksin asuva velallinen tai velallinen, joka on yksinhuoltaja, 605 euroa;
- 2) avioliitossa tai avoliitossa asuva velallinen taikka velallinen, joka asuu yhteistaloudessa toisen täysi-ikäisen kanssa, 510 euroa;
- 3) kaksi vanhinta velallisen kanssa samassa taloudessa asuvaa alle 17-vuotiaasta lasta 389 euroa kumpikin, kolmanneksi vanhin ja häntä nuoremmat lapset 363 euroa kukin;
- 4) velallisen kanssa samassa taloudessa asuva 17 vuotta täyttänyt lapsi 429 euroa.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuista euromääristä voidaan poiketa, jos siihen on erityisiä perusteita. Tällaisia perusteita voivat olla erityisesti työmatkakustannukset ja velallisen itse maksettavat, tavanomaista suuremmat säännölliset terveydenhoitomenot tai poikkeuksellisen suuri kertaluonteinen sairaudesta aiheutuva meno. Jos velallinen käyttää työmatkaansa omaa autoa, työmatkakustannukset voidaan ottaa huomioon samoin perustein kuin ne voidaan hyväksyä vähennykseksi verotuksessa.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asetusta sovelletaan myös sen voimaan tullessa käräjäoikeudessa vireillä olevassa velkajärjestelyasiassa, jossa maksuohjelmaa ei ole vahvistettu tai jossa velallisen maksuvara lasketaan uudelleen maksuohjelmaa muutettaessa. Jos käräjäoikeus on vahvistanut maksuohjelman ennen tämän asetuksen voimaantuloa ja muutoksenhakutuomioistuin palauttaa asian käräjäoikeuteen tämän asetuksen tultua voimaan, asetusta sovelletaan, jos velallisen maksuvara on laskettava uudelleen.

LAGFÖRSLAG

1.

Lag

om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om skuldsanering för privatpersoner (57/1993) 10 § 9 punkten, 20 § 3 mom., 35 a § 7 mom. och 65 § 2 mom.,
 av dem 10 § 9 punkten och 20 § 3 mom. sådana de lyder i lag 1123/2014 samt 35 a § 7 mom. sådant det lyder i lag 1088/2006,
ändras 9 och 9 a §, 10 § 10 punkten, 30 §, 31 § 4 mom., 35 a § 5 mom., 39 §, 40 § 1 mom., 45 a § 1 mom., 45 b §, 49 § 1 mom., 52 a § 2 mom., 54 § 2 mom. 2 punkten och 61 a § 1 mom.,
 av dem 9 a §, 10 § 10 punkten, 35 a § 5 mom., 45 a § 1 mom., 45 b § och 52 a § 2 mom. sådana de lyder i lag 1123/2014, 30 § sådan den lyder i lagarna 632/2010 och 1123/2014, 31 § 4 mom. sådant det lyder i lag 63/1997, 40 § 1 mom. och 61 a § 1 mom. sådana de lyder i lag 1273/2002 samt 49 § 1 mom. sådant det lyder i lag 772/2002, och
 fogas till lagen en ny 52 b § som följer:

3 kap.

Inledande av skuldsanering

9 §

Förutsättningar

Skuldsanering kan beviljas en gäldenär som är insolvent och inte rimligen förmår förbättra sin betalningsförmåga så att han eller hon kan klara av de utgifter som skulderna ger upphov till, om

1) den huvudsakliga orsaken till insolvensen är att gäldenärens betalningsförmåga har försvagats väsentligt på grund av sjukdom, arbetsoförmåga, arbetslöshet eller någon annan förändring i förhållandena som i huvudsak inte beror på gäldenären själv, eller

2) det i övrigt föreligger vägande skäl för en skuldsanering med beaktande av beloppet av skulderna och de förpliktelser som hänför sig till dem i förhållande till gäldenärens betalningsförmåga.

Skuldsanering kan trots 1 mom. även beviljas en insolvent gäldenär som har skulder som hänför sig till gäldenärens tidigare näringsverksamhet.

9 a §

Förutsättning som gäller gäldenärens betalningsförmåga

Om en gäldenär av en orsak som kan anses temporär saknar betalningsmån eller av samma orsak med sin betalningsmån inte förmår betala sina vanliga skulder till ett belopp som inte ska anses vara obetydligt, kan skuldsanering inte beviljas. Vid bedömningen av om orsaken är temporär och av storleken på betalningsmånen ska särskilt gäldenärens förvärvsmöjligheter beaktas. Orsaken kan inte anses vara temporär, om det att betalningsmån saknas eller att den är

obetydlig beror på arbetslöshet som utan avbrott eller med små avbrott varat över 12 månader.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas inte på en gäldenär som idkar näringsverksamhet som enskild näringsidkare eller yrkesutövare och inte på en gäldenär som har skulder som hänför sig till gäldenärens tidigare näringsverksamhet. Bestämmelser om tilläggsförutsättningar för skuldsanering i fråga om en gäldenär som fortfarande idkar näringsverksamhet finns i 7 kap.

10 §

Allmänna hinder för en skuldsanering

Om inte något annat följer av 10 a §, kan skuldsanering inte beviljas om

10) det för gäldenären under 13 år före ansökan om skuldsanering har fastställts ett betalningsprogram, eller

5 kap.

Skuldsaneringens innehåll

30 §

Allmän bestämmelse om betalningsprogrammet för vanliga skulder

Gäldenärens betalningsmån efter avdrag för en eventuell säkerhetsskuldandel och de medel som influtit vid realiseringen av gäldenärens förmögenhet ska användas för betalning av vanliga skulder i enlighet med 34 §.

Gäldenären får behålla den betalningsmån som uppkommit under tiden mellan den tidpunkt då skuldsaneringen inleddes och den då betalningsprogrammet fastställdes, till den del betalningsmånen inte används för betalning av utgifter som avses i 7 § 1 mom. eller med stöd av 70 § 2 mom. för betalning av utredarens fordran.

I fråga om vanliga skulder ska innehållet i skuldsaneringen och betalningsprogrammet bestämmas så att betalningsprogrammet är i kraft tre år, om inte något annat följer av 31 a §.

En gäldenär som har en ägarbostad ska betala sina vanliga skulder till minst det belopp som avses i 32 §. Om gäldenären behåller sin ägarbostad kan betalningsprogrammet vara i kraft en längre tid än tre år. Betalningsprogrammet får dock inte vara i kraft mer än tio år i fråga om vanliga skulder.

Om skuldsanering har beviljats med stöd av 10 a § ska betalningsprogrammet vara i kraft fem år, om inte något annat följer av 31 a §.

Om gäldenären med stöd av 70 § ska betala utredarens fordran och den betalningsmån som uppkommit under tiden mellan den tidpunkt då skuldsaneringen inleddes och den då betalningsprogrammet fastställdes inte räcker till för att betala den andel som gäldenären ska betala, förlängs betalningsprogrammets tillämpningstid med fyra månader. Betalningsprogrammets tillämpningstid förlängs dock med sex månader, om skulder som hänför sig till gäldenärens näringsverksamhet saneras med stöd av 45 a §. Om gäldenärens andel av utredarens fordran inflyter av hans eller hennes betalningsmån efter det att betalningsprogrammet fastställdes under en kortare tid än vad som nämns ovan, förlängs betalningsprogrammets tillämpningstid med endast denna tid.

Betalningsprogrammet kan vara i kraft en kortare tid än vad som anges i 3 eller 5 mom., om gäldenären permanent saknar betalningsmån på grund av sjukdom eller ålder eller av någon annan motsvarande orsak.

31 §

Vanliga skulders inbördes ställning

Betalningsprogrammet kan göras upp så att borgenärerna först ska få betalning för utdelningskvoter som är obetydliga till beloppet och även så att den betalningsmån som vid regelbundna tidpunkter uppkommer för gäldenären ska användas i tur och ordning för betalning till de olika borgenärerna, om detta är ändamålsenligt med tanke på genomförandet av betalningsprogrammet och de övriga borgenärernas möjligheter att få betalning inte uppenbart äventyras till följd av detta. Om borgenärerna är fler än en kan i betalningsprogrammet en skuld som berättigar till en obetydlig utdelning som är mindre än ett belopp som föreskrivs genom förordning av statsrådet lämnas utan betalning.

35 a §

Tilläggsprestationsskyldighet

Betalningsskyldighet som baserar sig på en prestation av engångsnatur ska fullgöras inom tre månader efter det att gäldenären fick medlen i sin besittning. Till övriga delar ska tilläggsprestationsskyldigheten fullgöras inom det följande kalenderåret. Tilläggsprestationerna för det år då betalningsprogrammet löper ut ska dock betalas samtidigt som tilläggsprestationerna för det sista hela kalenderåret eller inom sex månader från det att betalningsprogrammet löper ut, beroende på enligt vilkendera tidsfristen tilläggsprestationerna ska betalas senare. Det kan bestämmas något annat i fråga om betalningstidpunkten, om det är ändamålsenligt med hänsyn till tilläggsprestationernas obetydlighet eller av något annat särskilt skäl. Gäldenären är inte skyldig att betala en tilläggsprestation för en skuld, om tilläggsprestationen är mindre än ett belopp som föreskrivs genom förordning av statsrådet.

39 §

Formulär och anvisningar

Domstolsverket fastställer ett formulär för ansökan om skuldsanering och meddelar anvisningar om hur ansökan ska upprättas.

6 kap.

Stadganden om betalningsprogram som fastställts

40 §

Betalningsprogrammets rättsverkningar

När betalningsprogrammet har fastställts bestäms villkoren för de skulder som omfattas av skuldsaneringen och andra i betalningsprogrammet reglerade rättsförhållanden enligt programmet. Även om programmets tillämpningstid har löpt ut kvarstår gäldenärens betalningsskyldighet enligt betalningsprogrammet till den del skyldigheten inte har fullgjorts. På de betalningar som har bestämts i betalningsprogrammet löper ingen ränta på grund av förseningen. En utmätning som hänförs till i 4 kap. 2 § i utsökningsbalken avsedd lön och baserar sig på en skuld som omfattas av skuldsaneringen förfaller när betalningsprogrammet

har fastställts. När fastställandet av betalningsprogrammet har vunnit laga kraft, förfaller även en utmätning som hänför sig till gäldenärens övriga egendom och baserar sig på en skuld som omfattas av skuldsaneringen. Så länge betalningsprogrammet är i kraft får förvandlingsstraff för böter inte verkställas.

44 §
Ändring av betalningsprogrammet

Betalningsprogrammet kan på ansökan av gäldenären eller en borgenär ändras, om

1) gäldenärens betalningsförmåga har försämrats så väsentligt att det inte rimligen kan förutsättas att gäldenären fullgör sin betalningsskyldighet enligt betalningsprogrammet, när hänsyn tas särskilt till den tid som behövs för fullgörandet av betalningsskyldigheten under gäldenärens ändrade förhållanden, eller om andra förhållanden som är av betydelse för skuldsaneringen har förändrats väsentligt efter det att programmet har fastställts,

2) det efter att programmet fastställts har framkommit sådana omständigheter som hade haft väsentlig betydelse för skuldsaneringen, om de hade varit kända när beslutet om skuldsanering fattades,

3) det efter att programmet fastställts framkommer en skuld som omfattas av skuldsaneringen och som inte var känd när betalningsprogrammet fastställdes eller som med stöd av 28 a § inte har beaktats i betalningsprogrammet,

4) det finns skäl att ändra betalningsprogrammet på grund av återvinning eller därför att i fall som avses i 28 § skuldens belopp eller borgenärens rätt i övrigt fastställts med avvikelse från hur den beaktats i betalningsprogrammet,

5) gäldenären har erlagt alla betalningar enligt betalningsprogrammet till borgenärerna och alla borgenärers samtycke till ändring av betalningsprogrammet har fogats till ansökan.

En ändring av betalningsprogrammet till borgenärernas fördel gäller alla borgenärer. En skuld som berättigar till en obetydlig andel som understiger ett belopp som föreskrivs genom förordning kan dock lämnas utan betalning. En ändring till borgenärernas nackdel gäller de borgenärer som med stöd av betalningsprogrammet ännu är berättigade till betalning. Om programmet ändras med stöd av 1 mom. 3 punkten, ska ändringen till innehållet vara sådan att gäldenären trots bestämmelserna om betalningsprogrammets varaktighet till borgenären ska betala en lika stor andel av skulden som till andra borgenärer i samma ställning, om detta inte är oskäligt med beaktande av skuldens belopp och grunden för den samt prestationens ekonomiska betydelse för gäldenärens omständigheter. Programmets tillämpningstid kan förlängas också för betalning av utredarens fordran.

7 kap.

Särskilda stadganden för gäldenär som idkar näring

45 a §

Tilläggsförutsättningar för skuldsanering av skulder som hänför sig till näringsverksamhet

En gäldenär som är verksam som enskild näringsidkare eller yrkesutövare kan beviljas skuldsanering enligt denna lag för skulder som hänför sig till gäldenärens näringsverksamhet endast om

- 1) en skuld som hänför sig till privathushållet och som omfattas av skuldsanering saneras enligt denna lag,
 - 2) det inom gäldenärens näringsverksamhet under den senast avslutade räkenskapsperioden har funnits i genomsnitt högst två anställda utöver gäldenären,
 - 3) saneringen av näringsverksamheten inte förutsätter arrangemang som gäller företagsverksamhet,
 - 4) gäldenären med inkomster som uppkommer i näringsverksamheten förmår betala sådana skulder som hänför sig till verksamheten och som uppkommer efter att förfarandet inletts, allt eftersom skulderna förfaller till betalning, och
 - 5) den fortsatta verksamheten inte orsakar en större skuldsättning än sådant upptagande av kredit som avses i 46 § 1 mom.
-

45 b §

Särskilda hinder för skuldsanering av skulder som hänför sig till näringsverksamhet

Skulder som hänför sig till näringsverksamhet kan inte saneras enligt denna lag, om

- 1) det finns grundad anledning att anta att det huvudsakliga syftet med ansökan är att förhindra borgenärernas indrivningsåtgärder eller att på något annat sätt kränka borgenärens rättigheter, eller
- 2) det är uppenbart att borgenärens avkastning blir mindre än vad som skulle inflyta om gäldenären försattes i konkurs, utan att gäldenärens ägarbostad beaktas och 20 a § tillämpas.

8 kap.

Förfarandet vid domstol

49 §

Behandlingsordningen och behörig domstol

Vid behandlingen av ett ärende som avses i denna lag ska vad som i 8 kap. i rättegångsbalken föreskrivs om behandling av ansökningsärenden iakttas, om inte något annat följer av denna lag. Ett ärende som gäller skuldsanering ska behandlas så snabbt som saken kräver.

52 a §

Hörande av borgenärerna om ansökan och förslag till betalningsprogram

Om de godkännanden av förslaget till betalningsprogram som avses i 38 a § 1 mom. har getts skriftligen och gäldenären har hört alla borgenärer på det sätt som avses i 62 a § 2 mom., kan ett beslut om inledande av skuldsanering och fastställande av betalningsprogrammet fattas utan att borgenärerna hörs vidare.

52 b §

Hörande av boförvaltaren om ansökan

Om gäldenären är försatt i konkurs och boförteckningen inte har fastställts, kan domstolen innan den beslutar om att skuldsanering ska inledas ge boförvaltaren tillfälle att inom utsatt tid ge ett skriftligt utlåtande om ansökan. Boförvaltaren kan också kallas till ett sammanträde för att höras.

54 §

Beslut om inledande av skuldsanering

Om inte något annat följer av 5 mom., ska domstolen då den beslutar om att skuldsanering ska inledas

2) sätta ut en dag då borgenärerna senast för utredaren eller någon annan som ska göra upp förslaget till betalningsprogram, enligt vad domstolen bestämmer, skriftligen ska uppge beloppet av en skuld som omfattas av skuldsaneringen om detta avviker från vad gäldenären uppgett, vid äventyr att yrkandet till den del det överstiger det av gäldenären uppgivna beloppet annars kan lämnas obeaktat i betalningsprogrammet,

61 a §

Ansökan om fastställande av tilläggsprestationer

En borgenärs ansökan om fastställande av tilläggsprestationer och påförande av betalningsskyldighet för gäldenären kan prövas först när skyldigheten att betala tilläggsprestationer har upphört enligt betalningsprogrammet. Ansökan ska göras utan obefogat dröjsmål efter det att skyldigheten att betala tilläggsprestationer har upphört eller grunden för tilläggsprestationsskyldigheten har kommit till borgenärens kännedom. När två år har förflutit från det att skyldigheten att betala tilläggsprestationer upphörde, kan ansökan inte längre göras. Innan ansökan görs ska borgenären lägga fram ett skriftligt yrkande för gäldenären och ge honom eller henne tillfälle att bemöta yrkandet. Borgenären får dock göra en ansökan utan att lägga fram ett yrkande, om uppskjutande av behandlingen i domstol kan orsaka borgenären rättsförlust eller om det finns något annat vägande skäl till att inleda behandlingen utan dröjsmål.

Denna lag träder i kraft den

20 .

Om en ansökan om skuldsanering är anhängig eller ett annat ärende som gäller skuldsanering är anhängigt vid en tingsrätt när denna lag träder i kraft och tingsrätten har meddelat när beslutet ges, tillämpas i stället för 9 och 9 a §, 10 § 9 och 10 punkten, 45 a § 1 mom. och 45 b § de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. I fullföljdsdomstolen tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet, om ärendet före ikraftträdandet har avgjorts av en lägre domstol samt även i tingsrätten, om fullföljdsdomstolen har återförvisat ärendet till tingsrätten.

På betalningsprogram som fastställts före ikraftträdandet av denna lag och på betalningsprogram där förslaget till betalningsprogram första gången har lämnats till dem som är delaktiga i ärendet före lagens ikraftträdande, tillämpas i stället för 30 § och 31 § 4 mom. de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Om tilläggsprestationsskyldigheten ska fullgöras innan denna lag träder i kraft, tillämpas i stället för 35 a § 5 mom. de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

De bestämmelser i 35 a § 7 mom. som gällde vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas på tilläggsprestationsskyldigheten till och med den 31 december 2022.

2.

Lag

om ändring av 4 kap. 1 § i konkurslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 4 kap. 1 § i konkurslagen (120/2004) ett nytt 2 mom. som följer:

4 kap.

Gäldenärens ställning i konkursen

1 §

Hur gäldenären skall bemötas

Boförvaltaren ska efter att konkursen börjat informera följande personer om de tjänster som avses i 1 § i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning (813/2017) samt om möjligheten att ansöka om skuldsanering för privatpersoner:

- 1) en fysisk person som är gäldenär,
- 2) en bolagsman i ett öppet bolag och en ansvarig bolagsman i ett kommanditbolag,
- 3) en aktieägare i ledningen för ett aktiebolag.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På konkurser som har börjat före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

3.

Lag

om ändring av 7 § i lagen om skuldsaneringsregistret

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om skuldsaneringsregistret (368/2017) 7 § 2 mom. som följer:

7 § Uppgifter som avförts ur registret

Uppgifter som avförts ur skuldsaneringsregistret är sekretessbelagda. Dessa uppgifter får dock lämnas ut till en domstol och för sådan ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning som avses i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning (813/2017) för utredning av förutsättningarna för att bevilja skuldsanering.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-259-889-9 (PDF)